

Fokus på den skönlitterära översättaren

En innehållsanalys av finska och svenska översättarprofilartiklar

Helsingfors universitet
Humanistiska fakulteten
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Svensk översättning
Avhandling pro gradu
November 2017
Kim Vainiomäki
Handledare: Ritva Hartama-Heinonen

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä – Författare – Author Vainiomäki, Kim			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Fokus på den skönlitterära översättaren – En innehållsanalys av finska och svenska översättarprofilartiklar			
Oppiaine – Läroämne – Subject Ruotsin kääntäminen			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 89 s.	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan kääntäjistä kirjoitettuja biografisia esittelytekstejä, kääntäjäprofiileja, ja erityisesti niissä esiintyviä toistuvia piirteitä. Tutkielman tarkoitus on lisätä tietoa siitä, mitä asioita pidetään tärkeänä käsitellä silloin, kun kaunokirjallisuuden kääntäjistä kirjoitetaan elämäkerrallisia tekstejä. Tutkimusmateriaali koostuu yhteensä 66 kääntäjäprofiilista, 33 kpl teoksesta <i>Suomennoskirjallisuuden historia 1–2</i> (2007) ja 33 kpl projektista <i>Svenskt översättarlexikon</i> (2005–). Tutkimuksen teoreettinen tausta perustuu etupäässä Andrew Chestermanin esittelemään kääntäjäteoriaan ja Anthony Pymin kääntäjähistorialliseen tutkimukseen. Kääntäjän näkyvyyden osalta tutkielmassa on viitattu paitsi Lawrence Venutiin, myös kääntäjien paratekstejä koskevaan kirjallisuuteen. Kysymyksenasettelun tukena on käytetty Irma Sorvalin kääntäjähaastatteluja sekä Kaarina Salan ja Ritva Haavikon kirjailijahaastatteluja.</p> <p>Tutkimusmenetelmä on sisällönanalyysi, jossa minimianalyysiyksikkönä toimii virke. Profiiliartikkelit on käyty läpi metodisesti siten, että joka virkkeestä on poimittu vähintään yksi informatiivinen piirre. Piirteet on jaoteltu sisällön mukaan johonkin yhdeksästä luokasta: elämäkerralliset yksityiskohdat, yksityiselämä, koulutus ja kielet, arvostus ja kontaktit, konkreettinen käännoistyö, kääntäjän asema, käännökset ja profiilikirjoittajan näkyvyys. Näin esimerkiksi piirteet, jotka liittyvät kääntäjän yksityiselämään, ovat omassa luokassaan ja kääntäjän koulutustaustaan liittyvät piirteet omassaan. Vaikka tutkimus on lähinnä kvalitatiivinen, siinä myös vertaillaan kvantitatiivisia tuloksia. Kaiken kaikkiaan <i>Suomennoskirjallisuuden historian</i> profiileista on analysoitu 4550 piirrettä ja <i>Svenskt översättarlexikonin</i> artikkeleista 2181 piirrettä; määrällinen ero selittyy sillä, että ensin mainitun teoksen profiiliartikkelit ovat yleisesti ottaen pidempiä kuin jälkimmäisen.</p> <p>Tutkielman johtopäätös on, että vaikka tutkimusaineiston välillä on painotuseroja, valtaosa kääntäjäprofiileista käsittelee johdonmukaisimmin käännoksiin liittyvää informaatiota. Molemmissa aineistoissa kääntäjäkuva hahmottuu erityisesti käännosten ja kääntäjän aseman kautta, joskin siinä, missä teoksen <i>Suomennoskirjallisuuden historia 1–2</i> kääntäjäprofiilit tuovat esiin runsaasti informaatiota kääntäjän asemasta ja työstä, <i>Svenskt översättarlexikon</i> -projektin artikkelit pitävät tärkeänä myös kääntäjän elämäkerrallista informaatiota.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kääntäminen, kääntäjä, kääntäjät, kääntäjähistoria, kääntäjätutkimus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION	1
1.1	Syfte och forskningsfrågor	3
1.2	Material och metod	4
1.2.1	<i>Suomennoskirjallisuuden historia 1–2</i> (2007)	4
1.2.2	<i>Svenskt översättarlexikon</i> (2005–)	5
1.2.3	Metod	8
1.2.4	Avgränsningar i profilartikelanalysen	9
2	ÖVERSÄTTARFORSKNING	12
2.1	Varför studera översättare?	12
2.2	Översättare som föremål för forskning	14
2.2.1	Översättarforskning – ett nytt perspektiv	14
2.2.2	Paratexter och översättarnas synlighet	16
2.2.3	Kulturell forskning	18
2.3	Översättarhistoria: bakgrund	21
2.3.1	Översättare i världshistorien	21
2.3.2	Finskspråkig översättarhistoria	22
2.3.3	Svenskspråkig översättarhistoria	23
2.4	Tidigare forskning kring översättarprofilartiklar	25
2.5	Metodbestämmning	29
2.6	Sammanfattning	33
3	PROFILARTIKLAR I FOKUS	33
3.1	Utgångspunkter	34
3.1.1	Analys av det biografiska undersökningsmaterialet	34
3.1.2	Från områden till kategorier	35
3.1.3	Kategorier: Översättarens liv	36
3.1.4	Kategorier: Översättarens arbete	46
3.1.5	Kategorier: Artikelskribentens röst	59

3.2 Profilartiklarnas generella teman	61
3.2.1 Resultat: teman i <i>Suomennoskirjallisuuden historia</i>	61
3.2.2 Resultat: teman i <i>Svenskt översättarlexikon</i>	64
3.2.3 Jämförelse: vad är centralt i en översättarprofil?	67
3.3 En närläsning av två profilartiklar	68
3.3.1 <i>Suomennoskirjallisuuden historia</i> : Pentti Saarikoski	69
3.3.2 <i>Svenskt översättarlexikon</i> : Gunnar Barklund	71
3.3.3 Skillnader i profilartiklarna	73
 4 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	 75
4.1 Problem och begränsningar	75
4.2 Slutsatser	77
4.2.1 Biografisk forskning kring översättare	77
4.2.2 Översättarens status	78
4.3 Uppslag för fortsatt forskning	80
 KÄLLFÖRTECKNING	 82

1 INTRODUKTION

Översättarens osynlighet är något som diskuterats länge. Traditionellt har översättaren betraktats som ett redskap, den som bygger en bro från ett språk och en kultur till ett annat språk och en annan kultur (Wollin 2009: 201). Litteratur om översättning har ofta haft normativa drag, dvs. den har beskrivit hurdan en översättning *ska vara*, till skillnad från ett deskriptivt synsätt som beskriver hur den *är* (Agorni 2007: 124). På så sätt har kanske uppfattningen om översättarens arbete som något tekniskt och i grunden enkelt överlevt. Möjligtvis är detta något som berör allt arbete med sociala intressen, eftersom deskriptiva och normativa drag i någon grad omfattar alla aktiviteter som berör språk och kultur, två mänskliga system som utvecklas ständigt.

Under de senaste decennierna har översättarens roll dock ändrats drastiskt. Medan de funktionalistiska och kommunikativa teorierna har ifrågasatt översättningens position i förhållande till originaltexten, har särskilt de postkoloniala översättningsteorierna uppmuntrat översättaren att göra sig synligare med hänsyn till de ideologiska skäl som översättningen kan tänkas ha (närmare om den s.k. kulturella vändningen, *cultural turn*, inom översättningsforskningen, se Snell-Hornby 2006: 47–67). Men även i dessa teorier ses översättaren som ett slags verktyg, en förmedlare av en målkultur eller en ideologi. Vad händer när översättarna inte endast blir synliga utan blir själva analytiskt studerade? Vad händer när översättaren blir föremål för undersökning?

I sin artikel ”The Name and Nature of Translator Studies” (2009) kallar Andrew Chesterman denna forskningsinriktning för *Translator Studies* (**översättar**forskning), till skillnad från *Translation Studies* (**översättnings**forskning). Chesterman (a.a.: 13–14) påpekar att trots att översättaren implicit är i bakgrunden i all översättningsforskning – en översättning kan ju inte uppstå utan en översättare – står forskning kring översättarna själva inte i centrum inom översättningsforskningen:

[A]ll research on (human) translation must surely at least imply that there are indeed translators behind the translations, people behind the texts. But not all translation research takes these people as the primary and explicit focus, the starting point, the central concept of the research question.

Chesterman (a.a.: 16) hänvisar till James Holmes profetiska förutsägelse om vad Holmes kallar *translation sociology* (översättningssociologi), en ny forskningsgren som han

förutsåg, och definierar översättningssociologi som en approach som forskar i översättarnas status och anseende i olika kulturer, lön, arbetsförhållanden, yrkesorganisationer, copyrightfrågor och så vidare. Chesterman (a.a.: 16) gör dock tre ytterligare indelningar som avgränsar möjliga perspektiv på frågan (se närmare avsnitt 2.1 nedan), och påpekar att Holmes endast förutsåg en av de möjliga indelningarna: översättningssociologi som en inriktning som forskar i översättningar i en social kontext.

Yvonne Lindqvist (2002: 80) ger i sin akademiska avhandling *Översättning som social praktik: Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska* en möjlig förklaring till den ökade yrkesmedvetenheten: den offentliga diskursen kring översättning och dess frågor och problem. Lindqvist (a.a.: 78) påpekar också att även om översättaren har en viktig roll i översättningsprocessen, har han eller hon rent juridiskt sett en underordnad position jämfört med förlagschefen, som egentligen bär det huvudsakliga ansvaret för den slutliga, publicerade översättningen. Trots detta är kritiken som en dålig översättning får ofta riktad endast mot översättaren. Christina Gullin hänvisar i sin akademiska avhandling *Översättarens röst: En studie i den skönlitterära översättarens roll med utgångspunkt i översättningar av Else Lundgren och Caj Lundgren* till Ruth Halldén, som 1980 debatterade bedömningen av översättningar¹ i Sverige: översättarens arbete sker ”utanför det vanliga kontrollsystemet” (Gullin 1998: 237). Översättarens arbete skiljer sig på så vis från andra kulturarbetares aktiviteter. Om den skönlitterära översättarens roll skriver Gullin (a.a.: 13) följande:

Ingen förnekar visserligen att de skönlitterära översättarna är viktiga aktörer på den litterära scenen – det finns som bekant till och med särskilda pris för översättare av skönlitteratur – men de betraktas alltför sällan som de aktiva medskapare de i praktiken är vars insatser är lika nödvändiga för den bokläsande allmänheten som den ursprungliga författarens. Trots att ungefär hälften av den skönlitteratur som utges i vårt land består av översättningar, är översättarna fortfarande förvånansvärt anonyma och osynliga, och deras arbetsförhållanden kan närmast beskrivas med en travesti på den gamla devisen *esse non videri*, man är bäst när man inte syns.

Oavsett om forskning i översättare kallas för *Translator Studies* eller om den anses vara endast en specifik gren inom översättningsforskningen, bör översättningsforskningen som en vetenskapsgren med sociologiska dimensioner ta hänsyn till översättaren, till den person som producerar översättningen. Det behövs texter och undersökningar som

¹ Gullin (1998: 237) förtydligar detta ytterligare genom att skriva att debatten hade sin början i en kritisk bedömning av den svenska översättningen av Anita Desais *Fire on the Mountain* (1977), *Det brinner på berget* (1980), övers. Gun R. Bengtsson.

handlar om översättaren, inte enbart om dennes översättningar. Det är just diskursen om översättarens synlighet som den här avhandlingen bidrar till.

Jag börjar min avhandling genom att presentera syftet och forskningsfrågorna (avsnitt 1.1), och presenterar sedan kort materialet som jag analyserar (avsnitt 1.2) samt metoden (avsnitt 1.2.3) som jag använder. I kapitel 2 presenterar jag närmare min teoretiska referensram.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Den kvantitativa delen av min undersökning omfattar 33 finska översättarprofiler i *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2* (H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.) 2007) samt lika många svenska översättarartiklar i *Svenskt översättarlexikon* (Kleberg, Lars (red.) 2005–). Undersökningen är således inte översättarmässigt speciellt omfattande, och på grund av dess fokus på översättarartiklar utesluts genast den mer osynliga gruppen av översättare, nämligen de översättare som inte har blivit föremål för en artikel. Undersökningen motiveras trots det av intresset för att beskriva vad som är möjligt att åstadkomma gällande en översättarartikelforskning, och kanske vad det är möjligt att åstadkomma i framtiden gällande översättarstudier.

Med utgångspunkt i översättarforskning och biografisk forskning kring både översättare och författare (se avsnitt 2.2) är syftet med min avhandling att undersöka artiklarna och lyfta fram frekventa drag för att öka kännedomen om vilka kvaliteter förknippas med skönlitterära översättare. Detta förverkligas genom en innehållsanalys av biografiska och informativa artiklar om översättare, som i den här avhandlingen hänvisas hädanefter till även med termerna *översättarprofilartikel*, *profilartikel*, *översättarprofil* eller endast *profil*. Med innehållsanalysen av mitt material är min avsikt att besvara följande frågor och därmed bidra till översättarforskning:

1. Vilka specifika drag anser skribenten av en översättarprofilartikel som viktiga för översättaren? Vilka är gemensamma för de flesta profilartiklarna?
2. Vilka generella områden betonas i profilartiklarna? Finns det ett särskilt tema som förekommer i de flesta profilartiklarna?

De enskilda dragen och de tio tematiska kategorierna som jag indelar dem i presenterar jag i kapitel 3. Observera att fråga 1 på ett sätt besvarar fråga 2, eftersom den kvantitativa delen av min analys ger numerisk information om frekventa drag som även enskilda profilartiklar bygger på, och hur många drag en enskild profilartikel har visar då även dess specifika tema. Temat är något som profilartikelskribenten har valt, och på så vis analyserar jag i viss mån även skribenten; hur ser skribenterna på översättaren och översättararbetet? Översättarartiklarna som jag analyserar är inte vetenskapliga texter (se avsnitt 1.2 nedan), och utan en fastslagen gemensam linje kan artiklarna tänkas ha få gemensamma nämnare. De nämnare som upprepas i en stor del av texterna anses vara viktiga för de flesta skribenterna, och de frekventaste dragen uppmärksammas i den slutliga analysen. Min undersökning är kvalitativ, dvs. den utreder vad som är möjligt angående ämnet (om det kvalitativa, se närmare Williams & Chesterman 2002: 64), men den har även kvantitativa inslag: den lägger fram ett påstående om de generella linjerna angående ett fenomen, i detta fall förekomsten av ofta förekommande drag i de studerade översättarartiklarna (se avsnitt 2.5 nedan).

De studerade 33 artiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* (Riikonen m.fl. (red.) 2007, Del 1 s. 185–229, 573–597 och Del 2 s. 461–511) är informativa projekt som inte har en explicit vetenskaplig metod att utgå ifrån. Artiklarna i *Svenskt översättarlexikon* (SÖL, www.oversattarlexikon.se 2005–) har en viss metod (se avsnitt 1.2.2 nedan). Som en deskriptiv analys har min undersökning inte några normativa drag, dvs. min mening är inte att presentera en kritisk studie. Avsikten med genomgången är att beakta och analysera artiklarna. Jag ska dock kommentera och diskutera vissa iakttagelser och slutsatser.

1.2 Material och metod

1.2.1 *Suomennoskirjallisuuden historia* 1–2 (2007)

Som undersökningsmaterial i min studie om översättarprofilartiklar använder jag verket *Suomennoskirjallisuuden historia* 1–2 (red. av Riikonen, Kovala, Kujamäki & Paloposki 2007, nedan också *SKH*) och *Svenskt översättarlexikon* (www.oversattarlexikon.se, 2005–, nedan förkortas med *SÖL*). De 33 översättarprofilerna i *Suomennoskirjallisuuden*

historia (Del 1 s. 185–229, 573–597 och Del 2 s. 461–511) är som ovan konstaterats informativa texter som inte baserar sig på vetenskaplig metodologi. Som det framgår av redigeringsprinciperna (SKH 2007: 12), har profilskribenterna fått skriva sina bidrag relativt fritt, och det finns inte någon gemensam linje vad gäller vilka uppgifter översättarprofilerna ska innehålla eller hur informationen presenteras. Detta har motiverats med att texten således blir mer levande genom skribentens sakkunnighet och personliga åsikter. Inga aktiva översättare har fått en översättarprofil (ibid.), och även några mer ansevärda översättare har utelämnats i syfte att kunna inkludera några mindre kända översättare, som på något sätt har ansetts ha relevans för sin tid. Skribenterna har fått stor frihet i sammanställningen av artiklarna i verket; detta framgår till exempel av att om personnamnen har kunnat skrivas på flera sätt, eller om personerna själva inte enbart har använt vare sig den finska eller den svenska formen (t.ex. *Zacharias Topelius* i stället för *Sakari Topelius*), har profilskribenterna själv fått välja vilken form de använder i profilerna. I fråga om äldre översättare har skribenten också kunnat välja att använda översättarens latinska namn, t.ex. *Jacobus Finno* i stället för *Jaakko Finno* (ibid.). Trots denna relativa frihet i sammanställningen förekommer vissa element ofta i de flesta artiklarna.

Enligt Outi Paloposki (2017), en av redaktörerna för *Suomennoskirjallisuuden historia*, baserade sig valet av artikelskribenterna på vad skribenterna hade forskat i och därmed kunde bidra med. Ett kriterium för varför just en viss översättare fick en profil var hur mycket uppgifter det var möjligt att finna om honom eller henne. Detta är också orsaken till att det finns så många översättare i *Suomennoskirjallisuuden historia* som i främsta rummet var författare: det finns helt enkelt mer information att finna om författare än om översättare (Paloposki 2017).

1.2.2 Svenskt översättarlexikon (2005–)

Den andra delen av mitt undersökningsmaterial, *Svenskt översättarlexikon* (www.oversattarlexikon.se 2005–), är ett projekt som har som syfte att sammanställa ett ”biobibliografiskt uppslagsverk över svenska och finlandssvenska översättare genom tiderna”. Projektet inleddes hösten 2005 (Lembke 2006: 4). Till skillnad från profilerna i *Suomennoskirjallisuuden historia* (Riikonen m.fl. (red.) 2007) har *Svenskt*

översättarlexikon en viss metod i sammanställningen av översättarartiklar, fast den formuleras tämligen allmänt på själva webbplatsen:

Varje artikel ska innehålla en biografi med karakteristik av översättaren, som regel också en bild, samt en bibliografi över hela översättarverket (även otryckta pjäsöversättningar; tidskrifts- och tidningspublikationer inte fullständigt redovisade). En artikels normalomfång beräknas vara mellan 300 och 2000 ord, bibliografin oräknad. (Kleberg u.å.)

Det finns ingen närmare förklaring om vad som menas med ”karakteristik av översättaren” i formuleringen. I sin rapport från konferensen där de första profilerna diskuterades ger Jonas Lembke (2006: 7) dock möjliga avgränsningar angående det som anses ”relevant”:

- Det som översättaren har översatt?
- Översättaren som person?
- Särskilda genrer?
- Det folk läser?
- Särskilda källspråk?
- Att målspråket är svenska framfördes obestriddigt, vilket omfattar finlandssvenska översättningar utgivna i Finland.
- Om någon fått en utmärkelse eller ett pris för översättningen har personen en självklar närvaro i SÖL.

Lembke (a.a.: 8) konstaterar att några exakta svar inte kunde ges på frågorna om avgränsningen under konferensen då de första översättarprofilerna diskuterades, men det fanns efterfrågan på en definitiv modell för översättarprofilerna. Enligt Lembke (ibid.) föreslogs en översiktsartikel som klargör urvalskriterierna, men en sådan artikel blev tydligen inte verklighet.

På projektets webbplats finns ytterst lite information för allmänheten om hur artiklarna i *Svenskt översättarlexikon* egentligen blir sammanställda, eller om det finns anvisningar, regler eller dylika instruktioner och allmänna kriterier för profilsribenter. Per e-post (25.11.2016) har jag dock fått dokumentet ”Manusanvisningar för SÖL” av Nils Håkanson, forskningsdirektör för projektet. Med tillstånd av Håkanson citerar jag nedan den del av anvisningarna (SÖL [u.å.]) som är särskilt relevant med tanke på min undersökning:

Med en fördelning om ungefär 1/3 av artikellängden per punkt, bör en artikel i Svenskt översättarlexikon innehålla:

- En biografisk genomgång av översättarens liv. Finns redan biografisk information om personen någorlunda lätt tillgänglig via t.ex. Svenskt biografiskt lexikon eller biografier kan detta avsnitt gärna vara lite kortare.
- en [sic] redogörelse för översättargärningen. I den mån det är relevant, behandla urval med avseende på genrer, källspråk, författarskap etc., samt viktiga kontakter med förlag eller andra uppdragsgivare. Placera gärna översättargärningen i en relevant idéhistorisk och litteraturhistorisk kontext. Om översättaren även har varit verksam som författare – på vilket sätt samverkade översättandet och det egna skrivandet?
- En stilistisk karakteristik av översättaren. Vilka är översättarens stilistiska särdrag? Finns det återkommande sätt i hans/hennes behandling av källtexterna? Har översättaren själv uttalat sig om sina översättningsideal – och vad tyckte kritikerna?

Fördelningen i tre delar som ska ta upp ”ungefär 1/3 av artikellängden per punkt” kan tolkas betyda att de tre delarna anses vara ungefär lika viktiga med tanke på artikeln; i varje fall påverkar detta artikelns längd. En normallång artikel beskrivs vara mellan 6 000 och 9 000 tecken, inklusive mellanslagen (SÖL u.å., jfr 300–2 000 ord i Kleberg u.å.) Dessutom förväntas det att artikelskribenten samlar in en komplett bibliografi om översättaren. Ifall böckerna redan finns registrerade under översättarens namn på Libris behöver bibliografin inte vara fullständig. Däremot är det viktigt att de översättningar och källor som ”inte omedelbart dyker upp” på Libris² får plats i artikelns bibliografi.

För att få en bättre bild av materialet och hur det produceras intervjuade jag kort universitetslärare FD Johan Franzon vid Helsingfors universitet. Franzon är en av skribenterna som har skrivit profilartiklar för SÖL, Alf Robertson³ och Anita Halldén⁴ samt en artikel om schlageröversättning⁵. Enligt Franzon (2016) kräver en artikel i *Svenskt översättarlexikon* omfattande grundforskning. Det som tar mest tid är att ge en stilistisk karakteristik om översättaren, dvs. att göra en analys av översättarens särdrag. För att åstadkomma detta gick Franzon igenom den aktuella översättarens varje verk och samlade några relevanta citat för profilen. Artiklarna som skickas till SÖL blir slutligen redigerade. I Franzons fall ansåg den som redigerade artikeln om Alf Robertson att översättarens bakgrund behövde mer information, och lade till detaljer om översättarens andra yrken, vilka hans föräldrar var, om hans fars yrke, samt någonting om hans barndom. Enligt Franzon blev resultatet att profilen innehöll mindre om själva översättandet än hans

² Kungliga bibliotekets nationella söktjänst, libris.kb.se/

³ http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Alf_Robertson

⁴ http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Anita_Halld%C3%A9n

⁵ <http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Schlager%C3%B6vers%C3%A4ttning>

originalversion. Översättarartiklarna är således inte produkter av endast de enskilda profilskriventerna, utan det finns även en social dimension i och med att någon redigerar texterna. Det är därför viktigt att betona att när jag använder ordet *profilskribent*, hänvisar jag egentligen till en mer abstrakt tolkning av *skribent*, en teoretisk entitet som innehåller varje individ som medverkat i hur artikeln slutligen ser ut.⁶

Andra relaterade projekt som *Svenskt översättarlexikon* är den tyska *Germersheimer Übersetzerlexikon* (<http://www.uelex.de>; Bäcker, Boguna & Tashinskiy 2013–) samt den danska *Dansk oversætterleksikon* (<http://danskoversaetterleksikon.dk>; Hastrup & Visby 2012–) som sammanställer artiklar om danska översättare.

1.2.3 Metod

Min avhandling pro gradu är deskriptiv. Avsikten är att redogöra för två olika sätt att sammanställa en översättares profil, och jag tar ingen som helst ställning till vilketdera sättet är effektivast; inte heller är denna en undersökning om hur översättare har profilerats och profileras i Finland visavi i Sverige. Det handlar om två olika metoder att skriva informativa artiklar om översättare, om vad som är likt och olik och framförallt om vad som är viktigt att ange om översättare enligt de som sammanställt artiklarna.

Jag sammanfattar den relevanta informationen i översättarprofilerna genom systematiska jämförelser av den information som tas upp i varje profil. Där det är möjligt följer jag frågeställningarna som används av Irma Sorvali i *Unohdettu kääntäjä* (1996) samt i någon mån de frågeställningar som diskuterats i *Kirjailijahaastattelut* (Haavikko & Sala 1987), men den friheten som profilskriventerna har haft i sammanställningen av profilerna gör att frågeställningarna inte kan följas helt och hållet då skribenten har bestämt sig för att ta en helt annan synvinkel. Dessutom utnyttjar jag till en viss mån Gullins (1998) undersökning när jag formulerar frågeställningarna till kvalitativa, tematiska detaljer som *översättningskritik*, *översättningsstrategi* eller dylikt, särskilt vad angår ordvalen. Efter att ha sammanställt de drag som upprepas i texterna presenterar jag dem i en översikt som visar vilka drag dessa är, dvs. vilka drag skribenterna finner viktigast med tanke på översättare. Min metod är huvudsakligen kvalitativ, men den har också

⁶ Här vill jag tacka hjärtligt alla de som bidragit med information, låtit mig referera till och citera mejlen och samtalen samt därmed varit till oersättlig hjälp med min avhandling: Outi Paloposki, Nils Håkanson och Johan Franzon.

vissa kvantitativa drag, eftersom jag jämför också vissa återkommande drag som upprepas i översättarprofiler. Jag anser då att det är relevant att skilja åt explicit kvantitativa (till exempel omnämmandet av översättarens *Födelseort* och *Fars yrke*, som ofta kan presenteras inom en och samma mening) och kvalitativa detaljer (till exempel en mening som diskuterar översättningskritiken som översättarens verk har fått).

1.2.4 Avgränsningar i profilartikelanalysen

Naturligtvis väcker artiklarna frågan om varför de valda översättarna har blivit föremål för en översättarprofil. Har de ett historiskt, socialt eller lingvistiskt värde som översättare utan översättarprofilartikel saknar? I *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2* (SKH 2007: 12) har valet av översättare för profilerna motiverats utgående från hur intressanta översättarna var med tanke på tidsperioden i fråga. Det finns inte en förklaring om vad som i detta sammanhang menas med ”kiintoisa oman aikansa ilmiö” (’ett intressant fenomen på sin tid’; min översättning). Några av de mer välkända översättarna har utelämnats eftersom deras verksamhet beskrivs på andra ställen i verket, såsom i längre artiklar som beskriver ett visst tema eller en viss tidsperiod, eller som skrivits ur en viss synvinkel.⁷ Dessa artiklar är inte profilartiklar; de har skrivits ur en viss synvinkel som inte tar hänsyn till de enskilda översättarnas biografiska detaljer. I projektbeskrivningen för *Svenskt översättningslexikon* (Kleberg u.å.) har medverkarna bestämt att förutom den biografiska och bibliografiska delen ska profilerna också ha karakteristik om varför översättaren har uppfattats som ”intressant” av profilskribenten och hur just denna översättare skiljer sig från andra översättare. Det finns alltså en hel del subjektivitet i sammanställningen av översättarprofiler, vilket naturligtvis kan komplicera forskning kring dem. I varje fall strävar min analys efter att få fram all den information som skribenterna har ansett vara relevant med tanke på översättarprofilerna.

Genom att avgränsa materialet och analysen till profilartiklarna i de ovan nämnda källorna har jag i stort sett inte beaktat en stor grupp översättare i min undersökning, nämligen professionella översättare av facktexter och facklitteratur. Detta är ett avsiktligt

⁷ Till exempel finns det en artikel som behandlar översättning inom den finska arbetarrörelsen (Kivistö & Riikonen 2007, *Käännöstoiminta työväenliikkeen piirissä* i *Suomennoskirjallisuuden historia 1*, 349–356) och en som behandlar japansk litteratur i Finland (Kuusikko 2007, *Japanin kirjallisuus* i *Suomennoskirjallisuuden historia 2*, 273–284). Dessa artiklar handlar inte om enskilda översättare, utan om särskilda fenomen ur en översättningssynvinkel. Enskilda översättare nämns dock vid namn i artiklarna.

val för att ge min studie ett mer lätthanterligt fokus. Redan valet av undersökningsobjektet – översättarprofiler som främst är skrivna ur ett skönlitterärt perspektiv – talar för att översättare av facktexter behöver få större publicitet. Visserligen har många av översättarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon* sysslat med facköversättning, men tyngdpunkten ligger för det mesta i deras skönlitterära prestationer. I boken *Translator's Invisibility* motiverar Lawrence Venuti (1995) sitt eget intresse för skönlitterär översättning i stället för facköversättning enligt följande:

Throughout, the emphasis is on “literary” translation in a broad sense (mainly poetry and fiction, but also including biography, history, and philosophy, among other genres and disciplines in the human sciences) as opposed to “technical” translation (scientific, legal, diplomatic, commercial). This emphasis is not due to the fact that literary translators today are any more invisible or exploited than their technical counterparts, who, whether freelance or employed by translation agencies, are not permitted to sign or copyright their work, let alone receive royalties (Fishbach 1992:3). Rather, literary translation is emphasized because it has long set the standard applied in technical translation (viz. fluency), and, most importantly for present purposes, it has traditionally been the field where innovative theories and practices emerge. (Venuti 1995: 41)

Trots att översättare av facklitteratur förtjänar mer synlighet på den litterära scenen, koncentrerar jag mig i denna undersökning på skönlitterära översättare främst på grund av att skönlitterär översättning har haft en mer synlig inverkan på översättningsvetenskapen⁸.

Av ovan nämnda skäl ska jag inte heller analysera översättarprofilerna i verket *Suomennetun tietokirjallisuuden historia: 1800-luvulta 2000-luvulle* (red. av Paloposki & Riikonen 2013). Det tar ett mer explicit fokus på översättare av facklitteratur i Finlands historia än dess föregångare *Suomennoskirjallisuuden historia* (Riikonen m. fl. 2007). Bokens definition av facklitteratur är relativt bred, och den innehåller inte bara vetenskapliga verk eller uppslagsverk, utan även essäer och pamfletter (Paloposki & Riikonen 2013: 11).

Ett urvalskriterium för de studerade artiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* är att varje översättarprofil ska beskriva en individuell översättare. Jag har valt detta kriterium eftersom det finns en översättarprofil – *Lea Karvonen (nimimerkki)* (Kujamäki

⁸ Det är värt att påpeka att forskning kring översättare och deras status i samhället lyckligtvis pågår: Under juni 2017 kartlade Finlands översättar- och tolkförbund ry sina medlemmars inkomster (<https://www.sktl.fi/?x18668=1324364>). Minna Ruokonen gjorde en utredning om facköversättarnas yrkesbild bland medlemmar av Översättningsbranschens experter KAJ rf (http://www.kaj.fi/kajawalehti/sorvin_aaressa/oman_tyon_arvostus_koetaan_hyvaksi_mutta_alan_arvostus_huonoksi.2326.news?l641_o=16).

2007c) – som inte beskriver en översättare, utan en pseudonym. Fast profilartikeln följer till en viss grad de frågeställningar som de andra översättarprofilerna också följer, anser jag att en profil som denna inte passar in i min undersökning av den anledningen att den inte presenterar en översättare som funnits till som en verklig, levande person. Flera av frågorna som jag använder i analysen av översättarna är baserade på biografiska detaljer, och de förutsätter att översättaren som analyseras faktiskt har levt. Dessa frågor kan då inte användas vad gäller profilen om Lea Karvonen, som främst innehåller detaljer om översättarsituationen i Finland omkring 1940–2000; Karvonen var en pseudonym som användes av flera översättare under den här tidsperioden. Dessutom kommer jag i avsnitt 2.2 att hänvisa till Andrew Chesterman och Anthony Pym och deras uppfattningar om översättaren både som individ och som en historisk figur av kött och blod som ett grundläggande kriterium för mitt arbete. Det finns inget i Chestermans (2009, se avsnitt 2.2.1) kulturella synsätt på översättaren i sig som skulle förhindra granskning av en pseudonym, men den passar inte in i Pym's betraktelsesätt, eftersom den tar bort uppmärksamheten från översättaren som en materiell entitet (se Pym's tredje sätt att se på översättare, avsnitt 2.2.3) och flyttar den till enbart översättaren som en abstrakt social entitet (Pym's andra sätt att se på översättare). Det är möjligt att analysera en pseudonym som en individuell översättare, men jag är av den åsikten att en sådan analys skulle störa resultatet alltför mycket: fokus skulle då vara endast på det sociala och inte på individen. Översättarprofilerna blir dock i alla fall sammanlagt 33, eftersom en profil – *Helmi ja Aune Krohn* – egentligen innehåller *två* skilda profiler, inte *en* profil om två individer. Jag analyserar dessa profiler separat.

Urvalskriterierna för de 33 profiler som jag analyserar ur *Svenskt översättarlexikon* är rent tematiska. Min prioritet är finlandssvenska översättare eftersom jag anser att deras finländska bakgrund ger dem en likadan, jämförbar historisk bakgrund som översättarprofilerna i *Suomennoskirjallisuuden historia*. Utöver dem koncentrerar jag mig på svenska översättare som har ett förhållande till Finland, vare sig genom äktenskap eller genom arbete. Ett urvalskriterium är slutligen tidsperioden: profilartiklarna i *SKH* beskriver översättare som var verksamma omkring 1820–1980, och jag håller mig ungefär vid denna period när jag väljer profilerna ur *SÖL*.

2 ÖVERSÄTTARFORSKNING

2.1 Varför studera översättare?

En litterär översättare kan anses ha en likadan roll som en författare har, och ofta är litterära översättare författare, eller tvärtom. Trots detta har författare fått informativa biografiska artiklar skrivna om sig genom tiderna, medan översättare, som ansetts höra hemma i bakgrunden, inte har behandlats på ett likadant sätt. Översättare har inom litteraturforskningen haft en implicit roll, som diskuterats bl.a. av Gullin (1998: 52). Hon (a.a.: 52–53) hänvisar till Seymour Chatmans (1978) litteraturteoretiska diagram och Giuliana Schiavis (1993) komplettering av detta angående översättningar. Schiavis kritik av Chatmans originaldiagram gäller den för enkla uppläggning som inte kan tillämpas på översättningslitteratur. Enligt Gullin (1998: 54) kompliceras begreppen *författare* och *läsare* vad gäller översättningar, eftersom instanserna fördubblas – översättaren är både läsare och författare. Även här har översättarens komplexa roll som läsare, tolkare och författare tagits för givet. Som medspelare, en slags brobyggare mellan språk och kulturer, men en som (idealt) har kreativa färdigheter och problemlösningsfärdigheter, har översättaren en unik roll i att förmedla kultur. Översättarens roll har även behandlats ur en metafysisk synvinkel av Douglas Robinson (2001: 21): översättaren som någon som kanaliserar originalskribentens tankar och idéer är en tolkning av översättaren som någon som ser originalskribenten som en auktoritet. Ändå är det tydligt att översättaren är en medverkare och inte enbart ett verktyg.

Outi Paloposki har studerat översättaren som aktör i sin artikel ”Limits of freedom” (2009). Enligt Paloposki finns det en viss gräns i en översättares aktörskap – det är mestadels individuellt och beror på individen och bl.a. på hans eller hennes trovärdighet (a.a.: 205). Det är slutligen faktorer utanför översättarens kontroll som dikterar arbetet, trots att detta kan variera på en individuell basis. Å ena sidan är det utgivaren som har sista ordet i vad som översätts, å andra sidan är översättarens valfrihet och makt – såsom de visar sig – begränsade av hans eller hennes omgivning och sociala faktorer (a.a.: 206). Översättarens möjlighet att välja de texter som han eller hon översätter beror i stort sett på frågor utanför hans eller hennes egentliga kontroll. Översättaren har, i princip, makt nog att välja att inte översätta en viss text, men hur detta val påverkar hans eller hennes

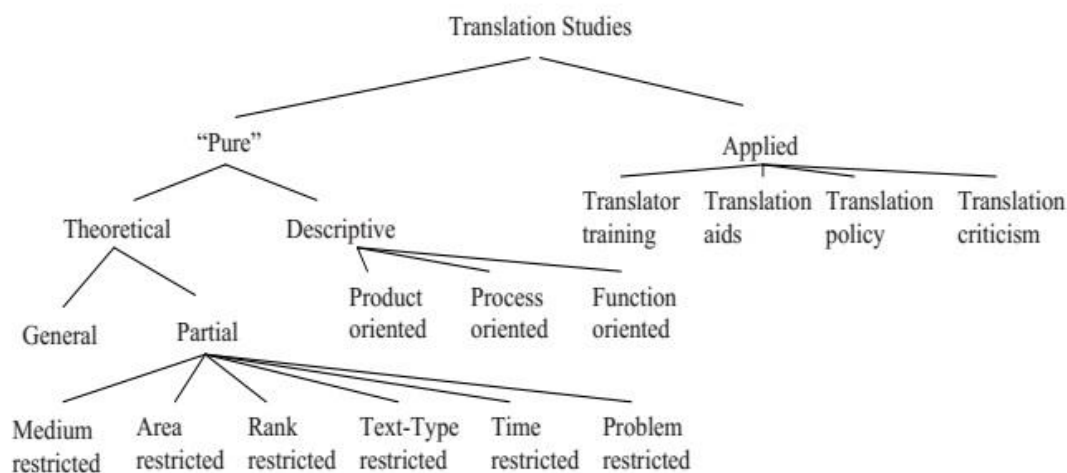
rykte, trovärdighet och framför allt överlevnad i ett system där en fast anställning inte är en självklarhet är centrala faktorer som begränsar den egentliga valfriheten. Översättare befinner sig ofta i en likadan position som många kreativa entreprenörer och frilansare. En översättares dagliga arbete sker ofta i skuggan (a.a.: 192). Paloposki anser att ett nytt ramverk för att studera översättare som individer inte är nödvändigt, och att synsättet inte behöver vara uteslutande om individen eller om det sociala, men att de två kan komplettera varandra efter behov (a.a.: 190). Paloposkis syn på översättaren som både en individ och en social aktör är välmotiverad, fast jag anser att ett mer nyanserat synsätt på översättarens olika roller är önskvärt.

Ur ett yrkesperspektiv kan den sociologiska aspekten ha en positiv inverkan på hur översättarna själva ser på sin profession (se bl.a. Lindqvist 2002: 80). Omvänt kan vi argumentera att det hur högt en översättare värderar sig själv och sitt arbete påverkar yrket som helhet. Dessa är i hög grad viktiga aspekter i forskning kring översättare, något som min avhandling bidrar till. Traditionellt sett är översättaren en osynlig medverkare, en länk i en större kedja inom kulturell kommunikation. Som Venuti (1995: 8–9) skriver, är översättarens position i denna kedja ofta tämligen komplicerad, och han diskuterar frågan hur översättarens arbete juridiskt kan anses vara i en jämlik position med originalskribentens verk, eller också att det inte är det. Översättningens oklara position i jämförelse med originaltexten behandlas också av Theo Hermans (2007: 59) i artikeln ”Translation, irritation and resource”. Han menar att en översättning som ges en jämlik status med originalverket inte längre har någon översättare: där det inte finns en översättning finns det inte heller någon översättare. Hermans (a.a.: 58) hänvisar till EU-fördrag som fungerar som parallella texter som är likvärdiga med varandra och har en jämlik juridisk ställning, trots att åtminstone en del av dem har kommit till som översättningar. Hermans (a.a.: 59) konstaterar att i denna institutionella kontext där översättningen har lyckats nå en likvärdig (Hermans använder termen *equivalent*) status med originalet upphör den att vara en översättning: i alla avseenden är översättningen nu en originaltext, och översättaren försvinner ur diskursen. Enligt Hermans (ibid.) kan översättningen alltså inte vara helt likvärdig med originalverket utan att upphöra att vara en översättning, och en översättning som inte helt är ekvivalent med originalet kan alltid översättas på något annat sätt.

2.2 Översättaren som föremål för forskning

2.2.1 Översättarforskning – ett nytt perspektiv

Undersökningar som koncentrerar sig på översättare som individer, såsom min avhandling, kan behöva en annan kategorisering än översättningsstudier. I sin artikel ”The Name and Nature of Translator Studies” (2009) föreslår Andrew Chesterman en term och definition för forskning om översättare: *Translator Studies*, som – till skillnad från *Translation Studies*, *översättningsforskning* – kan översättas till svenska som *översättarforskning*. Chesterman (a.a.: 14) medger att åsikterna varierar om huruvida forskningsgrenen han skriver om utgör ett eget forskningsfält inom översättningsforskningen, eller snarare ett brett perspektiv på vissa aspekter av översättningsvetenskapen. Chesterman (ibid.) baserar sina iakttagelser på James S. Holmes ([1988] 2000) nuförtiden klassiska artikel om framträdande forskning inom översättningsvetenskapen. Som Chesterman (2009: 14) påpekar, har de grafiska uppställningarna som gjorts kring Holmes karta ofta utelämnat grenen *translation policy*. Figur 1 nedan är Holmes karta såsom den har uppställts i Chestermans (ibid.) artikel:

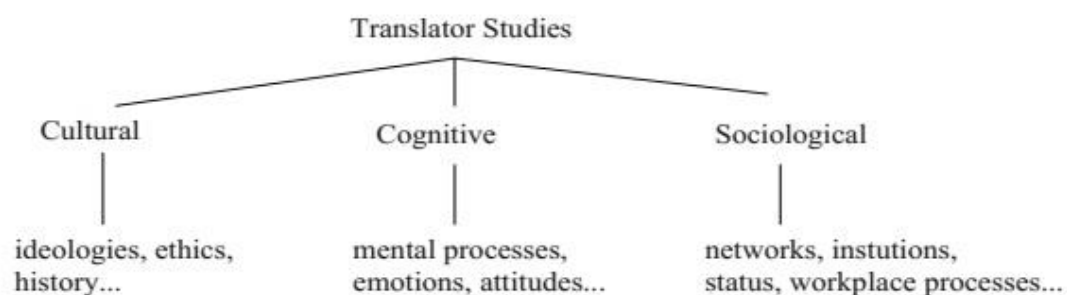

Figur 1: Holmes karta över översättningsvetenskapliga forskningsobjekt; uppställningen enligt Chesterman (2009: 14).

Chesterman (a.a.: 15) analyserar kartan främst med tanke på hur relevant den är för översättarforskning som en vetenskapsgren, dvs. vilka grenar i figuren antyder det föreslagna forskningsfältet på något sätt. Chesterman finner Holmes indelningar i ren forskning (*pure studies*) och tillämpad forskning (*applied studies*) samt teoretisk forskning (*theoretical studies*) och deskriptiv forskning (*descriptive studies*) i figuren inte relevanta med tanke på översättarforskning. Däremot är det relevant att undersöka partiella teorier (*partial studies*) eftersom dessa studier har att göra med specifika översättningsaspekter som kan tolkas ur en översättningssociologisk synvinkel.

Chesterman (a.a.: 19) delar översättningsforskningen in i fyra grenar: textuell, kulturell, kognitiv och sociologisk (*textual, cultural, cognitive* och *sociological*). I hans åsikt ligger närmast den *textuella* grenen utanför *Translator Studies*; de tre andra studerar översättaren på olika sätt. Den *kulturella* grenen studerar värderingar, etik, ideologier, traditioner och historia, samt översättarnas och tolkarnas roller och hur de har påverkat kulturen. En *kognitiv* gren koncentrerar sig på mentala processer, beslutsfattande, personlighet, attityder till normer och känslornas påverkan. En *sociologisk* gren undersöker översättarnas och tolkarnas synliga beteende som individer eller som medlemmar i en grupp, vilka deras relationer till andra grupper och teknologi är och så vidare.

Chesterman bidrar med en figur där han sammanställt de ovan nämnda grenarna och valt *Translator Studies* som ett förenande överbegrepp (ibid.):

Figur 2: Chestermans utkast till *Translator Studies* (Chesterman 2009: 19).

Chesterman (a.a.: 20) spekulerar att det sociologiska fältet inom översättningsvetenskapen är ontologiskt det mest komplexa, och kan förväntas bli indelat vidare i framtiden.

Enligt Chesterman (a.a.: 20) använder översättningsforskningen sig av tre modeller: komparativ modell (*comparative model*) där två texter, t.ex. originalet och översättningen jämförs; processmodell (*process model*) som observerar översättningsprocessen antingen på en kognitiv eller på en iakttagbar nivå; och kausal modell (*causal model*).⁹ Enligt Chesterman (a.a.: 20) finns det en ny modell, som har översättaren och andra aktörer i fokus och som han kallar för aktörmodell (*agent model*). Min undersökning bidrar till denna syn på översättare som individuella aktörer.

2.2.2 Paratexter och översättarnas synlighet

Översättaren som aktör eller subjekt är något som jag återkommer till i min undersökning, och det har också behandlats av Pirjo Kukkonen. I artikeln ”Det översättande jaget: *homo significans* – *homo interpret*” (Kukkonen 2010) behandlar hon översättarens roll som ”translating subject” (ett översättande subjekt). Enligt Kukkonen (a.a.: 104) har översättaren som läser texten och tyder den uppgiften att skapa mening; därmed är översättaren *homo significans*, eller ”det betydelseskapande jaget”. Kukkonen (a.a.: 105) menar att översättarens roll är att vara ett tolkande subjekt, *homo interpret*, som skapar betydelse (*homo significans*). Kukkonen (a.a.: 110) beskriver ”det översättande jaget” som en förmedlare mellan författaren och läsaren, och att den skönlitterära översättaren ”förhandlar om betydelse” med författaren. Här liknar Kukkonens syn på översättaren Gullins (1998) vad angår Gullins analys av översättarens roll som läsare. Enligt Gullin (a.a.: 48–51) visar översättare en tendens att upptäcka fler problem i texten än de läsargrupper som endast förväntas att referera eller förstå innehållet, vilket visar att översättarens läsande är annorlunda än hos de andra läsarna. Följaktligen behöver översättaren vara mer varsam i sitt läsande än någon annan läsartyp, eftersom det är översättarens tolkning om texten som förmedlas också till andra läsare (ibid.). Översättaren är alltså inte endast en läsare av texten, utan först och främst en problemlösare. En översättare är inte bara någon som läser texten och producerar en version på ett annat språk som överensstämmer med originaltexten – eller så är denna syn på översättning en förenkling av alla de processer med identifiering, tolkning och lösning som ingår i översättarens arbete. Vad gäller det hur översättaren löser dessa problem

⁹ Chesterman (2010) har skrivit om dessa modeller i artikeln ”A Causal Model for Translation Studies”.

hänvisar Kukkonen (2010: 104) till *paratexter* (översättarens för- eller efterord), vars funktion är att informera läsaren om översättarens motivering av sina översättningsstrategier:

Översättaren kan beskriva sin egen roll och sina val i de s.k. paratexter (översättarens för- eller efterord) som ger läsaren antydningar om hur de stora linjerna (på makronivå) och de enskilda dominanta textuella lösningarna (på mikronivå) skett i ett verk (ibland med fotnoter i syfte att förklara språk- och kulturspecifik information).

Gérard Genette i *Paratexts: Thresholds of interpretation* (1997) definierar paratexten som en slags gräns mellan texten och icke-texten, som en odefinierad zon eller ett område där läsaren inte befinner sig vare sig utanför eller innanför texten (a.a.: 1–2); denna egenskap gör att paratexter rentav kan påverka läsarens attityder till texten. Som Ritva Hartama-Heinonen skriver i ”Translators’ prefaces – A key to the translation?” (1995), ger paratexterna som metatexter också information om översättarens strategier och hjälper till med analysen (a.a.: 34). Hartama-Heinonen anser att Finlands historia förklarar varför översättarens förord inte är en tradition i Finland på samma sätt som i Storbritannien eller Tyskland; ända tills 1850-talet hade översättningarna till finska varit för det mesta religiösa texter, och de finska översättarna var främst idealister, inte professionella översättare (a.a.: 36–37). Hon hänvisar till L. G. Kelly om paratexternas funktionalitet: det lönar sig att iaktta dem även om målsättningen och slutresultatet inte alltid blir desamma (a.a.: 34).

Det är viktigt att uppmärksamma den historiska kontexten som många översättare som presenterats i *Suomennoskirjallisuuden historia* (2007) har: översättningarna var ofta delar i större kulturella insatser med politiska ambitioner att bilda folket (se avsnitt 2.3.2). Paratexterna spelade ofta en roll i dessa aktiviteter, och översättare använde paratexter inte bara för att beskriva översättningsprocessen, utan även för att ge en historisk och geografisk kontext till de översatta texterna.

Paratexterna är något som gör översättaren synligare för läsaren och hjälper således i att förbättra översättarens status i kommunikationskedjan. Här bör det dock betonas att när vi talar om marginaliserade roller i samhället – vare sig dessa roller beror på kön, ras, sexualitet, klass, yrke eller något annat – ser inte alla individer sin roll som problematisk. Detta gäller också översättare. I Gullins analys av Else Lundgren anser översättaren själv att ”översättarens förord” inte är särskilt relevanta för läsaren, och att läsaren hellre skulle

föredra att ha en känsla av att ha läst originaltexten (Gullin 1998: 71). Detta är dock inte ett bevis på att det inte finns några som helst negativa maktförhållanden som påverkar dessa individer, utan att dessa maktförhållanden lätt kan vara osynliga eller slätas ut av andra aspekter där individen har en viss makt, som fallet var med Else Lundgren: hennes ekonomiska oberoende gjorde det möjligt för henne att översätta vid sidan om hemarbetet (1998: 70–71), vilket delvis kan förklara varför det inte var en prioritet hos henne att bevaka sina egna intressen som yrkesöversättare. En översättares biografi kan då också förklara vissa aspekter i en översättares förhållning till de sociala krafterna som påverkar honom eller henne.

I sin akademiska avhandling *Beyond Ambivalence: Postmodernity and the Ethics of Translation* (2000) skriver Kaisa Koskinen (a.a.: 99) om tre sätt översättare kan göra sig synliga, och kallar dessa tre synligheter textuell, paratextuell och extratextuell synlighet ("textual, paratextual, and extratextual visibility"). Textuell synlighet är hur översättaren gör sig synlig i själva översättningen. Koskinen hänvisar bl.a. till Venutis (1995) "minoritizing translator" som gör ett strategiskt och medvetet val att göra sig synlig i översättningen, men påpekar att även en översättare som gör ett medvetet val att göra sig osynlig gör ett strategiskt val. Paratextuell synlighet är vad översättaren själv har konstaterat om sina översättningar utanför själva texten. Koskinen (2000: 99) anser att det finns olika grader av paratextuell synlighet: den kan beskriva allting från översättarens signatur till hela böcker där översättaren diskuterar sin roll och sina projekt. Översättarens för- eller efterord hör till denna typens synlighet. Slutligen är extratextuell synlighet något som finns utanför både själva översättningen och dess omedelbara närhet, på den sociala nivån; den har att göra med hur översättningar och översättare betraktas i samhället, och kan innebära till exempel metadiskussion om översättarens synlighet samt översättningskritik.

2.2.3 Kulturell forskning

Anthony Pym har på 1990-talet kritiserat många aspekter i moderna översättningsstudier, inklusive översättarens synlighet. I "Translation and Text Transfer" anser Pym ([1992] 2010: 172) att översättarens osynlighet är något som tillhör översättarens roll som en interkulturell aktör; översättarens perspektiv, vare sig den bygger på förbättringar av

originalen eller inte, är inte vad uppdragsgivaren eller läsarna intresserar sig i. I Pym (a.a.: 173 – 174) åsikt är översättarens lojalitet alltid mot hans eller hennes roll som interkulturell aktör, eftersom det är endast i det interkulturella rummet där översättningarnas kvalitet kan dömas utan kulturrelativistiska störningar. Kaisa Koskinen (2000: 100) spekulerar att Pym's motvillighet att acceptera explicitgörande strategier på en etisk nivå beror på att dessa inte är kompatibla med icke-skönlitterära översättningar; hur kunde till exempel paratexter fungera i relation till tekniska bruksanvisningar eller EU-dokument? Koskinen (a.a.: 100.) anser dock att det är i varje fall värt att analysera dessa frågor om översättarens synlighet om man adapterar detta koncept med hänsyn till detaljerna i varje enskilda kontext.

Översättarna och deras plats i den sociala och politiska historien har också behandlats av Pym i *Method in Translation History* (Pym 1998), där han analyserar översättarens roll i historien. Enligt Pym (a.a.: 161) är bilden av översättaren som specialist i översättande, som en s.k. *monoprofessionalist*, en tämligen ny företeelse som har sitt ursprung i översättarutbildningen och den institutionella diskursen om behovet av expertöversättare. Denna bild av översättarens arbete som hans eller hennes huvudsakliga levebröd problematiserar enligt Pym (a.a.: 162) den historiska översättarforskningen, där forskare lätt begår misstaget att behandla översättning som översättarnas enda arbete. Med hänvisning till tidigare studier hävdar Pym (ibid.) att endast en liten del av översättarna under 1900-talet har varit heltidsöversättare. Härfter presenterar Pym (a.a.: 163) flera historiskt kända översättare, bl.a. Geoffrey Chaucer och John Hookham Frere, som är kända för något annat än sitt översättningsarbete; Chaucer var inte endast en författare och översättare, utan arbetade också för tullen i London, och Frere arbetade även som diplomat. Detta är viktigt för min studie, som visar att översättare har historiskt sett också haft andra roller i Finland och Sverige än översättare.

Pym (a.a.: 163) anser att översättarens traditionella mångsidighet i sitt yrkeskunnande har varit ett positivt drag, eftersom en översättare som är bunden till sitt översättningsarbete inte är lika beredd på att ifrågasätta maktstrukturer som en översättare som har valfrihet.¹⁰ I syfte att besvara frågan om varför någon skulle översätta om han eller hon har alternativa yrken presenterar Pym (a.a.: 166–172) den franska översättaren Henri

¹⁰ Pym (1998: 163) påpekar att monoprofessionalism har i moderna tider blivit allt vanligare även för översättare, fast detta stämmer mer på facköversättare än på litterära översättare.

Albert, vars viktiga insats i litteraturhistorien var att översätta filosofen Friedrich Nietzsches verk till franska: på grund av sin familjebakgrund hade Henri Albert starka antipatier för traditionella familjevärden och hela Tyskland. Pym (a.a.: 170) spekulerar kring hur översättarens privatliv kan ha påverkat dels översättningen, dels översättarens val av texten som han eller hon översätter, i detta fall Nietzsche med hans ikonoklastiska filosofi. Pym (a.a.: 171) varnar dock att det finns problem med för långtgående slutsatser i fråga om företeelser som hur översättarens personliga liv har påverkat översättningarna, eftersom de personliga faktorerna i en översättares biografi kan också bero på sociala trender och inte bara på översättarens livshändelser.

Pym (1998: 161) anser att det finns tre sätt att se på översättaren. Det första sättet är att se på översättaren (*translator*, i singular) som den som producerat översättningen i fråga. Detta synsätt ignorerar alla verkliga frågor om huruvida texten i själva verket hade flera översättare, och enligt Pym är denna *abstrakta* översättare den enda av dessa tre typer av ”översättare” som läsaren av ett visst verk egentligen behöver känna till. Det andra sättet är att se på översättaren som en *social* entitet, något som exempelvis kan användas i diskussioner om översättarens juridiska eller ekonomiska realiteter. Slutligen har vi den materiella översättaren, *individen* av kött och blod som Pym anser är det som krävs för att vi meningsfullt kan diskutera översättare som historiska figurer med makt och aktörskap (a.a.: 162). Här ska vi komma ihåg Hermans (2007: 62), som argumenterar att översättaren inte kan vara en del av ett socialt system eftersom översättaren som individ är en fysisk och psykisk varelse, och kropp och själ inte är sociala fenomen. En biologisk kropp kan inte vara en del av ett socialt system, och såtillvida det inte finns ett sätt att läsa tankar är det psykiska också isolerat från det sociala. Därför är det enligt Hermans endast kommunikationen som kan göra översättaren en social varelse genom interpersonell kommunikation (a.a.: 62–63).

Min undersökning har främst att göra med kulturell forskning kring översättare (om denna inriktning inom översättarforskningen, se avsnitt 2.2.1 ovan), och dess syn på översättare överensstämmer med Pym's tredje syn på översättare, det vill säga översättare som individer (Pym 1998: 162); min avhandling fokuserar på individuella översättare och deras biografiska profiler. Min teoretiska referensram innehåller därtill element ur både den materiella översättaren och den abstrakta översättaren som en social, juridisk och

ekonomisk entitet (jfr a.a.: 161). Att dra en gräns mellan samtliga sätt att studera översättare är inte alltid enkelt.

2.3 Översättarhistoria: bakgrund

2.3.1 Översättare i världshistorien

André Lefevere har i *Translation/History/Culture: A Sourcebook* (1992) samlat in historiska citat om översättning och översättare. Verket innehåller texter om hur översättare betraktats i världshistorien, både av sig själva och av andra. Som en källsamling innehåller boken en stor mängd citat vilka kunde användas i en analys i sig om synen på översättare och deras roll genom historien. Leonardo Bruni skrev en översättares paratext redan på 1420-talet där han diskuterade andra översättares misstag med Aristoteles *Ethikôn Nikomacheiôn* i översättning från grekiska till latinska och hur han ansåg att han har korrigerat dem (a.a.: 81). Efter att ha fått en del kritik angående sin text svarade han med en artikel där han gav sin åsikt om översättarens roll och de egenskaper som översättaren ska ha. Jag diskuterade både para- och extratextuell synlighet i avsnitt 2.2.2, och Lefeveres verk visar att de har en lång tradition.

Jean Delisle har i sin redigerade bok *Portraits de traducteurs* (1999) gett flera biografiska skildringar om individuella översättare i historien. Texterna har flera författare. Trots att det finns ett flertal franska översättare, har Delisle också tagit med en artikel om en finsk översättare, Mikael Agricola, skriven av Silja Saksa. Artiklarna innehåller biografisk information om varje översättare, men har även kapitel om specifika översättningar, med citat och jämförelser. Delisle har senare redigerat en annan bok, *Portraits de traductrices* (2002), som fokuserar på kvinnliga översättare. Artiklarna i båda böcker har ett likadant fokus som mitt undersökningsmaterial, och en undersökning om Delisles verk kunde i framtiden ge även mer relevant information om hur man skriver översättarprofiler.

I verket *Translators through History* ger Jean Delisle och Judith Woodsworth ([1995] 2012) inblick i de kulturella ändringarna som översättare bidragit till. Enligt Woodsworth (a.a.: xxiii–xiv) har ”traditionell historia” (*traditional history*) betraktat stora händelser

och mäktiga individer, men under de senaste decennierna har intresset för vanliga människor eller särskilda grupper i historien vuxit, och översättare kan ses som en sådan grupp. Jeremy Munday (2014) hänvisar till Delisle och Woodsworth och översättarnas mikrohistoria i sin artikel "Using primary sources to produce a microhistory of translation and translators: theoretical and methodological concerns", där han behandlar texter som kan användas i översättarhistorisk forskning. Munday (a.a.: 66) diskuterar extratextuella källor; Enligt honom har forskare som Toury ifrågasatt nyttigheten av texter utöver de primära texterna, det vill säga översättningarna, i översättarforskning; extratextuella källor stöder sig på subjektivitet, som kan ha ett visst betraktelsesätt och således till och med vara propaganda. Munday (a.a.: 66) anser dock att de extratextuella källorna kan ändå vara nyttiga med tanke på mikrohistoriska studier, som forskar i individuella och specifika företeelser. Studier i enskilda översättarnas historia kan beskrivas som mikrohistoriska studier (a.a.: 76). Min avhandling koncentrerar sig på biografiska texter om enskilda översättare och hör därigenom till det bredare fältet mikrohistoriska studier.

2.3.2 Finskspråkig översättarhistoria

I sin akademiska avhandling *Variation in Translation: Literary Translation into Finnish 1809–1850* (2002) ger Outi Paloposki en historisk kontext åt översättarverksamheten i Finland på 1800-talet. Paloposki (a.a.: 44) hänvisar bland andra till Pym (1998, se avsnitt 2.2.3) i fråga om översättare som mångsidiga medverkare som sällan sysslade enbart med översättning: översättare till finska var inte bara översättare eller författare, men även lärare, präster och journalister. I synnerhet tidningsbranschen hade användning för översättare, och litteratur spreds ofta via tidningar runt Europa och Amerika på 1800-talet (Paloposki 2002: 44–45). Paloposki (a.a.: 46–47) citerar flera kulturpersoner som yttrat sig om översättningens roll i den finska litterära scenen; översättning var ett sätt att utveckla och finslipa finskan, men också ett sätt att få igång den inhemska litterära produktionen. Dessutom var folkbildning en viktig uppgift som översättningarna hade (a.a.: 48).

I artikeln "Originality and the defence of translation" (2001) analyserar Paloposki frågan om översättningens status som underordnad originalet med utgångspunkt bland annat i paratexter (se avsnitt 2.2.2). Hon citerar exempelvis Ganesh Devy (1999), som

menar att den ”västerländska metafysiken” (*Western metaphysics*) bidrar till en syn på översättning som sekundärt arbete i jämförelse med originalverket (Paloposki 2001: 82). Av Paloposkis material om översättningsverksamheten i Finland under den första hälften av 1800-talet framgår det uppenbart hur översättarens status i stort sett beror på den historiska kontexten. Till en början var översättningarna till finska huvudsakligen religiösa texter, medan svenskan var det officiella administrativa skriftspråket (se även Hellemann 1970: 418). Detta förändrades under den ryska tiden, och Finland upplevde en nationalistisk väckelse (Paloposki 2001: 87). Översättarna av de första litterära översättningarna till finska på 1830-talet beskrev finskan som outvecklad, och ansåg att mer läsbart material behövdes (a.a.: 88). Översättningarna kunde ses som åtgärder som bidrog till att skapa ett språk som kunde återge originalet (a.a.: 88). De tidiga finska översättarna gjorde även stora ändringar i originaltexterna, t.ex. Jakob Lagervall flyttade miljön i Shakespeares *MacBeth* från Skottland till den finska Karelen (a.a.: 88).¹¹ På 1840-talet började attityderna till finskan förändras mot ett mer nationalistiskt stolt synsätt. Även inställningen till originaltexten och översättningen förändrades, och översättningarna uppfattades nu som kulturgärningar. På denna tid kunde översättarna i Finland få en högre status än originalförfattarna; det hände att verken rentav saknade författarens namn, och det blev översättaren som fick äran (a.a.: 89–90). Förhållandet mellan original och översättning har enligt Paloposkis (a.a.: 92) mening inte alltid inneburit att översättningen betraktas som en svagare version av originalet; flera omständigheter, inklusive maktförhållanden mellan originalsribenten och översättaren samt nationalistiska intressen kan ha en inverkan på att översättningen betraktas som överlägsen jämfört med originalet. Hon (a.a.: 95) påpekar också att översättning är ett komplext fenomen som ändras ständigt.

2.3.3 Svenskspråkig översättarhistoria

Lars Wollin diskuterar översättningens språkliga historia i Sverige i sin artikel ”Från Heliga Birgitta till Barbara Cartland: Kring den svenska översättningens språkhistoria”

¹¹ Outi Paloposki har tillsammans med Riitta Oittinen analyserat Lagervalls *MacBeth*-översättning *Ruunu-linna* i artikeln ”The Domesticated Foreign” (Paloposki och Oittinen 2000). Enligt dem (a.a.: 378) motiverade Lagervall sitt val, som i dag kan tolkas vara domesticering, med att Finlands historia enligt hans uppskattning behövde hjältemodiga berättelser.

(1998). Wollin går igenom översättare och deras föregångare i historien, som han kallar *bearbetare*, som inte behövde bry sig om upphovsrätt eller dylikt (a.a.: 66–67). Wollin placerar ”den verkliga översättaren” (a.a.: 67) i Sverige till Birgitta Birgersdotters och hennes efterträdares tid, 1300-talet. Enligt Wollin hade Heliga Birgitta själv skrivit ner sina uppenbarelser på svenska, och dessa texter blev sedan överförda till latin på ett sätt som ändrade på deras stilistik efter teologiska standarder. På 1380-talet översattes den latinska versionen tillbaka till svenska; enligt Wollin (a.a.: 67) stöder källorna att denna text är den första ”egentliga” översättningen till svenska, och den följer den latinska versionen noga, vilket var typiskt för den religiösa traditionen. Wollin (a.a.: 68) anser att det är just denna idé om originaltexternas ”heliga” natur som färgat diskussionen kring översättning i Sverige och annanstans även i senare tider. Även språk jämfördes – latin ansågs överlägset svenskan. Under reformationsperioden på 1500-talet började denna språkliga elitism ge efter när bibeln översattes till svenska (a.a.: 69), fast också den första översättningen av hela bibeln, *Gustav Vasas bibel*, gjorde vissa kompromisser mellan arkaiserande och nyare uttryck. Engelskan erhöll då en jämförbar källspråklig dominans på 1830-talet och framåt, när industrialiseringen och urbaniseringen drastiskt ändrade den svenska kulturen (a.a. 77). Enligt Wollin (a.a. 77–78) är det just under 1800-talet som översättarna i Sverige började professionaliseras, och påverkade den dåtida litterära traditionen. Statistiken visar att översättningarna utgjorde mer än hälften av alla texter på svenska under perioderna 1866–70, 1926–30 och 1986–1990, och fortsatte att öka stadigt. (a.a.: 78).

Kristoffer Leandoer (2008) är av den åsikten att litteraturhistorien i Sverige vanligtvis ignorerar den tidkontext då översättningar av berömda verk har översatts till svenska. Leandoer (2008: 95) beskriver en litteraturhistoria som inte beaktar översättningar som en ”ideal historia”, där de logistiska och språkliga faktorerna antingen inte finns till, eller att svenska läsare endast läser verk som skrivits av svenska författare. I Leandoers (ibid.) åsikt skadar detta synsätt även originalförfattarna, som ofta får en betydande läsekrets först efter att deras verk har blivit översatta. Leandoer anser att den mer välkända svenska litteraturhistorien behöver vad han kallar för *den andra litteraturhistorien* (a.a.: 96), en litteraturhistoria som tar i akt översättningshistorien, för att ge en mer noggrann bild av litteraturhistorien som helhet: vad det är som läses och när. En översättning på svenska kan inte analyseras i den kontext som originalverket; kontexten som översättningen

publicerats i är viktig eftersom översättningen är viktig för att författaren ska få verkligt inflytande (a.a.: 95–96). Leandoer (a.a.: 99–103) presenterar översättare i syfte att synliggöra översättare som inte blivit bortglömda tack vare sina bidrag till den kulturella utvecklingen, men som är bortglömda just i sin egenskap som översättare. Leandoers argument om översättare som viktiga litteraturhistoriska individer som paradoxalt nog ofta förblir okända i översättningskontexten stöder min undersökning: många av de översättare som fått en översättarprofil är kända, men oftast inte för sina översättningar. Jag anser att en översättarprofil som presenterar en välkänd, kulturhistoriskt inflytelserik individ som Elias Lönnrot ur ett perspektiv som inte fokuserar på hans arbete med *Kalevala* (1835) är ett unikt och betydelsefullt sätt att betrakta litteraturhistoria.

Vad angår finlandssvensk litteratur och dess översättning till finska har Kai Laitinen (2000) skrivit i artikeln ”Över språkgränsen” om hur förhållandet mellan finskan och svenskan ändrades genom 1800- och 1900-talen. Den framväxande nationalidentiteten, fennomanin och språkstriden (a.a.: 392) betydde även att finlandssvensk litteratur som skrevs under ”den språkliga segregationen” på 1910-talet och framåt förblev relativt okänd för finskspråkiga läsare (a.a.: 390). Översättning av finlandssvenska litterära verk till finska och omvänt blev med tiden allt sällsyntare, fast enstaka individer, såsom Hagar Olsson och F. E. Sillanpää, fortfarande producerade översättningar över språkgränsen (a.a.: 389–390). En av de stora förändringarna i förhållandet hände ”efter kriget”, då en ny nationell identitet skapade samarbete mellan språkgrupperna (a.a.: 392). Dessa generella linjer visar hur politiska och sociala händelser i historien (makrohistoria) visar sig i specifika områden i historien (mikrohistoria).

2.4 Tidigare forskning kring översättarprofilartiklar

Forskning kring översättarprofiler är på ett visst sätt pionjärbete. Det finns ett antal studier om översättarna själva, men översättarprofilerna som forskningsobjekt har inte uppmärksammats i nämnvärd grad.

I boken *Unohdettu kääntäjä* (1996), en rapport om ett översättarcentrerat forskningsprojekt vid Uleåborgs universitet, presenterar Irma Sorvali empiriska resultat av system och metoder som översättare använder sig av, samt profiler för en del översättare som tagit del i projektet. Forskningsprojektet är deskriptivt och kan således användas som

en modell för översättartyper. Undersökningen bygger främst på intervjuer med översättare med olika bakgrunder. Sorvali utgår från följande frågor som riktats till de intervjuade översättarna:

1. Kön, modersmål, arbetsspråk
2. Utbildning
3. Yrke
4. Översättarerfarenhet, angett i antalet år
5. Ålder
6. Hemort
7. Tolkningssupplett
8. Översättarutbildning
9. Erfarenhet och dess betydelse
10. Översättaryrkets anseende
11. Översättares syn på översättningsupplett
12. "Mina svåraste/viktigaste översättningar" (Sorvali 1996: 88–100; min övers.)

Å ena sidan kan bara en del av dessa områden undersökas i min studie; frågorna i Sorvalis intervju är riktade mot levande översättare som kan välja att svara (eller låta bli att svara) på frågorna, medan min undersökning har att göra med färdiga översättarprofiler som har sammanställts av andra än de bortgångna översättarna som profilerna handlar om. Sorvalis frågor kan alltså besvaras i min studie endast om profilsribenten *a priori* råkat välja att ställa just dessa frågor. Huruvida detta är fallet har å andra sidan att göra med en av de centrala frågorna i min undersökning: vilka egenskaper förväntas av en översättare, dvs. vilka frågor besvaras när profilen av en översättare blir sammanställd (se avsnitt 1.1)? Eftersom översättarna som profilerats i *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2* och i *Svenskt översättarlexikon* i regel är avlidna (SKH 2007 och Kleberg u.å.), kan själva intervjudelen inte tillämpas. Sorvalis undersökning kan då användas som en utgångspunkt, men inte som en färdig modell för min undersökning. Det bör också betonas att Sorvalis undersökning handlar om nutida översättare, medan profilerna i min undersökning beskriver bortgångna översättare som var aktiva på 1800- och 1900-talen. Den historiska kontexten är viktig. Å andra sidan är profilsribenterna nutida personer som har en modern förståelse för översättning, så i detta avseende är studierna ändå relativt jämförbara.

Sorvali (a.a.: 20) motiverar biografiska utredningar, såsom översättarens utveckling från barndomen till yrkeslivet, med hur översättarens personliga förhållande till språk har utvecklats. Denna uppfattning om hur aktörens bakgrund påverkar hans eller hennes arbete i framtiden är förresten likadan som Haavikko och Salas (Haavikko & Sala 1987: 10)

uppfattning om författarens livshändelser och den inverkan som de har på hans eller hennes verk (se även avsnitt 2.1 ovan), men Sorvali åskådliggör hur översättaren analyseras först och främst genom språket. I Sorvalis (1996: 20) studie analyseras en översättare genom förhållandet till språket, inte till ett möjligt författarskap. Detta kan dock bero på att Sorvalis (a.a: 37) undersökning baserar sig på intervjuer först och främst med facktextöversättare, och endast två av de 30 översättare som studeras är skönlitterära översättare.

Sorvali (a.a.: 11) presenterar två modeller för forskning kring översättningsprocessen: human (*humaaninen*) och abstrakt (*abstrakti*). Skillnaden mellan de två modellerna är att den humana modellen betonar översättaren och hans eller hennes person; översättaren är en individ. I den abstrakta modellen finns översättaren och hans eller hennes person i bakgrunden, som ett abstrakt objekt som kallas "översättaren". Enligt Sorvali (ibid.) behövs båda modellerna för beskrivningen av översättningsprocessen. Den abstrakta modellen bygger på flera iakttagelser och fungerar som ett redskap för analysen av översättningsprocessen. Den humana modellen baserar sig däremot på realistiska situationer och fungerar därmed på en mer praktisk nivå, men den erbjuder nödvändigtvis inte en tillämpningsbar modell för andra situationer och är därmed en *ad hoc*-modell som dock kan ge viktig information om individuella fall (jfr Sorvalis modell med Anthony Pym's tre synsätt på översättare i avsnitt 2.2.3 ovan). Sorvali (a.a.: 54) anser att översättarintervjuernas resultat kan tolkas på flera sätt: Intervjun kan bilda en helhet som handlar om en person (beskrivning 1). Uppgifterna kan hädanefter analyseras kollektivt, så att alla intervjuade personer bildar en grupp. En del variabler förklaras vara konstanta medan andra varierar, och fördelningen av svaren framställs numeriskt (beskrivning 2). På detta vis blir uppgifterna statistik som ger generell information och kan användas för att indela översättare i olika översättartyper (beskrivning 3). Denna information kan användas för att jämföra översättare av skönlitteratur och sakprosa (beskrivning 4).

Vad gäller min avhandling har den humana modellen (Sorvali 1996: 11) en särskild relevans i frågan om forskning kring översättare. Av de fyra beskrivningarna som presenterats ovan är beskrivningarna 1 (översättaren som person) och 2 (statistiska uppgifter om översättarna) särskilt relevanta för mitt arbete. Översättarnas egna erfarenheter av översättningsarbetet har också behandlats av Thomas Warburton (2003), Kristiina Rikman (red. 2005) och Jaana Kapari-Jatta (2008).

Översättarprofiler som journalistisk praktik kan jämföras med författarprofiler: båda bygger på biografisk forskning. I Haavikko och Salas *Kirjailijahaastattelut* (1987) är undersökningens syfte att genom intervjuer samla in information om författare, deras verk och hur deras liv har påverkat författararbetet. Enligt Haavikko och Sala (a.a.: 11) utforskar man i den traditionella biografiska litteraturforskningen författarens livshändelser och deras relation till författarens karriär och verk. De (a.a.: 13) påpekar dock att det behövs mer än endast dagböcker, brev, memoarer och andra liknande källor för att kunna skapa en helhetsbild av författaren. En grundlig undersökning av dessa källor kan ge viktiga uppgifter om författarens livshändelser, men för att få pålitlig information om hur de har påverkat författarens arbete behövs det också personliga dokument som beskriver hur författaren har upplevt dessa livshändelser. Författarintervjuer med relevanta frågeställningar kan ge sådan information.¹² Haavikko och Sala (a.a.: 11) ger följande frågeställningar för biografisk forskning:

- släktingar och anhöriga
- barndom och barndomsmiljöer
- skollåren
- studier och uppväxt
- favoritförfattare, författarkontakter och förhållande till andra konstformer
- författarkarriär och senare livssked (Haavikko & Sala 1987: 11; min övers.).

Dessa frågeställningar har använts i intervjufrågorna (a.a.: 168), där de har indelats i specifika frågor, t.ex. intervjufrågan om *släktingar och anhöriga* har indelats i flera frågor om föräldrarnas karaktär och författarens favoritkusiner. Det finns även frågor om författarens eventuella översättningar i kapitlet om *favoritförfattare, författarkontakter och förhållande till andra konstformer* (a.a.: 180), men de begränsas till fyra frågor:

Har Ni även översatt verk?

Hur har Ni valt de verk ni översätter?

Vilka översättningsarbeten har varit de viktigaste för Er?

Hur har översättningsarbetet påverkat ert författarskap? (Haavikko & Sala 1987: 180; min övers.)

Även om dessa frågor är viktiga med tanke på översättningsarbetet, är i synnerhet den första frågan inte relevant för min analys av översättarprofiler av den anledningen att

¹² Det finns över 600 intervjuer samt inspelningar från seminarier arkiverade på Suomalaisen Kirjallisuuden Seura SKS webbplats (SKS [u.å.]). Intervjuerna har samlats in från 1970-talet och visar att intresset för ämnet har varit oavbrutet.

fokusen är just på översättare och inte författare som ibland översätter; utan översättandet skulle de individuella översättarna ju inte överhuvudtaget ha fått en översättarprofil. Frågorna ger dock stöd åt tanken att skönlitterära översättare ofta är författare, och de tre övriga frågorna kan användas i kategoriseringen vad gäller översättarnas möjlighet att påverka vad de översätter och hur de själv ser på sin översättning.

Även Gullin (1998) har tangerat frågan om översättarprofiler i samband med översättningsanalysen i *Översättarens röst* i syfte att presentera individerna bakom de analyserade översättningarna. Hon ger beskrivningar av översättarnas bakgrund och deras personliga syn på översättningsarbete, som bygger på information Gullin samlat in ”vid personliga sammanträffanden” med översättarna Else Lundgren (a.a.: 69–83) och Caj Lundgren (a.a.: 123–135). I dessa analyser koncentrerar sig Gullin på översättarnas utbildning och främst på deras översättningsarbete, men inkluderar också biografiska detaljer av intresse. Uppgifterna som Gullin presenterar visar en djup insikt om översättningsarbete. Gullin vet att fråga översättarna om till exempel översättningsstrategier och ”det konkreta översättningsarbetet” (a.a.: 133), och ger dessutom information om översättningskritik som översättarnas verk har fått (till exempel a.a.: 76–79). Helt tematiskt sett ger Gullins undersökning användbara frågeformuleringar som jag kan utnyttja i min undersökning.

Frågor som tidigare biografisk forskning svarar på berör då den aktuella översättarens biografiska information, som släktingar och studier, men även hans eller hennes personliga meningar. Mot denna teoretiska bakgrund kan jag formulera kategorier för analysen av översättarprofiler, som kan tänkas följa likadana frågeställningar.

2.5 Metodbestämning

En av de viktigaste och mest kritiska delarna i analysen är hur omfattande eller snäva mina personliga tolkningar av relevanta drag är. Detta är något som i hög grad kan påverka resultatet. Det är alltså viktigt att försöka jämföra drag som kan tänkas fungera på en jämlik begreppsmässig nivå, t.ex. hyperonymer *utbildning* och *yrkesliv*, men inte blandade hyperonymer och hyponymer, som *översättarutbildning* och *yrkesliv*. Detta kan undvikas genom en systematisk analys där profilerna läses och jämförs grundligt och flera

gångar för att sälla bort alltför snäva eller alltför breda kategoriseringar, men också genom att sortera informationen i tillräckligt generella huvudkategorier.

Rent tekniskt sett är den maximala, grundläggande informativa analysenheten i min undersökning en grafisk mening, som definieras i *Svenska Akademiens Grammatik* (SAG1: 177) som ”sekvens i skrift som inleds med versal och avslutas med stort skiljetecken. I normalfallet sammanfaller grafisk mening med syntaktisk *mening.” *Svenska Akademiens Grammatik* (SAG1: 197) definierar den språkvetenskapliga meningen som följande:

[D]en största icke-underordnade syntaktiskt sammanhållna textenheten. Meningen är samtidigt det prototypiska uttrycket för en självständig språkhandling. Den består oftast av en *huvudsats (inklusive eventuella bisatser), men den kan också sakna satsform (*icke satsformad mening) eller utgöras av två eller flera enkla meningar efter varandra (*komplex mening). Grafiska meningar kallas sådana delar av en skriven text som avgränsas initialt med stor bokstav och finalt med stort skiljetecken.

Som en allmän regel innehåller en grafisk mening den minimala kvalitativa informationen som krävs för att bli räknad som ett belägg i min undersökning. Det är dock möjligt att en enhet innehåller mer information: till exempel kan en mening innehålla flera kvantifierbara drag, som *Födelseort* och *Födelsedatum*, och då räknas båda som separata belägg. Det är inte heller enkelt att alltid skilja åt kvalitativa drag; en lång mening kan innehålla både en tanke om *Översättningslösningar* och den *Översättningskritik* som översättaren fått på grund av denna lösning. Då räknas båda för att undvika ett slumpmässigt val. Här ser man den suddiga gränsen mellan kvalitativ och kvantitativ undersökning. Kvalitativ information kan räknas som kvantitativ information i vissa fall, och kvantitativ information – till exempel en hel mening som behandlar endast översättarens *barn* – kan räknas som en kvalitativ enhet. En mening som en informativ enhet är då något arbiträr, men ändå motiverad som den maximala informativa enheten: en mening kan innehålla flera drag som ska räknas, men en mening ska alltid innehålla minst ett belägg. I fall ingen av mina preliminära drag kan tillämpas i kontexten, skapar jag ett nytt drag som gör det.

Det är lätt att förlora individen i en kvantitativ analys, särskilt då frågeställningen måste vara tämligen begränsad för att den som undersöker ska få meningsfulla svar på frågan om vad som anses viktigt för en grupp. Eftersom det handlar om individer med individuella livshändelser vars biografiska undersökning utförts av andra individer med individuella intressen och stil och inte vetenskapliga texter med klara och definierade

frågeställningar, kan jag inte ge klart definierade frågeställningar heller. I stället måste många meningsenheter insamlas i en grupp som inte har något annat gemensamt än att de har skrivits ur en viss informell synvinkel. Till exempel finns det många grafiska meningar som inte ger information om själva översättaren, utan beskriver omständigheterna eller ger profilen en social och historisk kontext. Dessa meningar har nödvändigtvis ingenting att göra med varandra, men kan i varje fall kategoriseras som det allmänna draget *Historisk kontext*. Vid sidan av lätt kvantifierade drag (*Födelseort, Språkkunskap, Antalet översättningar*) finns det en hel del grafiska meningar som har ett mer allmänt informerande syfte.

Jari Eskola och Juha Suoranta ([1998] 2001) har skrivit i sitt verk *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* om biografiska verk som analysföremål. Något som Eskola och Suoranta (a.a.: 123) betonar är att biografiska verk alltid ger information om det förångna ur ett modernt perspektiv. Fast Eskola och Suoranta diskuterar självbiografiska verk, vilka ofta kan vara subjektiva och partiska (ibid.), kan samma princip tillämpas på översättarartiklar i *SKH* och *SÖL*: artiklarna är skrivna ur ett modernt perspektiv, med moderna medel och flera källor. Detta för med sig många problem, inte minst det faktum att eftersom det inte finns några vetenskapliga riktlinjer att följa angående biografiska texter som saknar bestämda frågeformuleringar, kategoriserar jag dragen efter materialets behov.

Tuomi och Sarajärvi (2009: 95) kallar detta enligt Jari Eskola och Juha Suoranta ([1998] 2001: 19) för *aineistolähtöinen analyysi* (en materialbaserad analys, en materialdriven analys eller en analys utgående från materialet). Analysenheterna väljs alltså enligt materialets krav. Detta analyssätt bygger dock på tanken att det inte finns objektiva iakttagelser, utan begreppen och metoden bestäms av forskaren själv, och då blir frågan huruvida forskaren kan kontrollera att hans eller hennes personliga fördomar inte påverkar analysen (Tuomi & Sarajärvi 2009: 96). Å andra sidan anser Tuomi och Sarajärvi att detta är något som är gemensamt för all socialvetenskaplig undersökning, som skiljer sig från naturvetenskapliga undersökningar i det avseendet att de senare förutsätter ontologisk realism, dvs. att verkligheten finns till oavsett betraktaren, och socialvetenskaperna beskriver en social verklighet som är beroende av mänskliga betydelser och tolkningar (a.a.: 62–63). Detta är en semiotisk fråga som skulle kräva en

egen analys, men slutligen handlar den teoretiska referensramen i min avhandling om att finna en gemensam metodik för hur översättare kan bli och blir profilerade.

Enligt Tuomi och Sarajärvi 2009: 96–97 kan de problem som uppstår i en materialbaserad analys lösas med *teoriaohjaava analyysi* (teoridrivna analys), som använder teori för att ge en viss referensram åt undersökningen. Slutligen testar min undersökning inte någon tidigare testad teori, utan använder teorin som en riktlinje för hur en pionjäranalys uppstår. Analysen kan följaktligen få fram riktlinjer som är eniga med litteraturen, och på så vis kan undersökningen bidra till en större förståelse av biografisk forskning kring översättare.

Eskola ([2001] 2010: 183–184) ger tre modeller för analysering av kvalitativt material. Den första är att följa en viss stor teori eller modell. Den andra är att presentera en diverse blandning av teorier och tidigare forskning. Detta kan lätt bli eklektiskt, särskilt vid kvalitativ undersökning. Den tredje är att undersökningen stöder sig på flera mindre teorier, som hjälper forskaren att tolka materialet. Detta kan likväl bli komplicerat och kräva en brytning mot traditionella rapporteringssätt. Mitt material kräver ett någorlunda empiriskt forskningssätt, men jag har valt en mängd teorier ur en synvinkel som betonar översättarens status. Jag återkommer till detta i avsnitt 3.3 och vidare i 4.2.2.

I Sorvalis (1996) intervjuer har översättarna fått formulera sig tämligen fritt, och mitt material bygger på informativa texter där skribenterna har fått relativt fria händer (se avsnitt 1.2.1). Det finns därmed inga speciella krav på stil. Stilfrågor behandlas av både Pauli Saukkonen (1984) och Peter Cassirer (2003). Ett stilistiskt val är bland annat om profilskrubenten har valt att beskriva översättaren eller hans eller hennes arbete med adjektiv som har starka, känslöväckande konnotationer (om dylika stilistiska val, se Saukkonen 1984: 59). Enligt Saukkonen (a.a.: 56) kan stil indelas i tre grupper: konstnärlig (*taiteellinen*) vetenskaplig (*tieteellinen*) och informativ (*tiedottava*). Den konstnärliga stilen använder sig av konkreta och beskrivande ord, dynamiska verb som uttrycker aktivitet, substantiv som uttrycker tid och plats och adjektiv med ett subjektivt perspektiv. Den vetenskapliga stilen använder sig av abstrakta och statiska verb som ofta uttrycker motivering och substantiv som betonar abstrakta begrepp. Den informativa stilen använder sig av drag av både konstnärlig och vetenskaplig stil. I min avhandling noterar jag stilen endast då den avviker väldigt mycket från vetenskaplig stil, till exempel vad gäller subjektiva adjektiv. Dessa kategoriseras i avsnitt 3.1.5.

2.6 Sammanfattning

I detta kapitel har jag gett en bakgrund åt min undersökning och förklarat metodiken bakom den. Den teoretiska bakgrunden har handlat om översättarforskning och översättarhistoria. Särskilt Sorvalis (1996) och Pym (1998) verk har hjälpt mig att etablera ett metodologiskt synsätt på min undersökning, som på många sätt är pionjärbete: det finns rikligt med undersökningar om översättarhistoria och översättare i sig, men min avhandling koncentrerar sig på hur översättare ses i denna typs studier; undersökningen går ut på att leta efter information om vad man talar om när man talar om översättare. Detta är ett omfattande ämne, eftersom det handlar om både enskilda subjektiva åsikter och samhälleliga krafter som styr diskussionen kring översättare och deras roller. I ljuset av detta är min avhandling tämligen begränsad i att den endast behandlar två biografiska verk om översättare, fastän det är fråga om de mest omfattande verken vad gäller Finland och Sverige. Meningen är att etablera vissa generella teman som förhoppningsvis kan utvidgas i framtiden; på detta vis är min avhandling avsedd att vara en del av översättarhistorisk forskning och översättarsociologi.

3 PROFILARTIKLAR I FOKUS

I detta kapitel presenterar jag resultaten av min analys. Först ger jag en beskrivning av utgångspunkterna för min undersökning och visar hur jag har delat dragen som förekommit i mitt material i 8+1 kategorier, och beskriver hur de enskilda dragen förekommer. Sedan följer de numeriska resultaten av den kvantitativa delen av min undersökning, vilka visar hur ofta information om varje kategori har förekommit i mitt material. Därefter analyserar jag resultaten i ordning från kategorin med flest belägg till kategorin med minst belägg. Allt detta gör jag först separat för *SKH* och *SÖL*, och diskuterar sedan likheterna och olikheterna. Till sist analyserar jag kort två exempelprofiler som jag valt för både deras typiska och atypiska kvaliteter.

3.1 Undersökningens utgångspunkter

3.1.1 Analys av det biografiska undersökningsmaterialet

Analysen utgår från frågeställningarna som jag har presenterat i avsnitt 1.1 ovan. Dessa är relativt omfattande och subjektiva, varför de i analysen indelas i konkreta, tillämpningsbara områden som visar de frekventaste dragen i översättarprofilerna. En stor del av de specifika kategorierna är baserade på Sorvali (1996), Haavikko och Sala (1987) och *manusanvisningar för SÖL* (SÖL [u.å.]), men undersökningen har även utnyttjat frågor i Gullins (1998) studie. Materialet har analyserats två gånger: första gången utgående dessa preliminära områden (se avsnitt 2.4), andra gången med en reviderad lista med nya områden som jag sammanställt för att kategorisera även de belägg som inte passar in i de preliminära frågeställningarna. Men eftersom profilartiklarna inte har byggts upp utifrån dessa frågeställningar, har det varit nödvändigt för mig att komma med egna områden efter behov. Kari Kiviniemi (2010: 74) påpekar i artikeln ”Laadullinen tutkimus prosessina” att kvalitativ forskning handlar om gradvis konceptualisering av ett fenomen, inte om testandet av en existerande teori. I detta avseende påverkar forskarens egna teoretiska synpunkter och pågående analys av materialet hans eller hennes tyngdpunkter i undersökningen. Nya perspektiv uppstår ofta ömsesidigt i relation till teorier som konceptualiserar undersökningen.

Analysen koncentrerar sig speciellt på brödtexter: det som jag inte uppmärksammar i analysen är rent formella detaljer som upprepas i varje profil, dvs. rubriken med översättarens namn och födelse- och dödsår. Detta gör jag i syfte att förminska repetitionen; de formella detaljerna upprepas i alla fall i varje artikel, så det är onödigt att ta med dem i analysen. Jag tar inte heller ställning till bilderna eller artiklarnas längd. En lång profil i jämförelse med andra är mer omfattande, om längden inte beror på exklusivt narrativa element (t.ex. en dramatisk beskrivning av den profilerade översättarens livssituation), men det finns inte en så märkbar skillnad mellan profilerna att det skulle vara värt att analysera längden utförligt. Artiklarna i *Svenskt översättarlexikon* rekommenderas att omfatta 6 000–9 000 tecken (SÖL u.å.), men det finns inte liknande

anvisningar för översättarprofilerna i *Suomennoskirjallisuuden historia*, och efter att ha analyserat profilartiklarna har jag observerat att de är längre.

Dragen har behövt vara explicita för att tas med i genomgången; implicita, förmodade drag är svåra att notera, och representerar inte information som själva profilartikeln har gett; det har varit meningen att läsaren själv slutar sig till informationen. Till exempel kan en översättarprofilartikel ha flera kommentarer om översättarens verksamhet vid något universitet och om hans eller hennes läraryrke. Dessa är drag som implicit syftar på att översättaren har högre utbildning, men om det saknas en tydlig kommentar om utbildningen (till exempel ”X studerade vid Helsingfors universitet”), får draget *Högre utbildning* inte ett belägg. Detta leder till det skenbart motstridiga faktum att en profilartikel i min undersökning kan bidra till draget *Akademiskt arbete*, men inte till *Högre utbildning*. Likaså är det nödvändigt att profilskribenten nämner grundskolan för att jag ska kunna räkna den: översättarens universitetsstudier antyder visserligen att översättaren har gått i skola, men eftersom frågan är om de drag som profilskribenten har tagit med, är antydningar inte väsentliga med tanke på min studie. Även kommentarer om översättarens familj som inte tydligt ger information om familjen kan inte räknas som draget *Make eller maka/familj*, t.ex. en kommentar där översättaren och hans eller hennes familj tar del i en kulturhändelse; det kan lika gärna handla om översättarens föräldrar och syskon som hans eller hennes make/maka och barn. Då ska informationen helt enkelt kategoriseras som *Släkt/vänner*. Avsikten har varit att undvika att låta mina egna personliga antaganden påverka analysen, och att inte räkna drag som kräver att dessa antaganden ska göras från första början.

3.1.2 Från områden till kategorier

Nedan har jag klassificerat samtliga studerade drag dels i åtta tematiska kategorier som beskriver en viss aspekt av översättaren som en individuell profilartikel fokuserar på, dels i en kategori som beskriver metainformation. Eftersom dragen är specifika och de ofta kan tolkas ur flera olika synvinklar, är de 8+1 huvudkategorierna viktigare att analysera än de enskilda dragen i fråga. För att få fram tematiska trender är det viktigare att titta på vissa helheter än på enskilda drag. Jag har i varje fall beskrivit dem nedan för att motivera mina val som utan kontext kan vara svåra att förstå. Det bör uppmärksammas att dragen

kan kategoriseras på flera olika sätt, och den slutliga modellen är ett resultat av en lång sammanställningsprocess som har ändrat uppställningarna flera gånger under själva arbetet. Observera att huvudkategorierna har olika antal drag: detta har att göra med frågeställningen och kategoriseringen, och har slutligen ingen inverkan på vilka drag som egentligen förekommer oftast i materialet. Uppställningen har ordnats enligt huvudkategorierna som representerar generella områden eller teman; till exempel presenteras dragen som handlar om översättarens konkreta översättningsarbete i en uppställning, dragen som handlar om översättarens personliga liv i en annan uppställning, och så vidare.

Informationen i uppställningarna har ordnats enligt följande: *drag* – *exempel*. *Drag* beskriver dragen, det vill säga informationen som getts i en mening (analysenheten, se avsnitt 2.5); som utgångspunkt har jag använt teoretisk litteratur (teoridrivna kategorisering) eller undersökningsmaterialet (datadriven kategorisering). *Exempel* ger en exempelmening eller delar av en mening som representerar draget: detta är till för att göra draget mer konkret och synligt för läsaren. Jag har valt exemplen huvudsakligen enligt hur representativa jag har ansett dem vara, det vill säga hur enkelt det är att urskilja draget i fråga, men jag har också försökt få med minst ett exempel ur var och en av de 66 profilerna. Observera att exempelmeningarna som jag angett nedan ibland kan innehålla flera drag, så den relevanta informationen har markerats med fetstil. Detta visar att det inte alltid har varit enkelt att definiera vilken information de enskilda meningarna innehåller, och därför representerar en mening inte alltid endast ett drag, och följaktligen ska antalet drag i min undersökning uppfattas som antalet belägg, inte som antalet meningar.

I mina exempel nedan har jag utelämnat delar av längre meningar där det har varit möjligt utan att göra meningen obegriplig. Utelämnade ord och fraser har ersatts med "[...]". För att förenkla läsningen är det översta exemplet alltid ur *SKH* och det nedersta ur *SÖL*. Siffran inom parentes efter rubriken anger hur många gånger draget förekommit sammanlagt i *SKH* respektive *SÖL*.

3.1.3 Kategorier: Översättarens liv

Kategori 1: biografiska detaljer. I analysen av följande drag tar jag avstamp från Haavikko och Sala (1987) och Sorvali (1996). I majoriteten av fallen är dessa detaljer

enstaka ord eller fraser som beskriver vissa kvaliteter som nämnts om översättaren i den studerade profilartikeln. I vissa fall kan dock en mening innehålla information exempelvis endast om översättarens syskon eller barn. På ett sätt är **Kategori 1** den enklaste att definiera eftersom informationen som den omfattar är distinkta ord och fraser vars kategorisering inte behöver mycket övervägande. Två av dragen i **Kategori 1** som jag själv har kommit med under analysen är *Fars yrke* och *Dödsort* efter att ha gått igenom ett flertal profilartiklar och upptäckt att denna information förekommer tillräckligt ofta för att uppfattas som viktig biografisk information enligt flera profilartikelskribenter.

Uppställning 1: Information om biografiska detaljer (146 belägg i *SKH*; 309 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Födelsedatum</u> (<i>SKH</i> : 3 st.; <i>SÖL</i> : 29 st.) Omnämmanden av översättarens födelsedatum. Räknas endast om datumet anges i brödtexten, inte i rubriken.	[...] Cajander syntyi Hämeenlinnassa jouluaattona 1846 [...] (Rissanen 2007: 201) Olga Aspelin föddes den 18 juni i Helsingfors av ryska föräldrar. (Hellman [u.å.]b)
<u>Födelseort</u> (<i>SKH</i> : 13 st.; <i>SÖL</i> : 28 st.) Omnämmanden av översättarens födelseort.	Joel Lehtonen syntyi Säämingissä, nykyisen Savonlinnan Haukiniemen kylässä 1881. (Muho- nen 2007: 584) Hagar Olsson föddes den 16 september 1893 i Gustafs, norr om Åbo . (Holmström [u.å.]j)
<u>Fullständigt namn</u> (<i>SKH</i> : 10 st.; <i>SÖL</i> : 11 st.) Omnämmanden av översättarens hela namn.	Lauri Adolf Hirvensalo (vuoteen 1906 Lagus) syntyi Säämingissä 1892. (Kujamäki 2007b: 591) Bo Gustaf Bertelsson Carpelan föddes den 25 oktober 1926 [...] (Soutkari [u.å.]j)
<u>Föräldrar</u> (<i>SKH</i> : 13 st.; <i>SÖL</i> : 30 st.) Omnämmanden av översättarens föräldrar.	Molemmat Mannerin vanhemmista olivat olleet työssä kustannusalalla. (Höckä 2007: 488) Modern hette Alma Eugenia, född Löfström . (Aronell [u.å.]a)
<u>Syskon</u> (<i>SKH</i> : 20 st.; <i>SÖL</i> : 15 st.) Omnämmanden av översättarens syskon.	Aale Tynnin sisar Martta Tynni [...] toimi rans- kan kielen ap. lehtorina Helsingin yliopistossa. (Laitinen & Riikonen 2007: 484) Hon var [...] syster till Knut Hugo Pipping , pro- fessor i nordisk filologi vid Helsingfors universitet [...] (Åkerström [u.å.]j)
<u>Fars yrke</u> (<i>SKH</i> : 9 st.; <i>SÖL</i> : 30 st.) Omnämmanden av översättarens fars yrke, tjänst eller jobb/arbete. Ett drag som lagts till under analysen för att besk- riva ett återkommande drag.	Suomen kielen Koskimies oli oppinut Etelä-Poh- janmaalla, jossa hänen isänsä toimi kirkkoher- rana . (Riikonen 2007b: 211) Hans far var den framstående språkforskaren professor Jarl Werner Söderhjelm. (Aronell [u.å.]b)

<u>Hemort</u> (SKH: 17 st.; SÖL: 29 st.) Omnämmanden av översättarens hemort.	[...] kasvuypäristö , kaksikielinen Vaasa , ja Helsingin tyttönormaalilyseossa opittu saksan kieli avasivat Sinervolle kielten maailman. (Vanharanta 2007: 476) Systersonen befann sig vid denna tid i Sankt Petersburg och hade insyn i den ryska litterära världen. (Håkanson [u.å.]b)
<u>Make eller maka/familj</u> (SKH: 26 st.; SÖL: 50 st.) Omnämmanden av översättarens äktenskap, make eller maka eller familj.	Hän meni kihloihin Otto Mannisen kanssa vuonna 1906 ja avioitui tämän kanssa seuraavana vuonna. (Oittinen 2007: 579) I Uppsala träffade han Barbro Lundin, som han gifte sig med 1947. (Hedvall [u.å.])
<u>Barn</u> (SKH: 8 st.; SÖL: 16 st.) Omnämmanden av översättarens barn.	Suppasten lapsista nuorin, Hertta Suppanen [...], toimi hänkin suomentajana ja käänsi nimi-merkillä ”Hertta S.” (Leikola 2007a: 216) Tillsammans fick de dottern Maria Ekman , som sedermera själv blev översättare. (Ryberg [u.å.])
<u>Släkt/vänner</u> (SKH: 17 st.; SÖL: 35 st.) Omnämmanden av översättarens släkt eller vänner. Det här draget beskriver inte den närmaste familjen: om dessa se Föräldrar och Make eller maka/familj samt Barn.	Molempien arvioiden takana oli B.F. Godenhjelm, [...] Suomalaisen ystävä . (Kivistö & Paloposki 2007: 209) Farbror Eirik Hornborg var historiker och skrev även historiska romaner, liksom farbrorn Harald Hornborg . (Riikonen [u.å.]c)
<u>Dödsdatum</u> (SKH: 9 st.; SÖL: 22 st.) Omnämmanden av översättarens dödsdatum eller -år.	Toimitus- ja kustannusalalla [...] hän pysyi kuolemaansa 8.2.1896 asti [...] (Kivistö 2007a: 196) Hjalmar Nino Runeberg avled den 15 februari 1934 . (Mählqvist [u.å.]b)
<u>Dödsort</u> (SKH: 1 st.; SÖL: 12 st.) Omnämmanden av orten där översättaren avled.	Kuusikymmen-vuotispäivänsä [sic] kynnyksellä 1925 hän myi mökkinsä ja muutti Helsinkiin, missä hän kuoli leukemiaan 64 vuoden iässä 3.4.1930. [(Leikola 2007b: 575) Lindqvist dog den 10 oktober 1952 i Helsingfors . (Hellman [u.å.]c)

De frekventaste biografiska detaljerna i *SKH* handlar om översättarens *Make eller maka/familj* (26 st.), *Barn* (20 st.) *Släkt/vänner* (17 st.), samt *Hemort* (17 st.). Ett problem kan då vara att medan de andra kategorierna innehåller mer tematiska drag, innehåller **Kategori 1** för det mesta enstaka uppgifter som ofta inte förekommer mer än en gång. De

frekventaste dragen är de som kan upprepas flera gånger i en text, när diskussionen handlar om översättarens familjemedlemmar.

I *SÖL* förekommer draget *Maka eller make/familj* oftast (50 st.) i **Kategori 1**: detta visar att översättarnas förhållande med familjen har varit ett viktigt ämne. Det är värt att märka att de två profiler som har fått allra flest belägg på draget är Sigrid Elmblad, 1860–1926 (Johansson & Vahlquist [u.å.]; 11 st.) och Aurora von Qvanten, 1816–1907 (Furuland [u.å.]; 8 st.), båda kvinnliga översättare. Detta kan då återspegla tiden och dess värderingar.

Kategori 2: privatliv innehåller alla meningar som ger information om översättarna som privatpersoner: vad de sysslade med på fritiden, vad de själva har ansett om olika ämnen som inte direkt är relaterade till översättning, och så vidare. Tematiskt sett liknar denna **Kategori 1: biografiska detaljer** eftersom båda har att göra med översättaren som person, men **Kategori 2** innehåller mer generell information och inte specifika och lätt kvantifierbara drag.

Kategori 2 är en kategori som jag har byggt upp med knappt stöd från tidigare forskning. Några drag, såsom *Religion*, förekommer ofta i biografiska texter (se bl.a. Haavikko 1987: 174), men flera drag, såsom *Åsikt om annat än översättning* och *Andra bakgrundsdetaljer* är allmännare och kan beskriva information av flera olika typer, som översättarens åsikter om flera slags samhällsliga frågor eller information om hur översättarens hem såg ut.

Uppställning 2: Information om privatliv (615 belägg i *SKH*; 261 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<p><u>Eget citat</u> (<i>SKH</i>: 226 st.; <i>SÖL</i>: 79 st.) Översättarens egna citat. Både meningar och enstaka ord.</p>	<p>Esitelmässään ”Runouden suomentamisesta” An-hava toteaa perustellusti, että suomalaiselle kääntäjälle on ”vapaasti mitallinen ja vapaarytminen runous helpompaa kuin määrämittainen ja lop-pusoinnullinen”. (Laitinen 2007: 501)</p> <p>Att översättarna fått en egen skyddspatron i bibelö-versättaren den helige Hieronymus ansåg han var bra: ”De kan behöva en sådan, så svårt som det är att åstadkomma bra översättningar” (Konst är kvalitet, 1979). (Hedvall [u.å.])</p>

<p><u>Åsikt om annat än översättning</u> (SKH: 76 st.; SÖL: 20 st.) Översättarens egna åsikter om annat än översättning, såsom samhälle eller litteratur.</p>	<p>Churberg viittasi siihen, että kirjallisuus voi [...] vaikuttaa haitallisesti mielikuvitukseen ja moraaliin [...]. (Riikonen 2007c: 207)</p> <p>Han hade i en recension av originalet konstaterat att romanen hörde mera till den finska litteraturen än till den svenska, och drog nu konsekvenserna. (Zilliacus [u.å.]a)</p>
<p><u>Brevväxling</u> (SKH: 42 st.; SÖL: 5 st.) Omnämmanden av översättarens brevväxling med redaktörer, författare, släktingar etc.</p>	<p>Saarikosken ja Ville Revon kirjeenvaihdosta käy kuitenkin ilmi, että kyse ei ollut tarkoitusha- kuisesta provosoinnista [...]. (Koskinen 2007: 505)</p> <p>Att döma av brevväxlingar med journalisten Märta Lindqvist och bankdirektör Oscar Rydbeck hade hon det emellanåt ekonomiskt besvär- ligt. (Jonsson [u.å.])</p>
<p><u>Som person</u> (SKH: 59 st.; SÖL: 26 st.) Beskrivningar av översättarens personlighet. Även andra egenskaper som inte har med översättning att göra.</p>	<p>Rafael Koskimiehen mukaan Cajander oli ”varsin viileä ja aaterunoiluun lähinnä taipuvainen hämäläinen, henkilönä niin kuin kirjailijankin harvasanainen ja selväjuonteinen”. (Rissanen 2007:)</p> <p>Som Thomas Warburton har påpekat var hon ”en lyriker med mörk livsfarenhet och ett ljus och tappert temperament”. (Riikonen [u.å.]b)</p>
<p><u>Aktivitet i sällskap/frivilligarbete</u> (SKH: 32 st.; SÖL: 29 st.) Omnämmanden av översättarens frivilligarbete och aktivitet i sammanslutningar eller sällskap.</p>	<p>Kääntämisen ohella hän toimi aktiivisesti erilaisissa yhdistyksissä, jotka ajoivat rauhan asiaa. (Vanharanta 2007: 201)</p> <p>[...] ordförande för stadens svenskspråkiga Socialdemokratiska ungdomsförbund. (Granqvist [u.å.])</p>
<p><u>Hobbyer eller intressen</u> (SKH: 28 st.; SÖL: 13 st.) Omnämmanden av översättarens hobbyer eller intressen, även språk.</p>	<p>Itämaiset kielet ja kulttuurit olivat Valfrid Hedmanille läheisen kiinnostuksen kohteena jo koulu- laisena. (Niemi 2007a: 577)</p> <p>Läsning – inte minst på engelska – var hans allt uppslukande intresse, han hade inga andra hob- byer, ägnade sig aldrig åt idrott eller föreningsliv. (Börge [u.å.])</p>
<p><u>Religion</u> (SKH: 13 st.; SÖL: 4 st.) Omnämmanden av översättarens religiositet eller religiösa vanor. Alla spiritualistiska väckningar räknas.</p>	<p>Hänen elämänsä ja siten myös käänösvalintojaan leimasi kristillinen vakaumus. (Kivistö 2007d: 219)</p> <p>Den holism som tycks genomsyra världsbilden återkom nog också i hans starka engagemang för den begynnande esperantorörelsen i Finland. (Mählqvist [u.å.]b)</p>

<p><u>Resor eller vistelse utomlands</u> (SKH: 45 st.; SÖL: 27 st.) Omnämnanden av översättarens resor eller eventuell tid de bott utomlands.</p>	<p>[...] Leino kävi läpi italian perustiedot ja perehtyi kieleen Italian-matkallaan 1908–1909. (Kivistö 2007b: 227)</p> <p>[...] efter gymnasiet fortsatte han till det franskspråkiga universitetet i Lausanne, Schweiz, där han studerade ett läsår. (Aronell [u.å.]b)</p>
<p><u>Hälsa</u> (SKH: 8 st.; SÖL: 11 st.) Omnämnanden av översättarens hälsotillstånd. Detta gäller både fysiska och psykiska sjukdomar samt skador.</p>	<p>Hän oli jo vuosia aikaisemmin joutunut sekä psykkisiin että taloudellisiin vaikeuksiin ja viettänyt jonkin aikaa mielisairaalassakin. (Leikola 2007b: 574–575)</p> <p>Efter att den italienske mästaren Vitorelli slog sönder hans revben var det emellertid slut på boxarkarriären. (Laurits [u.å.]j)</p>
<p><u>Eventuella personliga problem eller utmaningar</u> (SKH: 22 st.; SÖL: 20 st.) Omnämnanden av andra personliga problem exklusive hälsoproblem. För det mesta handlar meningarna om översättarens misslyckanden, skadade känslor samt tragedier i familjen.</p>	<p>Sekä kustantaja että Saarikoski kokivat tulleensa huonosti kohdelluiksi [...] (Koskinen 2007: 504)</p> <p>Schildt hade försökt grunda en egen bokhandel i hemstaden, men planerna gick om intet och en mindre konkurs följde. (Aronell & Mählqvist [u.å.]j)</p>
<p><u>Andra bakgrundsdetaljer</u> (SKH: 25 st.; SÖL: 12 st.) Omnämnanden av detaljer i översättarens privatliv.</p>	<p>Eksotiikan kaipuussaan Hedman siirsi aktiivisesti itämaista kulttuuria ja tapoja kotiympäristöön. (Niemi 2007a: 577)</p> <p>Väggarna i hennes arbetsrum var täckta av bokhyllor fyllda med italienska böcker. (Åkerström [u.å.]j)</p>
<p><u>Bakgrundens inverkan på arbete</u> (SKH: 39 st.; SÖL: 15 st.) Omnämnanden av hur översättarens bakgrund har påverkat hans eller hennes översättningsarbete eller egna verk.</p>	<p>Swan oli kulttuurikodin jäsen, jonka kirjalliseen tuotantoon ja koko persoonallisuuteen oli ”vanha kulttuuriperintö” painanut leimansa. (Oittinen 2007: 579)</p> <p>Sin tematik hämtade Rundt i synnerhet från sin österbottniska hembygd och dess natur. (Riikonen [u.å.]a)</p>

Det överlägset frekventaste draget i **Kategori 2** i *SKH* är översättarens *Eget citat* (226 st.); detta beror antagligen på att draget är omfattande och kan beskriva vilket citat som helst, inte enbart om ett visst ämne, som till exempel översättande. Med tanke på profilartikeln visar det att profilsribenterna generellt har ansett att översättarnas egna meningar om olika ämnen är viktiga i syfte att få med deras personliga röst. Det näst frekventaste draget är *Åsikter om annat än översättning* (76 st.): detta är ett till det föregående relaterat drag i att översättarens åsikter ofta, men inte alltid, presenteras i citatform. Att då det näst mest förekommande draget är *Som person* (59 st.), det vill säga hur hans

personlighet, temperament eller andra liknande egenskaper har beskrivits visar enligt min mening att majoriteten av profilsribbenterna har valt att låta översättaren tala för sig själv, men har också velat ge en kort beskrivning av dennes personlighet.

I *SÖL* är det överlägset mest förekommande draget likaså *Eget citat* (79 st.), vilket visar ett likadant fokus både i *SÖL* och *SKH*. Näst flest belägg är på *Aktivitet i sällskap/frivilligarbete* (29 st.), vilket inte är nämnvärt mer än de nästa fyra dragen i den här kategorin (27 st., 26 st., 20 st. och 20 st.). Översättaren som privatperson beskrivs då först och främst genom hans eller hennes egna ord.

Kategori 3: utbildning och språk finns till för att ge information om översättarens lärda egenskaper som inte direkt har med översättar- eller författararbete att göra. Alla meningar som ger information om översättarens arbete, utbildning, språkkunskap eller dylikt tillhör den här kategorin. **Kategori 3** hämtar intryck från Sorvalis (1996: 47–48) intervju punkt 2: utbildning, både lägre och högre, samt ämnen och språk.

Alla språkrelaterade meningar har inkluderats i denna kategori. Att översättarens språkkunskaper inte har en egen kategori beror inte endast på att jag följt Sorvalis forskningsfrågor, utan också på att språkkunskaperna förknippas med studier i allmänhet.

Uppställning 3: Information om utbildning och språk (222 belägg i *SKH*; 126 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Skola tills studenten</u> (<i>SKH</i> : 26 st.; <i>SÖL</i> : 25 st.) Omnämmanden av översättarens skolgång och/eller studentexamen. Omnämningen ska vara explicit; om profilartikeln endast talar om översättarens högre utbildning, ska det inte räknas här.	Vaara kävi oppikoulun Tampereella ja sai siellä perustan kielitaidolleen. (Riikonen 2007a: 469) År 1925 blev Bondestam student vid Jakobstads realläroverk [...]. (Granqvist [u.å.])
<u>Högre utbildning</u> (<i>SKH</i> : 44 st.; <i>SÖL</i> : 38 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella högre utbildning eller andra akademiska insatser. Här avses utbildning efter skolan och studenten: kandidat, magister, doktor etc.	Vuonna 1919 Hollo väitteli teoksella <i>Mielikuvitus ja sen kasvattaminen</i> (I-II, 1918–1919), ja seuraavana vuonna hänestä tuli kasvatustieteen dosentti . (Kovala 2007: 587) Han tog en fil.kand. med bland annat litteraturhistoria i Stockholm 1916 [...] (Mählqvist [u.å.])
<u>Ämnen</u> (<i>SKH</i> : 12 st.; <i>SÖL</i> : 13 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella studieämnen.	Historia ja suomen kieli olivat hänelle läheisimpiä aineita. (Kivistö 2007c: 189) Senare läste Milits även slavistik i Stockholm. (Laurits [u.å.])

<p><u>Problem med eller avbrytning av studierna</u> (SKH: 13 st.; SÖL: 1 st.) Omnämmanden av eventuella pauser eller problem i översättarens studier, eller om översättaren avbröt studierna helt.</p>	<p>[...] [H]än aloitti yliopisto-opinnot, mutta pesautui pian merille [...] (Niemi 2007b: 582)</p> <p>Efter avbrutna studier i humaniora vid Kejserliga Alexanders-universitetet i Helsingfors inledde Hagar Olsson en karriär som kulturjournalist [...] (Holmström [u.å.])</p>
<p><u>Självständiga studier</u> (SKH: 15 st.; SÖL: 4 st.) Omnämmanden av översättarens studier utanför officiella läroverk.</p>	<p>”[...] hän vietti puoli vuotta Wienissä opetellen kaiken mitä valokuvauksesta saattoi oppia. (Leikola 2007b: 574)</p> <p>På grund av sjuklighet fick hon sin utbildning i hemmet [...] (Johansson & Vahlquist [u.å.])</p>
<p><u>Modersmål</u> (SKH: 5 st.; SÖL: 2 st.) Omnämmanden av översättarens modersmål.</p>	<p>Anni Swanin äidinkieli oli siis ruotsi, mutta hänen lapsuudenkotinsa oli suomenkielinen. (Oittinen 2007: 578)</p> <p>Ja, jag är ju finsk, jag är mulatt, och det är ju synd att mitt modersmål inte var finska utan svenska. (Granqvist [u.å.])</p>
<p><u>Tvåspråkighet/annat språk hemma</u> (SKH: 9 st.; SÖL: 8 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella tvåspråkighet eller andra språk som användes i hemmet.</p>	<p>Perhepiirissä kuuli suomen ohella ruotsia ja saksaa. (Hökkä 2007: 488)</p> <p>Ralf Parlands hemspråk var tyska och ryska. (Stam [u.å.])</p>
<p><u>Språkstudier</u> (SKH: 24 st.; SÖL: 11 st.) Omnämmanden av översättarens språkstudier.</p>	<p>Italian opintonsa hän oli aloittanut Helsingissä Luigi Salvinin johdolla [...] (Riikonen 2007a: 470)</p> <p>Han studerade språk i Uppsala [...] (Larsson [u.å.])</p>
<p><u>Språkkunskap</u> (SKH: 22 st.; SÖL: 8 st.) Omnämmanden av översättarens språkkunskaper. Även spekuleringar kring ämnet.</p>	<p>Hän piti vahinkona sitä, ettei vielä tuolloin osannut venäjää; hänen mielestään ”ruotsi ja saksa ovat siitä kielestä liian kaukana” [...] (Vanharanta 2007: 479)</p> <p>Det är oklart i vilken mån Runeberg behärskade sanskrit. (Mählqvist [u.å.])b)</p>
<p><u>Arbets- eller favoritspråk</u> (SKH: 32 st.; SÖL: 14 st.) Omnämmanden av översättarens arbetsspråk eller språket han eller hon helst använde.</p>	<p>Helakisa käänsi englannista, ruotsista ja saksasta [...] (Heikkilä-Halttunen 2007: 508)</p> <p>[...] engelska skulle likafullt bli hans främsta källspråk som översättare. (Aronell [u.å.])a)</p>
<p><u>Språkliga prestationer</u> (SKH: 13 st.; SÖL: 0 st.) Omnämmanden av särskilda språkliga prestationer.</p>	<p>[...] hän saattoi toimia tulkkina englantilaisille putkimiehille tai pelastusarmeijan ulkomaisille vierailijapuseereille, lyöttäytyä ranskalaisten lehtimiesten juttusille puhtaalla ranskan kielellä, keskustella tšekkiläisten säkkipillinsoittajien kanssa heidän omalla kielellään, auttaa italialaista posetiivaria kirjoittamaan kotimaahan tai viestiä aroturkkilaisilla murteilla tataarilaisten kaupustelijoiden kanssa. (Niemi 2007a: 577)</p> <p>—</p>

<p><u>Adjektiv för språkkunskaper</u> (<i>SKH</i>: 7 st.; <i>SÖL</i>: 2 st.) Beskrivningar av översättarens språkkunskaper.</p>	<p>Itse asiassa itseoppineen Lehtosen kielitaito oli hämmästyttävä. (Muhonen 2007: 586)</p> <p>Cilla Johnsons språkkänsla var utomordentlig [...] (Ryberg [u.å.]</p>
---	--

Allra flest belägg i *SKH* har draget om översättarnas *Högre utbildning* (44 st.), det vill säga att översättarens akademiska insatser har ansetts vara viktigt att notera. Även *Arbetspråk* har flera excerpter (32), vilket visar enligt min tolkning att översättarens språkkunskaper har ansetts viktiga vad angår just översättningsarbetet. Att näst flest belägg finns på översättarnas *Skola till studenten* (26 st.) och *Språkstudier* (24 st.) visar att utbildning ändå har ansetts av profilskribenterna att vara särskilt relevant i översättarnas liv. Beskrivningarna är också någorlunda allmänna.

Liksom i *SKH* har även i *SÖL* draget *Högre utbildning* fått flest belägg (38 st.) i **Kategori 3**. Detta visar att översättarens akademiska insatser är det viktigaste utbildningsrelaterade draget i utbildning och språk både för profilskribenterna i *SKH* och i *SÖL*. Till skillnad från *SKH* har dock *SÖL* väldigt lite intresse för språk (*Arbetspråk*, som har flest belägg, har endast 14 st.), och *Skola till studenten* finns på andra ställe (25 st.). Profilariklarna i *SÖL* visar då lite intresse för språkkunskaperna jämfört med utbildningen.

Kategori 4: uppskattning och kontakter innehåller information om allmänna reaktioner på – och allmänhetens bild av – översättaren och hans/hennes verk, och om hur känd översättaren var bland samtida författare, översättare osv. Denna kategori omfattar översättarens uppskattning och kontakter både i sin roll som översättare och i andra roller. Också information om vad översättaren var känd för hör hit.

Översättningskritik är baserad på Gullins (1998: 133–135) frågeställningar om hur Caj Lundgrens översättningar har bedömts. Jag lade till draget reception för att särskilja mellan översättningskritik av specifika individer och information om hur allmänheten tog emot översättningarna, vilka inte alltid är desamma, men i grunden handlar de om liknande fenomen. *Politik, bildning eller dylikt ändamål* är ett något omfattande drag som handlar om all information om översättarens politiska intressen och ändamål. Detta är särskilt relevant med tanke på profilariklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia*: som diskuterats i avsnitt 2.3.2, var avsikten med översättningar ofta att bilda folket. *Kulturell*

och språklig betydelse handlar i sin tur om meningar som talar om huruvida översättaren var framgångsrik på dessa områden, men därtill om all inverkan översättaren hade på litteratur och översättning.

Uppställning 4: Information om uppskattning och kontakter (488 belägg i *SKH*; 233 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Översättningskritik</u> (<i>SKH</i> : 157 st.; <i>SÖL</i> : 88 st.) Omnämmanden av kritiken som översättaren fått om sina översättningar av specifika håll eller individer.	Jo varhainen suomennos sai kiitosta Valvojan si- vuilla kauniista kielestään . (Kivistö 2007d: 217) Översättningarna kritiserades av Lennart Kjellberg i Bonniers Litterära Magasin . (Stam [u.å.])
<u>Reception</u> (<i>SKH</i> : 15 st.; <i>SÖL</i> : 12 st.) Omnämmanden av allmänna reaktioner på översättarens publicerade översättningar.	Sieppari sai aikaan suurta kohua , ja sitä pide- tään usein käännekohtana sekä Saarikosken kää- ntäjänuralla että suomentamisen [...] poetiikassa. (Koskinen 2007: 504) Mottagandet i svensk och estnisk media var överlag gott [...] (Laurits [u.å.])
<u>Politik, bildning eller dylikt ändamål</u> (<i>SKH</i> : 56 st.; <i>SÖL</i> : 25 st.) Omnämmanden av översättarens ideologiska eller politiska ändamål eller den politik han eller hon var känd för.	Myös Jalavan kansallisen tematiikan ulkopuolelle jäävät käännökset ovat tiukasti isänmaan ja suo- men kielen palveluksessa . (Lahdelma 2007a: 200) Tidningen blev ett forum för Runebergs angrepp på det svenska litterära etablissemanget [...] (Bjelobaba [u.å.])
<u>Kulturell och språklig betydelse</u> (<i>SKH</i> : 123 st.; <i>SÖL</i> : 32 st.) Omnämmanden av översättarens sociala eller kulturella betydelse.	Hän esitteli mielellään kirjailijoita, joita käänsi, oli kääntänyt tai tuli kääntämään, ja vakiinnutti heitä näin kirjalliseen kulttuuriimme . (Hökkä 2007: 488) I en rad romaner förnyade Johnson sedan den svenska berättarkonsten . (Mattson [u.å.])
<u>Expertis</u> (<i>SKH</i> : 5 st.; <i>SÖL</i> : 7 st.) Omnämmanden av översättarens expertis i något ämne eller område.	Vaikka Hirvensalo tunnetaankin sanakirjojensa myötä saksan ja skandinaavisten kielten taitaja- na , hänen uransa käynnistyi kahdella ranskankieli- sellä romaanilla [...] (Kujamäki 2007b: 592) Dessa skall ha varit Pippings specialitet . (Åker- ström [u.å.])
<u>Pris, utmärkelser</u> (<i>SKH</i> : 24 st.; <i>SÖL</i> : 25 st.) Omnämmanden av eventuella pris, hederstitlar och postuma utmärkelser.	[...] hänelle myönnettiin Mikael Agricola -pal- kinto Franz Kafkan <i>Erään koiran tutkimuksia</i> -novellivalikoiman käännöksestä. (Kujamäki 2007a: 493) [I]nför Nykarleby kyrka finns det Tea Hele- nelunds bronsbyst av Rundt . (Riikonen [u.å.])a)

<p><u>Kontakter</u> (SKH: 77 st.; SÖL: 37 st.) Omnämmanden av översättarens kontakter till lärare, experter, andra översättare, författare etc.</p>	<p>Matkoillaan Tuuliot olivat olleet Juan Ramón Jiménezin vaimon vieraana Madridin Lyceum-klubilla. (Kantola 2007a: 596)</p> <p>[...] Barbra Ring, en författare som Schildt dessförinnan hade lärt känna personligen. (Aronell & Mählqvist [u.å.])</p>
<p><u>Ålder</u> (SKH: 31 st.; SÖL: 7 st.) Omnämmanden av översättarens ålder i en kontext som visar att översättaren var ”redan mogen” eller omvänt ”fortfarande aktiv” för sin ålder.</p>	<p>Helakisa debytoi poikkeuksellisen nuorena, 17-vuotiaana vuonna 1964 [...] (Heikkilä-Halttunen 2007: 507)</p> <p>Tilläggas bör att Nohrström blott var tjuogoett år gammal vid tiden för översättningen. (Aronell [u.å.])</p>

Det frekventaste draget, *Översättningskritik* (157 st.), visar att enstaka reaktioner på översättarens arbete har varit viktigare för profilsribenterna än mer allmänna reaktioner, *Reception* (15 st.). Jag tolkar detta att betyda att profilsribenterna har valt ett mer konkret sätt att visa läsaren hur översättningarna har tagits emot, ofta med direkta citat av kritikerna. På så sätt förblir profilartikeln mer personlig. Det näst mest förekommande draget, *Kulturell och språklig betydelse* (123 st.), är även ett av de mest konsekventa dragen i SHK: endast tre profilartiklar saknar en beskrivning av hur översättaren har påverkat det finska språket eller kulturen på en viss nivå. Detta är konsekvent med tanke på att det som gör översättaren viktig och ”intressant” har varit något som valet av översättaren som profilartikeln skrivits om har gått ut på (se avsnitt 1.2.4).

I SÖL har likaså *Översättningskritik* fått flest belägg i **Kategori 4** (88 st.). De flesta profilsribenterna har då ansett att den specifika kritiken som skrivits om översättarens arbete är relevant i fråga om översättare gentemot en allmän *reception* (12 st.). De andra dragen i **Kategori 4** har inte betraktats i nämnvärd grad; det näst frekventaste draget, *Kontakter*, har endast 37 belägg.

3.1.4 Kategorier: Översättarens arbete

Kategori 5: det konkreta översättningsarbetet. I **Kategori 5** har jag samlat in all information om översättarens konkreta översättningsarbeten. Dessa drag beskriver översättningsstrategier, verktyg, målgrupper och andra konkreta frågor som översättaren ska ha hållit i tankarna när han eller hon har jobbat med översättningar. Kategorins namn har lånats från Gullin (1998: 73). Hennes intervju av Else Lundgren innehåller information

om bland annat dennes arbetssätt och verktyg. I sig är kategorisering dock inte enkel, eftersom Gullin (a.a.: 74) skriver i samma kapitel även om översättarens status, om Else Lundgrens personliga förhållande till översättning och hur hon uppfattade sin möjlighet att påverka valet av översättningar, vilka närmare diskuteras i samband med **Kategori 6** nedan. Detta visar igen att kategorisering av dragen inte är enkelt och att drag som aktualiseras i min studie ibland kan tillhöra flera kategorier på en gång, beroende på synpunkten. *Citat ur översättningar* är en omfattande underkategori dit jag räknar varje mening som innehåller ett direkt citat ur översättarens översättningar. Dessa kan vara både långa samlingar av meningar eller enstaka ord.

Uppställning 5: Information om det konkreta översättningsarbetet (692 belägg i *SKH*; 248 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Översättningslösning</u> (<i>SKH</i> : 161 st.; <i>SÖL</i> : 66 st.) Omnämmanden av och meningar om översättarens lösningar på översättningsproblem.	”Kuulostelin nimen äänneasua, selasin sanakirjaa, ja jonakin aamuna tiesin, mitä Puddlelglum on suomeksi.” (Heikkilä-Halttunen 2007: 508) Vid kulturtypiska eller udda uttryck tenderar Kullman att översätta fritt eller stryka. (Jonsson [u.å.])
<u>Citat ur översättningar</u> (<i>SKH</i> : 176 st.; <i>SÖL</i> : 63 st.) Direkta citat ur översättningar.	”Istuimme kahden kesken mitäkään epäilemättä. Liehtoi kirja liekin oudon povehemme, silmihimme, poskille palon hohotti, sammutti sen jälleen.” (Riikonen 2007b: 213) ”Jag har bortkastat tyglarne, Hadschi-Jusuff. Begge mina pekfinger äro i munnen af förvåning.” (Håkanson [u.å.]b)
<u>Paratexter, översättarens kommentarer</u> (<i>SKH</i> : 36 st.; <i>SÖL</i> : 25 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella paratexter eller kommentarer om översättningsarbetet	Viitteisiin – tai yleisemmin: kääntäjän parateksteihin – tukeutuminen on Jalavalle luonteenomainen ratkaisu. (Lahdelma 2007a: 199) I förordet till antologin påtalar Carpelan de materiella förutsättningarna för sin översättarinsats [...] (Soutkari [u.å.]
<u>Samarbete</u> (<i>SKH</i> : 71 st.; <i>SÖL</i> : 9 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella samarbete med andra översättare.	Vaikka suurin osa Tuhat laulujen vuotta -antologian suomennoksista oli Tynnin itsensä tekemiä, mukana oli myös kahdeksankymmentä muiden tekemää käännöstä. (Laitinen & Riikonen 2007: 482) Han översatte från engelska, tyska, franska, latin och finska och dessutom från tjeckiska, främst i samarbete med Dagmar Chvojková-Pallasová. (Hedvall [u.å.]

<p><u>Översättningsrutin och -sätt</u> (SKH: 30 st.; SÖL: 1 st.) Omnämmanden av översättarens konkreta översättningsrutiner, såsom ställen han eller hon översatte i eller hur många gånger han eller hon omarbetade texten.</p>	<p>Kulttuurimatkailija Lehtonen suomensi myös ulkomailla hotelleissa ja kahviloissa. (Muhonen 2007: 585)</p> <p>Att översättningen var ett resultat av noggranna övervägningar underströks av att Collinder efteråt kom att omarbeta texten flera gånger: först med den fjärde upplagan (1970) avslutades arbetet. (Håkanson [u.å.]a)</p>
<p><u>Översättningstakt</u> (SKH: 43 st.; SÖL: 4 st.) Omnämmanden av översättarens takt i att producera översättningar.</p>	<p>Elvi Sinervo on suomentanut myös Maxim Gorkin Äidin, jonka ensimmäisen osan hän suomensi vain puolestoista viikossa. (Vanharanta 2007: 479)</p> <p>Efter att ha översatt två handböcker av litteraturhistorikern Arne Novák gjorde Frisk i mitten och slutet av 1930-talet ett flertal litterära översättningar, vilka utan tvekan innebar något nytt (1934–1939 översatte han sex böcker). (Larsson [u.å.]j)</p>
<p><u>Översättningsproblem, utmaningar</u> (SKH: 32 st.; SÖL: 8 st.) Omnämmanden av eventuella problem översättaren hade med översättningar.</p>	<p>Syystä Manninen kutsui suomennostöitään odysseiaksi, jossa oli kilvoiteltava monen tyyli-ongelman ja jättiläisen kanssa. (Kivistö 2007e: 220)</p> <p>Störst problem har Aspelin med lägerfångarnas mustiga talspråk [...] (Hellman [u.å.]b)</p>
<p><u>Översättningens målgrupp</u> (SKH: 25 st.; SÖL: 12 st.) Omnämmanden av översättningars målgrupp.</p>	<p>Mustanoja ajatteli tässä yhteydessä etenkin teatterileisöä. (Kantola 2007b: 468)</p> <p>Hagar Olsson har tydligen i första hand tänkt sig en finländsk läsekrets. (Holmström [u.å.]j)</p>
<p><u>Användning av andra översättningar som stöd</u> (SKH: 37 st.; SÖL: 7 st.) Omnämmanden av andra översättningar av samma verk som översättaren eventuellt har använt sig av i översättningsarbetet</p>	<p>Suomalainen käänsi useista uusista kielistä ja käytti suomennostyössään hyväkseen myös erikielisiä käännöksiä. (Kivistö & Paloposki 2007: 208)</p> <p>Den europeiskt framgångsrika boken översattes från den tyska utgåvan. (Stam [u.å.]j)</p>
<p><u>Verktyg</u> (SKH: 13 st.; SÖL: 1 st.) Omnämmanden av eventuella verktyg som översättaren har använt sig av, såsom ordböcker eller skrivmaskiner.</p>	<p>[...] suomentaminen oli Hirvensalolle samalla tavoin kuin tämän päivän kääntäjille mitä suurimmassa määrin tiedonhakua, jossa hyödynnettiin rinnakkaistekstejä, erikoisalojen asiantuntijoita ja sanakirjoja. (Kujamäki 2007b: 594)</p> <p>Hennes vida kontaktnät i litterära kretsar var av oskattbart värde, telefonen en snabb genväg förbi bibliografier, kataloger och sådant. (Ryberg [u.å.]j)</p>
<p><u>Om verk eller författare</u> (SKH: 77 st.; SÖL: 52 st.) Beskrivningar av verket som blir översatt eller dess författare. Relevant för översättningsarbetet i och med att den beskriver vad översättaren hade att arbeta med.</p>	<p>Suomennokset perustuivat Gustaf Thomén ruotsinnokseen, joka puolestaan pohjasi Edward William Lanen 1839–1841 tekemään englanninnokseen. (Kivistö 2007c: 191)</p>

	Hon översatte många finska radiopjäser, som först hade framställts i Radioteaterns finska avdelning under ledning av kulturkritikern och författaren Olavi Paavolainen. (Riikonen [u.å.]c)
--	---

Det frekventaste draget i denna kategori är *Citat ur översättningar* (176 st.), vilket enligt min åsikt visar samma betoningar som i **Kategori 2**, där översättarens egna citat är det frekventaste draget: profilsribenterna har ansett det viktigt att låta översättaren tala för sig själv även vad gäller det konkreta arbetet. Samma betoningar visar sig i att draget om översättarens *Översättningslösningar* (161 st.) förekommer ofta; jag tolkar det att innebära att profilsribenterna har velat konkretisera översättarens arbetssätt och forma en klar bild av översättarens arbetssätt. Detta kan tänkas visa profilsribenternas intresse för översättningsvetenskapliga frågor. Information *Om verk eller författare* (77 st.) finns då till för att ge information om texterna och författarna som översättaren arbetade med.

I *SÖL* har *Översättningslösningar* (66 st.) och *Citat ur översättningar* (63 st.) fått allra flest belägg i **Kategori 6**, vilket igen visar ett likadant fokus som i *SKH*. Likaså har draget *Om verk eller författare* (52 st.) varit av intresse för profilsribenterna. Mina antaganden om vad profilsribenterna anser viktigt för översättarens konkreta översättningsarbete är då desamma för både *SKH* och *SÖL*.

Kategori 6: översättarens status omfattar alla de olika sätt som översättarens förhållande till översättning har beskrivits i artiklarna. **Kategori 6** visar drag om översättarens status och ställning i samhället, antingen i allmänhet eller som individ. Den svarar på frågor om hurdan översättaren var som översättare och om han eller hon hade möjlighet att påverka sitt arbete eller inte. Översättarens förmåga att livnära sig på översättningar samt hans eller hennes möjlighet att påverka sina arbetsförhållanden har behandlats av både Pym (1998: 161–162) och Gullin (1998: 71).¹³

Kategori 6 är en av de mest omfattande (852 belägg av sammanlagt 4150 i *SKH*; 302 belägg av 2181 i *SÖL*) i min undersökning, eftersom den innehåller information om både översättarens individuella status och översättarstatus i allmänhet. Detta har dock på många sätt varit nödvändigt. Att särskilja mellan det individuella och det sociala i fråga

¹³ Pym påpekar att ”monoprofessionella” översättare är ett modernt begrepp, och Gullins intervju med Else Lundgren visar en översättare som aldrig var ”ekonomiskt beroende av sitt arbete”, men som jobbat i över tjugo år som översättare under 1960–1990-talen. Båda tangerar diskussionen om de ekonomiska förhållanden som påverkar översättarens arbete.

om översättning är inte alltid enkelt: det sociala påverkar det individuella, och det individuella bidrar till det sociala. *Som översättare*, *Översättarens professionella ställning* och *Livnäring som översättare* är drag som delvis överlappar. Alla tre handlar direkt om hur översättaren har klarat sig i sin roll som översättare, finansiellt och socialt. Alla har dock olika fokus: *Som översättare* handlar om översättarens sociala roll och vilken bild av honom eller henne har levt kvar, vilket är relevant med tanke på status i och med att draget handlar om vilka egenskaper har ansetts viktiga att framföra i en biografisk artikel om översättare; *Livnäring som översättare* handlar om information om översättarens ekonomiska situation med fokus på översättning som en primär inkomstkälla; *Översättarens professionella ställning* är den mest omfattande, och innehåller både ekonomisk och social information. Översättaren som individ har uppmärksamats i drag om hur profilartikeln jämför översättaren eller hans eller hennes översättningar med andra översättningar.

Draget *Historisk kontext* finns med i kategorin för att beskriva omständigheterna utanför översättarens direkta kontroll; ett stort antal belägg i en artikel tolkas ur en synvinkel som betonar hur lite översättaren hade kontroll över samhällseliga händelser. Draget visar trender och omständigheter som översättaren inte kunde påverka, och att han eller hon var endast en individ i ett större sammanhang. Den individuella översättarens möjlighet att påverka sitt arbete diskuteras utförligare i avsnitt 4.2.2.

Uppställning 6: Information om översättarens status (852 belägg i *SKH*; 302 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Som översättare</u> (<i>SKH</i> : 150 st.; <i>SÖL</i> : 60 st.) Beskrivningar av översättaren som översättare. Vad gör översättaren speciell? Å andra sidan, vilka områden var han eller hon inte bra på?	[...] ratkaisu ei tee Lyyllle sikäli oikeutta, että ni- menomaan unkarinkielinen runous on Lyy- n kääntäjäntoiminnan sitä aluetta, jossa hän jou- tui toimimaan puutteellisen vieraan kielen tai- don varassa. (Lahdelma 2007b: 462–463) Från 1930-talet till 1950-talet var han den kanske viktigaste översättaren av finsk lyrik till svenska. (Riikonen [u.å.]a)
<u>Översättarens professionella ställning</u> (<i>SKH</i> : 158 st.; <i>SÖL</i> : 45 st.) Omnämnanden av översättarens eventuella möjlighet att påverka sitt arbete eller bli noterad. Gäller både översättarens personliga ställning i yrkesvärlden och översättare i allmänhet.	Kääntäjää ei kritiikissä mainittu eikä käännök- sen laatuun kiinnitetty huomiota. (Kivistö 2007c: 192) Under en period använde Eyvind Johnson, Cilla Johnson och andra pseudonymen Håkan Bergstedt som översättarnamn. (Mattson [u.å.])

<p><u>Livnäring som översättare</u> (SKH: 15 st.; SÖL: 9 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella möjlighet att försörja sig på översättningar.</p>	<p>Yhä udestaan hän kuitenkin päätyi hankki- maan käännöksiä ja kattoi käännöspalkkioilla esimerkiksi elinkustannuksensa ulkomailla. (Muhonen 2007: 584)</p> <p>Även om en ökad försörjningsbörda kan ha spe- lat in är det tydligt att hon höll sig till högprestige- litteraturen. [(Johansson & Vahlquist [u.å.])]</p>
<p><u>Översättning i personligt liv</u> (SKH: 36 st.; SÖL: 17 st.) Omnämmanden av hur översättningsarbetet påverkade översättarens personliga liv.</p>	<p>Vaikka kootuista ei tullutkaan totta, Büchne- rissä Manner löysi yhden tärkeimmistä kirjalli- sista sukulaisistaan ja draamallisen esikuvan. (Hökkä 2007: 490)</p> <p>Barklund reste därför till Oxford, Mississippi, verklighetens Jefferson i Yoknapatawpha County, dit Faulkner förlagt flertalet av sina verk. (Börge [u.å.])</p>
<p><u>Om uppdragsgivaren</u> (SKH: 52 st.; SÖL: 24 st.) Omnämmanden av översättarens utgivare, redaktör eller andra uppdragsgivare.</p>	<p>Näyttämötekstien suomennostöitä Tuokolle tarjosi Kaarlo Bergbom 1872 perustamassaan Suomalai- sessä teatterissa, jonka pääkääntäjä Tuokosta tuli. (Kivistö 2007a: 195)</p> <p>Många av Jernströms översättningar gjordes för rikssvenska förlag, andra för finlandssvenska [...] (Aronell [u.å.])a)</p>
<p><u>Jämförelse mellan översättare</u> (SKH: 57 st.; SÖL: 19 st.) Omnämmanden av översättarens likheter eller olikheter med en annan översättare eller citat ur andra översättningar i jämförelse.</p>	<p>Jo pikainen vertailu osoittaa, että Cajander on saanut Slööriltä vaikutteita vuonna 1885 ilmes- tyneeseen <i>MacBeth</i>-käännökseensä. (Rissanen 2007: 203)</p> <p>Ett kort utdrag [...] kan visa på det lekfulla humör som måste ha uppfyllt översättaren under arbetet, här i jämförelse med originalet, Christer Ås- bergs version från 1968 och Lennart Hellsings version från 1988 [...] (Mählqvist [u.å.])b)</p>
<p><u>Personligt förhållande till översättning</u> (SKH: 89 st.; SÖL: 21 st.) Omnämmanden av översättarens förhållande till sina översättningar eller översättningsarbete i allmänhet.</p>	<p>Manninen tiivisti hyvän käännöksen tunnus- piirteet virolaisen, Esaias Tegnérinkin nimiin lai- tetun paradoksin avulla: ”Runokäännös on kuin nainen: jos se on uskollinen, se on ikävä ja ko- lea, mutta jos se on kaunis ja viehättävä, se saattaa olla uskoton.” (Kivistö 2007e: 225)</p> <p>”Tillfredsställelsen man känner när man tycker sig ha hittat det absolut rätta ordet eller ut- trycket, lyckokänslan när man håller den fär- diga boken i handen, glädjen man känner över en förstående recensents lovord.” (Risberg [u.å.])</p>
<p><u>Förhållande mellan översättning och övrigt arbete</u> (SKH: 62 st.; SÖL: 25 st.) Omnämmanden av förhållandet mellan översättarens arbete som översättare och annat arbete, ofta litterärt.</p>	<p>Helakisa koki saavansa käännöstöistä myös konkreettisia virikkeitä omaan luovaan työs- kentelyynsä. (Heikkilä-Halttunen 2007: 507)</p> <p>Det är tydligt att Schildt lät sin egen litterära verksamhet berikas av de översättningar av</p>

	kongeniala författarskap som han tog sig an. (Aronell & Mählqvist [u.å.])
<u>Jämförelse mellan original och översättning</u> (SKH: 21 st.; SÖL: 7 st.) Jämförelser mellan källtext och måltext. Kan innebära diskussion om hur översättaren ansetts ha utfört översättningen, eller direkta citat där profilsribenten jämför de två texterna sida vid sida.	Lisäksi Manninen muutti Saarikosken mukaan Homeroksen suullisen, kansanomaisen runouden hienostokulttuurin osaksi, teki siitä eliittikäännöksen, jota täydellinen heksametri ei pelastanut. (Kivistö 2007e: 223) ”Han smög sig sakta på tåspetsarna öfver det våta gräset till stugknuten [...]” ”Hän hiipi hiljaa, varpaillaan käyden märällä nurmikolla, pirtin perään [...]” (Aronell [u.å.])c)
<u>Historisk kontext</u> (SKH: 178 st.; SÖL: 52 st.) Beskrivningar av den samhälleliga kontext som översättaren befinner sig i. Vilka språkliga och kulturella omständigheter har översättaren att anpassa sig till?	Vaikka suomenkieliset sivistyskodit olivat yleensä 1800-luvun lopulla kaksikielisiä, nuori sivistyneistö alkoi kielitaistelujen jälkeen omaksua suomen kielen. (Oittinen 2007: 578) [...] det rädde brist på lärare i ryska och som examensämne betraktades det som relativt enkelt. (Ek [u.å.])
<u>Översättningsstudier</u> (SKH: 4 st.; SÖL: 1 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella översättningsrelaterade studier. Draget är anakronistiskt, eftersom översättningsstudier är ett tämligen nytt studieområde, men i varje fall har enstaka profiler haft beskrivningar av studier som innehåller översättning.	Eila Pennanen oli myös kiinnostunut kääntämisen teorioista ja perehtyi niihin lukemalla käännöstieteellistä kirjallisuutta. (Sorvali 2007: 484) Hon gick i Nya svenska flickskolan och avlade 1937 examen för att bli auktoriserad translator. (Riikonen [u.å.])b)
<u>Ekonomisk situation</u> (SKH: 19 st.; SÖL: 11 st.) Omnämmanden av översättarens ekonomiska situation. Alla hänvisningar till fattigdom eller välstånd.	Velkaantumisestaan hänellä olikin huoli koko loppuikänsä, ja voi vain arvailla, ottiko Suomalainen jatkuvasti lisää käännöstehtäviä saadakseen velkansa kuriin. (Kivistö & Paloposki 2007: 208) ”För tillfället är jag nämligen utan sysselsättning och lider därav både moraliskt och ekonomiskt ” (brev till Sten Selander, 3/11 1920). (Ek [u.å.])
<u>Social status</u> (SKH: 11 st.; SÖL: 11 st.) Omnämmanden av översättarens sociala ställning. Räknas vare sig denna status blivit till genom familjekontakter eller genom eget agerande.	Konkka oli 1940-luvun jälkipuoliskolla näkyvä toimija suomalaisen kirjallisuuselämän instituutioissa , muun muassa Suomen Kirjailijaliiton johtokunnan jäsen. (Jänis 2007: 474) Hon hörde till den hornborgska släkten, som har spelat en viktig roll i Finlands svenska kulturliv. (Riikonen [u.å.])c)

Draget med flest belägg i SKH är *Historisk kontext* (178 st.), som inkluderar de meningar som beskriver samhället där översättaren var aktiv och som de inte kunde påverka: vilka utmaningar fanns för översättare på den tiden? Draget med näst flest belägg är *Översättarens professionella ställning* (158 st.), som beskriver hur översättarna har klarat sig i detta samhälle; har översättarna själv kunnat påverka sitt arbete, och har de

överbudet haft en möjlighet att göra individuella val? Draget med näst flest belägg är *Som översättare* (150 st.), som inkluderar de meningar som beskriver översättaren och de personliga kvaliteter som gjorde honom eller henne speciell; vad har ansetts viktigt i en biografisk artikel om honom eller henne? Denna information visar enligt min åsikt att betoningarna har varit på att beskriva den period som översättaren har varit aktiv i och vilka översättarens utmaningar har varit, samt vilka egenskaper han eller hon har använt för att klara sig.

Översättarens professionella ställning (45 st.) och *Som översättare* (60 st.) är båda något som fått flera belägg i *SÖL*. Också *Historisk kontext* kring översättaren har beskrivits grundligt (52 st.). Här har då igen *SKH* och *SÖL* haft likadana tyngdpunkter.

Kategori 7: översättningar inkluderar översättarens samtliga översättningar som de hänvisats till i profilartiklarna. Vad gäller drag *Översättningar vid namn* har översättningarnas namn inte räknats om de redan blivit räknade en gång i profilen, vilket gör att varje översättning som nämnts vid namn är unik i profilen. Dessutom räknar kategoriseringen med endast de meningar som innehåller information om översatta verk; om en mening innehåller fakta om flera översatta verk, räknas den i varje fall endast en gång. Detta leder dock till ett problem i min kategorisering: ska *Översättningar utan namn* bli kategoriserade enligt antalet översättningar som skrivits om i artikeln eller enligt antalet meningar som behandlar översättningar utan namn? Det första sättet ger oss information om hur många översättningar egentligen hänvisats till i profilen, men antalet belägg i kategorin *Översättningar utan namn* kunde snabbt stiga till hundratals, eftersom det finns flera meningar som kunde ge endast information om hur många verk översättaren översatte vid en viss tidsperiod. Det andra sättet utelämnar informationen om antalet översättningar, men ger oss ett entydigt sätt att analysera själva innehållet och betoningarna i artiklarna, inte enskild information.

Detta i sin tur ger upphov till ett nytt problem: hur behandlas då *Översättningar vid namn*, ett drag som på samma sätt har information om enskilda verk, men som ofta ger information om dessa verk på ett mer detaljerat sätt än en enstaka hänvisning som hamnar i *Översättningar utan namn*? Beslutet var att räkna både *Översättningar utan namn* och *Översättningar vid namn* enligt antalet meningar som talar om dem, inte enligt hur många stycken översättningar har nämnts i en profilartikel. I syfte att vara konsekvent har jag

alltså inte räknat varje *Översättning vid namn* enskilt, utan endast meningen som har innehållit informationen. Alltså har en mening som innehåller två eller flera drag i *Översättningar vid namn* räknats endast en gång, efter meningen som innehåller informationen. Detta är inte nödvändigtvis ett problem eftersom varje drag i **Kategori 7: översättningar** nu har behandlats på samma sätt. Detta har lett till en jämnare fördelning av belägg med hänsyn till översättningarna. Å ena sidan innehåller den här fördelningen inte information om sammanlagt hur många nämnda översättningar sammanlagt egentligen finns med i profilerna, och detta kan påverka slutresultatet. Å andra sidan var det verkliga antalet översättningar som nämns i profilerna inte fokus på min undersökning.

Uppställning 7: Information om översättningar (833 belägg i *SKH*; 354 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Antalet översättningar</u> (<i>SKH</i> : 18 st.; <i>SÖL</i> : 5 st.) Omnämmanden av antalet översättningar översättarens gjort.	Suomen kirjailijamatrikkeli luettelee Suppasen kohdalla seitsemisenkymmentä teosta , joiden yhteinen sivumäärä nousee yli 20 000:een. (Leikola 2007a: 215) Hans omkring 15 tryckta översättningar har inte uppmärksamats närmare [...] (Stam [u.å.])
<u>Översättningar vid titel</u> (<i>SKH</i> : 261 st.; <i>SÖL</i> : 115 st.) Omnämmanden av översättningar som angetts vid titel.	Runebergin tuotannosta hän suomensi muun muassa kansanlaulun aseman saavuttavan runon ”Lähteellä” (”Vid källan”) ja ”Isänmaa”-virren . (Majamaa 2007: 188) En debattbok med idéhistorisk förankring var Volter Kilpis Nationell självprövning. Konturer av finskt kulturliv (1917) , med säker hand överförd till klar och stilren svenska. (Aronell [u.å.])
<u>Översättningar utan titel/ nämnda efter författaren</u> (<i>SKH</i> : 138 st.; <i>SÖL</i> : 67 st.) Omnämmanden av översättningar som inte nämns vid titel.	Koskimies puolestaan jatkoi Goethen suomentamista kääntämällä sikermän tämän runoja Joukahainen-albumin niteeseen XI (1897). (Riikonen 2007b: 213) I september 1830 publicerade Runeberg anonymt nio översättningar av lyriska sydslaviska folksånger i Helsingfors Tidningar och tre månader senare gav han ut samlingen <i>Serviska Folksånger</i> , öfversatta af Joh. Ludv. Runeberg. (Bjelobaba [u.å.])
<u>Första översättningen/De första översättningarna</u> (<i>SKH</i> : 21 st.; <i>SÖL</i> : 14 st.) Omnämmanden av översättarens första översättning eller översättningar.	Swan aloitti kääntäjänuransa jo yksitoistavuotiaana, kun hän suomensi pitkäkhön kertomuksen, joka käsitteli Martti Lutherin elämää . (Oitinen 2007: 579)

	Först ut var två verk av den amerikanskfödda, i Finland bosatta Helen af Enehjelm. (Riikonen [u.å.]c)
<u>Viktig översättning</u> (SKH: 55 st.; SÖL: 19 st.) Omnämmanden av översättningar som av någon anledning beskrivs som viktiga. ”Viktig” betyder i detta sammanhang att något verk som översatts av översättaren har beskrivits i profilartikeln som inflytelserikt, berömt, särskilt kontroversiellt eller viktigt för översättaren själv.	Jalavan käännöstuotannon ytimeltä vaikuttaa hän-nen Uusi tilanhaltia -niminen käännöksensä [...] (Lahdelma 2007a: 199) Ett motsvarande betydelsefullt verk var de två översättningsvolymerna från 1926 respektive 1932 med finsk poesi, från folkdikter till de nyaste namnen. (Hellman [u.å.]c)
<u>Översättningsprov</u> (SKH: 10 st.; SÖL: 2 st.) Omnämmanden av eventuella översättningsprov som översättaren gjort.	Tyyni Tuulion kädenjälkeä ovat muun muassa käännösnäytteet Jacinto Benaventén, Miguel de Unamunojn ja José Ortega y Gassetin tuotannosta . (Kantola 2007a: 596) Ett första översättningsprov – den första sången – publicerades i Finsk Tidskrift 1935 (nr 118). (Håkanson [u.å.]a)
<u>Opublicerade eller ofullbordade översättningar</u> (SKH: 18 st.; SÖL: 3 st.) Omnämmanden av översättningar som förblev opublicerade eller ofullbordade. Även översättningar som översättaren aldrig avsåg att publicera.	Kasvatusopin professorina toimiessaan hän kertomansa mukaan rentoutui kääntämällä haikuja ja tankoja suoraan alkukielestä . (Kovala 2007: 589) Hans halvtannat årtionde långa kamp med att för-svenska Volter Kilpis monumentala bygdeepos Alastalon salissa (översatt 1997 som I salen på Alastalo av Thomas Warburton) hör till den svenska översättningslitteraturens mest utdragna ickeevenemang . (Zilliacus [u.å.]a)
<u>Tilläggsinformation om översättningar</u> (SKH: 312 st.; SÖL: 129 st.) Ytterligare information om översättningar och beskrivningar av översättningarnas senare öden.	Palattuaan kotimaahan hän näytti kehittyneitä käännöstaitojaan suomentamalla kokoelman Amerikkalaisia juttuja, jonka Otava julkaisi vuonna 1898 . (Niemi 2007b: 582) Dessa översättningar har senare delvis reviderats . (Hellman [u.å.]a)

I *SKH* har draget *Tilläggsinformation om översättningar* allra flest belägg av något enskilt drag i min undersökning (312 st.). Detta beror på att draget är omfattande och inkluderar all tilläggsinformation om vad som händer med översättningarna efter att översättaren har fått dem färdiga: hur många upplagor de fått, hurdan promotion de har fått, huruvida de har översatts av någon annan översättare etc. De drag som har näst flest belägg är *Översättningar vid titel* (261 st.) och *Översättningar utan titel/nämnda efter författaren* (138 st.). Denna kombination visar enligt min tolkning att översättningar, vare sig de har angivits vid titel eller inte, har betonats mycket av profilsribenterna. De är också de mest

typiska dragen: varje profilartikel har åtminstone en nämnd översättning och tilläggsinformation om den. **Kategori 7: Översättningar** kan då beskrivas som den entydigt viktigaste kategorin: en profilartikel om en översättare innehåller alltid information om hans eller hennes översättningar.

I *SÖL* förekommer särskilt ofta information som ger *Tilläggsinformation om översättningar* (129 st.); liksom i *SKH* har detta drag förekommit i flest gånger av alla drag i *SÖL*; detta är då slutligen det mest omfattande draget i min undersökning. På andra plats är *Översättningar vid titel* (115 st.). En orsak till att översättningarna fått så mycket uppmärksamhet kan vara att många av översättarna var även författare, och profilsribenterna har ansett det viktigt att just översättningarna får tillräckligt med plats i profilen. *Översättningar utan titel/nämnda efter författaren* (67 st.) har tredje flest belägg, vilket igen demonstrerar hur likadana tyngdpunkter profilsribenterna har både i *SKH* och i *SÖL*.

Kategori 8: övrigt arbete omfattar meningar som handlar om översättarens jobb utanför översättarskapet: detta arbete kan vara kreativt, som att vara författare eller diktare, informativt som att vara journalist eller redaktör, eller något helt annat. Liksom **Kategori 6**, även denna kategori innehåller meningar som beskriver översättaren i denna kontext: som författare, som skribent i allmänhet, eller som medarbetare. Till exempel Pym (1998: 161–164) har behandlat översättarens mångsidiga roller i historien.

Jag kategoriserade även draget *Akademiskt arbete* här, fast det kunde även sättas in i **Kategori 2: Utbildning och språk**. Det kan också vara oklart om ett yrke kan kategoriseras som akademiskt eller inte; detta kan vara fallet om det handlar om ett läraryrke. Därför vill jag ännu en gång poängtera att huvudkategorierna är viktigare än de individuella dragen i min undersökning; även om ett drag kan placeras i flera likadana underkategorier är huvudkategorin i alla fall densamma. Draget *Militären* formulerades under analysprocessen, efter att jag såg att flera artiklar innehåller information om översättarens militära bakgrund.

Uppställning 8: Information om övrigt arbete (395 belägg i *SKH*; 256 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Övrigt kreativt arbete</u> (<i>SKH</i> : 140 st.; <i>SÖL</i> : 57 st.) Omnämmanden av allt kreativt arbete utöver översättning: författarskap, diktning, fotografering etc.	Toteuttaakseen kauaskantoisia julkaisusuunnitelmia suomalais-ruotsalaisen sanakirjan ja Kalevalan toimittaja takasi työrauhan jaksottamalla päivänsä tehokkaasti. (Majamaa 2007: 187) De främsta verken anses vara Romanen om Olof (1934–1937), trilogin om Krilon (1941–1943), Strändernas svall (1946), Drömmar om rosor och eld (1949) och Hans nådes tid (1960). (Mattson [u.å.]
<u>Yrke eller tjänst</u> (<i>SKH</i> : 23 st.; <i>SÖL</i> : 40 st.) Omnämmanden av eventuella jobb som översättaren livnärde sig på utöver översättning. Allt arbete utöver översättning, författarskap eller akademiskt och journalistiskt arbete hör hit. Också lärarskap, om det inte betonas att översättaren var lärare på universitet. ¹⁴	Toimittuaan aluksi äidinkielen opettajana Aale Tynni debytoi runoilijana kokoelmalla Kynttilänsydän 1938. (Laitinen & Riikonen 2007: 480) [...] hon blev anställd vid Stockholms sjukhusdirektion . (Risberg [u.å.]
<u>Journalist- eller redaktörsarbete</u> (<i>SKH</i> : 106 st.; <i>SÖL</i> : 58 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella arbete inom journalistik (tidningar, radio) eller som redaktör.	Kirjallisuuden pariin Hirvensalo päätyi aloitettuaan 1928 Kustannus Oy Kirjan kustannustoimittajana [...] (Kujamäki 2007b: 591–592) [...] blev 1850 huvudredaktör för Finlands Allmänna Tidning . (Håkanson [u.å.]b)
<u>Akademiskt arbete</u> (<i>SKH</i> : 17 st.; <i>SÖL</i> : 17 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella akademiska yrke eller andra prestationer inom akademien.	[...] sen puheen, jonka hän piti vuonna 1898 yliopiston kesäkurssien yhteydessä järjestämänsä luentosarjan päätteeksi. (Lahdelma 2007a: 198) [...] arbetade Nohrström under åren 1934–39 som huvudbibliotekarie och ansvarig för den utländska avdelningen vid Helsingfors universitetsbibliotek [...] (Aronell [u.å.]c)
<u>Militären</u> (<i>SKH</i> : 3 st.; <i>SÖL</i> : 11 st.) Omnämmanden av översättarens eventuella värnpliktsgörning eller annan militärtjänstgöring.	Päästyään ylioppilaaksi Tampereen klassillisesta lyseosta Jylhä meni armeijaan vapaaehtoisena . (Kantola 2007b: 467) [...] var volontär vid Finska gardet och ett dragonregemente utanför Charkov 1886–1888 [...] (Hellman [u.å.]c)
<u>Övriga inkomster</u> (<i>SKH</i> : 10 st.; <i>SÖL</i> : 1 st.) Omnämmanden av eventuella enstaka inkomster förutom översättningar, eget litterärt arbete eller ett yrke. Bistånd, gåvor, ärvd förmögenhet eller enstaka jobb.	Hän toimi opintojensa aikana myös perinteenkeraajänä, koti- ja tuntiopettajana sekä Suometar- ja Mehiläinen-lehtien avustajana . (Kivistö 2007a: 193)

¹⁴ Som Anthony Pym (1998: 162) påpekar, stöder en mängd utredningar den slutsatsen att det historiskt sett har funnits få översättare som arbetat på heltid, varför det är motiverat att förmoda att en profil som inte innehåller en kommentar om översättarens andra yrken eller annan professionell verksamhet kan ha sin grund i profilskriventens val att utelämna dessa detaljer, inte nödvändigtvis i att översättaren inte har haft någon annan profession.

	[...] ur den finska riksdagens medel för svenska litteraturens främjande erhöll han ekonomiskt bistånd för att avsluta en fullständig utgåva [...] (Aronell [u.å.]a)
<u>Artiklar</u> (SKH: 29 st.; SÖL: 25 st.) Omnämmanden av översättarens egna artiklar, essäer och andra kortare texter som inte publicerats i samband med översättning.	Konkan perehtyneisyys venäläiseen nykykirjallisuuteen näkyy Valvoja-Aika-aikakauslehdessä vuonna 1936 ilmestyneessä artikkelissa . (Jänis 2007: 474) 1901 publicerade hon till exempel en artikel om Gabriele d'Annunzio i tidskriften Finsk tidskrift [...] (Åkerström [u.å.])
<u>Som skribent</u> (SKH: 22 st.; SÖL: 20 st.) Beskrivning av översättarens skriftliga karriär i allmänhet.	Lehtosen mukaan Swanin koko tuotannon tausta oli yhtenäinen ja ”maantieteellisesti melko rajoitettu” [...] (Oittinen 2007: 580) Som skriftställare gjorde han inträngande analyser av författare, filosofer och vetenskapsmän från antiken till vår tid [...] (Hedvall [u.å.])
<u>Som författare</u> (SKH: 12 st.; SÖL: 12 st.) Beskrivningar av översättaren som författare.	Helmi Krohnin omassa romaanituotannossa teemoina olivat usein sukupuolten väliset suhteet, tasa-arvo ja seksuaalisuuden kysymykset . (Kivistö 2007d: 218) Han behövde dem redan därför att han som författare mest uppsökte ofinlandssvenska ämnen, ofta franska, som krävde svensk artikulation . (Zilliacus [u.å.]b)
<u>Tilläggsinformation om litterär verksamhet</u> (SKH: 27 st.; SÖL: 9 st.) Beskrivningar av översättarens litterära verk och tilläggsinformation om dess senare öden.	Mannerin Jos suru savuaisi -runokokoelma, järkyttynyt kannanilmaisu Tšekkoslovakian interventioon 1968, on omistettu Václav Havelille [...] (Hökkä 2007: 489) Janne Kubik (1932), ”ett träsnitt i ord”, hör till svenska språkets centrala expressionistiska prosaexperiment . (Zilliacus [u.å.]a)
<u>Översättarens litterära verk på andra språk</u> (SKH: 6 st.; SÖL: 5 st.) Omnämmanden av eventuella översättningar av översättarens egna litterära verk.	Florence Nightingalea käsittelevä teos myös käännettiin useille kielille . (Kantola 2007a: 597) Avgörande var att hennes arbeten vid det laget hade blivit kända på finska via radio och TV och genom Elvi Sinervos översättningar av hennes romaner . (Granqvist [u.å.])

De överlägset frekventaste dragen i **Kategori 8** i SKH är *Övrigt kreativt arbete* (140 st.) och *Journalist- eller redaktörsarbete* (106 st.). Dessa två drag har sammanlagt två gånger så många belägg (246 st.) som resten av dragen i kategorin (122). Detta visar i min

tolkning var fokus står i *SKH*: översättarna som fått en profil skriven om dem har varit kulturverkare, vilket visar sig i kreativt arbete och tidningsarbete på 1800- och 1900-talen.

I *SÖL* är de frekventaste dragen i **Kategori 8 Journalist- eller redaktörsarbete** (58 st.), *Övrigt kreativt arbete* (57 st.) och *Yrke eller tjänst* (40 st.). Ännu en gång visar *SÖL* och *SKH* ungefär likadana betoningar, fast andra yrken har fått mer uppmärksamhet än i *SKH*. I *SÖL* har även *Artiklar* förekommit ofta (25 st.).

3.1.5 Kategorier: Artikelskribentens röst

En speciell kategori är de meningar och drag som synliggör skribenten av en profilartikel. Denna metainformation ger inte ny information om översättaren, utan visar att artikelskribenten kan ta ställning till de företeelser han eller hon skriver om och diskutera olika frågor som dyker upp vid sammanställningen av översättarartiklar. Jag diskuterar denna kategori i ett eget avsnitt eftersom den handlar om skribentens egna tankar och åsikter som inte annars får plats i analysen. Eftersom min analys delvis handlar om vad skribenterna har ansett som viktigt för artiklarna, anser jag att det är motiverat att betona deras egna tankar. Dessa kan förekomma som stilistiska val (se avsnitt 2.5) eller som direkta hänvisningar till själva profilartikeln, till exempel när en mening koncentrerar sig på allmänna problem med sammanställningen av biografiska profilartiklar. Meta-information av denna typ är inte egentligen relevant med tanke på översättaren, men i syfte att vara konsekvent i min analys och beakta varje mening i undersökningsmaterialet har jag dock bestämt mig för att inkludera den.

Uppställning 9: Profilskribentens synlighet (307 belägg i *SKH*; 92 belägg i *SÖL*)

Drag	Exempel
<u>Profilskribentens kritik av översättningar</u> (<i>SKH</i> : 34 st.; <i>SÖL</i> : 22 st.) Översättningskritik som inte tillskrivits något visst håll, och kan därmed beskrivas som artikelskribentens kritik.	Hollon suomennostuotannon laadussa on myös havaittavissa jonkin verran epätasaisuutta. (Kovalainen 2007: 591) Hennes översättning är en aning matt och trög, utan originalets nerv och rytm [...] (Jonsson [u.å.])
<u>Profilskribentens lovord för översättaren</u> (<i>SKH</i> : 63 st.; <i>SÖL</i> : 18 st.) Beskrivningar av översättaren med positiva, hyllande adjektiv	Väinö Hämeen-Anttilan tuotteliaisuus kääntäjänä saavutti oloissamme uskomattomat mittasuhteet [...] (Niemi 2007b: 582)

	Men sina många svenska språk behövde han också för att som flitig översättare av franska verk från sju sekler, i obruten följd, från Froissart till Sarraute, kunna svara rätt mot källspråkets många historiska skikt. (Zilliacus [u.å.]b)
<u>Profilskribentens analys av originalet</u> (SKH: 28 st.; SÖL: 2 st.) Beskrivningar av originalverket: rytm, narrativ eller andra egenskaper.	[...] kumpikin suomentaja on käsitellyt hieman eri tavoin Kafkan tiheärytmistä, jopa sokkeloista ja sellaisenaan ahdistavan tunnelman luovaa kerontaa [...] (Kujamäki 2007a: 494) Hos Lönnbeck har denna ganska komplicerade bild av ett barns allsmäktiga dagdrömmeri för- enklat till följande [...] (Mählqvist [u.å.]a)
<u>Profilskribentens ställningstaganden/en företeelse</u> (SKH: 34 st.; SÖL: 9 st.) Ställningstaganden till olika företeelser. Antingen något i översättarens liv eller i allmänhet.	Tapaus kuvastaa hyvin historioitsijoiden ongelmia suomentajatietojen etsimisessä [...] (Kivistö & Paloposki 2007: 208) [...] frågan är om han överhuvudtaget hade läst översättningen. (Hellman [u.å.]b)
<u>Profilskribentens ställningstaganden/ verk eller författaren</u> (SKH: 8 st.; SÖL: 3 st.) Ställningstagande till ett verk eller dess författare. Kan handla om längre beskrivningar eller enstaka ord.	Hans Ruinin tuotannosta Eila Pennanen suomensi kokoelman <i>Avoim ja suljettu käsi</i> (1964), joka tarjoaa lukijalle herkkyyttä kielen ja mielen ta-solla. (Sorvali 2007: 486) Särskilt viktiga var Manners tre fina dramer , Eros och Psyke, Drömmarnas källa sjunken i skuggan och Det regnar alltid i bergen. (Riikonen [u.å.]b)
<u>Profilskribentens hänvisning till profilartikeln</u> (SKH: 7 st.; SÖL: 1 st.) Eventuella hänvisningar till själva profilen.	Seuraava esitys rakentaa Lyyän kääntäjänkuvaa tarkastelemalla hänen kääntäjänratkaisujaan unkarilaisen lyriikan suomentajana. (Lahdelma 2007b: 462) Han dömdes till tre månaders fängelse för majestätsbrott 1915 – därav fångdräkten på porträttet som illustrerar artikeln. (Hellman [u.å.]c)
<u>Profilskribentens röst</u> (SKH: 48 st.; SÖL: 18 st.) Ordval som gör profilskribenten hörd Exempelvis ”tydliga”, ”förmodligen”, osv.	Ei tarvitse pitkään lehteillä eri hakuteosten tietoja Tuomas Anhavan uran varhaisvaiheista tode-takseen , missä hänen juurensa niin kääntäjänä kuin kriitikkonakin olivat. (Laitinen 2007: 497) Det är tydligt att Schildt lät sin egen litterära verksamhet berikas av de översättningar av kongeniala författarskap som han tog sig an. (Aronell & Mählqvist [u.å.])
<u>Profilskribentens källor</u> (SKH: 85 st.; SÖL: 19 st.) Omnämnanden av källor som profilskribenten använt i sammanställningen av artikeln.	Antti Jalavan Unkariin liittyvän toiminnan symboliksi voi hyvin asettaa sen puheen, jonka hän piti vuonna 1898 yliopiston kesäkurssien yhteydessä järjestämänsä luentosarjan päätteeksi. (Lahdelma 2007a: 198) Som Frithiof Rundgren påpekar i en minnesartikel passade uppgiften särskilt väl för en språkvårdare och språkpurist som Collinder [...] (Håkanson [u.å.]a)

I *SKH* gör profilskribenten sig synlig vanligtvis i *Profilskribentens källor* (85 st.) och *Profilskribentens lovord för översättaren* (63 st.). Detta betyder att skribenterna ofta har hänvisat i brödtexten till källorna de fått informationen, men att de ofta gjort sig synliga i de adjektiv som de valt att berömma översättaren med. I *SÖL* har betoningarna varit likadana, men spridit sig ut jämnare: *Profilskribentens kritik av översättningar* (22 st.), *Profilskribentens källor* (19 st.), *Profilskribentens lovord för översättaren* (18 st.) och *Profilskribentens röst* (18 st.) är de frekventaste dragen. Relativt sett förekommer drag av profilskribentens synlighet färre gånger i *SÖL* än i *SKH*.

3.2 Profilartiklarnas generella teman

I detta avsnitt presenterar och diskuterar jag mina resultat, först *SKH* respektive *SÖL* separat, sedan båda materialen tillsammans. Inledningsvis i avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 visas en tabell med alla drag (se avsnitt 3.1.3, 3.1.4 och 3.1.5 ovan) som sammanfattar samtliga belägg i varje kategori. Sedan presenteras kategorierna i ordning från flest till minst belägg, och hur många procent av alla belägg kategorin i fråga omfattar. Detta redogör för analysens kvantitativa del. Sedan i avsnitt 3.2.3 diskuterar jag resultaten och vad de kan tolkas innebära med tanke på min undersökning: vad betyder det att en viss kategori har ett flertal belägg och en annan kategori färre?

3.2.1 Resultat: Teman i *Suomennoskirjallisuuden historia*

Nedan har jag samlat all sifferinformation om *SKH* i en tabell som följer kategoriuppställningarna ovan. Varje drag får en siffra som motsvarar det sammanlagda antalet belägg i samtliga profilartiklar i *SKH*, och visar det totala antalet i slutet av varje rad. Den nedersta siffran visar det totala antalet belägg i hela *SKH*-delen av materialet.

Tabell 1: Belägg i *SKH*

Kategori	Drag													Totalt
1 Biografiska detaljer	3	13	10	13	20	9	17	26	8	17	1	9	-	146
2 Privatliv	226	76	42	59	32	28	13	45	22	25	39	8	-	615
3 Utbildning och språk	26	44	12	13	15	5	9	22	24	32	13	7	-	222
4 Uppskattning och kontakter	157	15	56	123	5	24	77	31	-	-	-	-	-	488
5 Det konkreta översättningsarbetet	161	176	36	62	30	43	32	25	37	13	77	-	-	692
6 Översättarens status	150	158	15	36	52	57	89	62	21	178	4	19	11	852
7 Översättningar	18	261	138	21	55	10	18	312	-	-	-	-	-	833
8 Övrigt arbete	140	23	106	17	3	10	29	22	12	27	6	-	-	395
(9 Profilskribentens synlighet)	34	63	28	34	8	7	48	85	-	-	-	-	-	307
Totalt														4550

Nedanstående lista presenterar kategorierna enligt hur många excerpter de har fått, från kategorin med flest belägg till kategorin med minst belägg, samt hur stort procentantal av alla belägg i *SKH* detta innebär. Jag analyserar resultatet efter listan.

- 1) 6: Översättarens status 852 (18,7 %)
- 2) 7: Översättningar 833 (18,3 %)
- 3) 5: Det konkreta översättningsarbetet 692 (15,2 %)
- 4) 2: Privatliv 615 (13,5 %)
- 5) 4: Uppskattning och kontakter 488 (10,7 %)
- 6) 8: Övrigt arbete 395 (8,7 %)
- 7) 9: Profilskribentens synlighet 307 (6,8 %)
- 8) 3: Utbildning och språk 222 (4,9 %)
- 9) 1: Biografiska detaljer 146 (3,2 %)

Att **Kategori 6: översättarens status** fick så många fler belägg (852) än de övriga beror troligen på min kategorisering. **Kategori 6** är mer omfattande än många andra i och med att den innehåller information om översättarens ställning både som individ och i en social

kontext, vilka inte alltid är enkla att skilja åt. I ljuset av detta anser jag att mitt beslut att utelämna profilen om signaturen *Lea Karvonen (nimimerkki)* (Kujamäki 2007c) ur min undersökning var välmotiverat, eftersom den i stort sett endast talar om översättarens status i och med att den beskriver ett samhälle där översättare väljer att använda ett pseudonym. Detaljer om översättarens omvärld som översättaren kunde föga påverka – har också fått en stor uppmärksamhet (178 st.). Vare sig detta säger något väsentligt om översättarens status i samhället eller inte kan spekuleras kring, men tematiskt sett finns dragen till för att ge mer generell information om förhållandena, vilket lämpar sig bra på *Suomennoskirjallisuuden historia* med tanke på dess informativa fokus på Finlands översättningshistoria.

Kategori 7: översättningar har fått näst flest belägg (833), vilket kan tolkas betyda att ett stort antal översättarprofilsribenter har ansett att de översatta texter som översättaren har producerat – samt tilläggsinformation om dem – förtjänar flera meningar. Detta är nog naturligt: publicerade översättningar definierar översättare som profession i flera deskriptiva studier (se bl.a. Munday 2014: 66). Det individuella draget *Opublicerade eller ofullbordade översättningar* har endast 18 belägg, vilket visar att fokus mest har varit på publicerade översättningar. **Kategori 7** är också en av de mest metodiska, eftersom varje profil har inkluderat information om översättningar (se avsnitt 3.1.4).

Kategori 5: Det konkreta översättningsarbetet (692 st.) har också varit ett ofta förekommande tema i översättarsprofilartiklarna i *SKH*. Detta innebär att t.ex. *Översättningslösningar* (161 st.) och *Citat ur översättningar* (176 st.) förekommer ofta i profilartiklarna. Jag tolkar detta att betyda att profilsribenterna har ett intresse att visa läsarna vad översättarens arbete innebär och hur de individuella översättarna arbetar.

Om vi jämför dragen i **Kategori 5: det konkreta översättningsarbetet** och i **Kategori 2: privatliv** (615 st.) är det uppenbart att citat ur översättarens utsagor har varit ett viktigt fokus på alla profiler. Profilsribenterna har ansett att översättarens egna ord bör få en stor uppmärksamhet i profilartiklarna, vilket har primärt påverkat att draget *Eget citat* har fått ett stort antal belägg (226 st.). Profilsribenterna för profilartiklarna i *SKH* har haft ett visst tematiskt mål med tanke på översättningshistoria i Finland (SKH 2007).

De frekventaste dragen i **Kategori 4: uppskattning och kontakter** (488 st.) är *Översättningskritik* (157 st.) och *Kulturell och språklig betydelse* (123 st.); detta betyder att översättningsartikelsribenterna har ansett att kritiken som översättarna fått blir

konkret och specifikt, men också att översättarnas insatser på den kulturella och språkliga scenen i Finland blir explicit.

Kategori 8: övrigt arbete (395 st.) har inte hänvisats till mycket; draget med flest belägg är *Övrigt kreativt arbete* (140 st.). Översättarnas författarskap, poesi och andra kreativa prestationer har alltså blivit noterade i profilartiklarna, men inte alls i ett jämförbart antal som översättningar (261 st.). Näst flest belägg har *Journalist- eller redaktörsarbete* (106 st.), vilket jag tolkar ändå visa snarare att översättare ofta har varit journalister och redaktörer än att yrkena skulle ha varit särskilt viktiga för översättare i profilskribenternas mening.

Kategori 9: profilskribentens synlighet (307 st.) har mest visat sig i att profilskribenterna har hänvisat till *Profilskribentens källor* (85 st.). Detta antar jag beror på att profilskribenterna har varit experter i sina fält (Paloposki 2017), och på så vis medvetna om hur viktiga källorna är. Antalet metainformation är ändå tämligen låg.

Något överraskande är att **Kategori 3: utbildning och språk** inte har många belägg (222 st.), med tanke på att språkkunskaper ofta antas vara ett viktigt element för översättare. Det kan spekuleras att profilskribenterna för *SKH* har varit medvetna om bilden som lekmän har på översättare, och velat fokusera på andra detaljer. De flesta belägg har varit på *Högre utbildning* (44 st.), vilket enligt min tolkning visar att översättarnas akademiska insatser ändå har ansetts viktigt.

Kategori 1: biografiska detaljer noteras minst i *SKH*: endast 137 belägg (3,0 % av *SKH*). Detta kan tolkas visa att enskilda informationsbitar om översättarens *Födelseort* (13 st.) eller *Dödsort* (1 st.) inte har ansetts viktiga, men också att om en sådan uppgift hänvisats till en gång, har profilskribenterna inte ansett det viktigt att upprepa den.

En mängd översättarnas egna utsagor om olika ämnen samt information om deras fritidsaktiviteter visar att profilskribenterna för *SKH* har sett översättarna primärt som översättare, sekundärt som privatperson. Spridningen mellan dessa kvaliteter är dock stor, och detta visar endast de generella linjerna och talar inte för varje enskild profilartikel.

3.2.2 Resultat: Teman i *Svenskt översättarlexikon*

Nedan har jag samlat in all sifferinformation om *SÖL* i en tabell som i 3.2.1.

Tabell 2: Belägg i *SÖL*

Kategori	Drag													Totalt
1 Biografiska detaljer	29	28	11	30	15	30	29	50	16	35	24	12	-	309
2 Privatliv	79	20	5	26	29	13	4	27	20	12	15	11	-	261
3 Utbildning och språk	25	38	13	1	4	2	8	8	11	14	0	2	-	126
4 Uppskattning och kontakter	88	12	25	32	7	25	37	7	-	-	-	-	-	233
5 Det konkreta översättningsarbetet	66	63	25	9	1	4	8	12	7	1	52	-	-	248
6 Översättarens status	60	45	9	17	24	19	21	25	7	52	1	11	11	302
7 Översättningar	5	115	67	14	19	2	3	129	-	-	-	-	-	354
8 Övrigt arbete	57	40	58	17	11	1	25	20	1	12	9	5	-	256
(9 Profilskriventens synlighet)	22	18	2	9	3	1	18	19	-	-	-	-	-	92
Totalt														2181

Nedanstående lista presenterar kategorierna i ordning efter hur många excerpter de har fått, från kategorin med flest belägg till kategorin med minst belägg, samt hur stort procentantal av alla belägg i *SÖL* detta innebär. Jag analyserar resultatet nedanför listan. Observera att jag upprepar en del information i den här genomgången för att sammanfatta och reflektera resultaten.

- 1) 7: Översättningar 354 (16,2 %)
- 2) 1: Biografiska detaljer 309 (14,2 %)
- 3) 6: Översättarens status 302 (13,8 %)
- 4) 2: Privatliv 261 (12,0 %)
- 5) 8: Övrigt arbete 256 (11,7 %)
- 6) 5: Det konkreta översättningsarbetet 248 (11,4 %)
- 7) 4: Uppskattning och kontakter 233 (10,7 %)
- 8) 3: Utbildning och språk 126 (5,8 %)
- 9) 9: Profilskriventens synlighet 92 (4,2 %)

Enligt mitt material har **Kategori 7: översättningar** ansetts viktigast (354 st.) för profilartiklarna i *SÖL*. Särskilt *Översättningar vid titel* (115 st.) och *Tilläggsinformation om översättningar* (129 st.) bidrar till detta. Detta visar att profilskriventerna har ansett

översättarnas arbete med översättningar viktigt. Översättarna analyseras då främst genom deras arbete, särskilt deras publicerade arbeten, vilket överensstämmer med vad Munday (2014: 66) skriver om deskriptiva studier i allmänhet.

Kategori 1: biografiska detaljer (309 st.) om en översättare visar sig vara en av de viktigaste kategorierna för artiklarna i *Svenskt översättarlexikon*. Som jag diskuterat i avsnitt 3.1.3, handlar **Kategori 1** mest om enstaka kvantitativa drag som inte upprepas ofta inom samma artikel. Därför är det något överraskande att **Kategori 1** ändå har flera belägg än de flesta andra kategorier, och tycks visa att "Manusanvisningar för SÖL" (SÖL [u.å.]) har varit en viktig faktor i sammanställningen av artikeln, vilket prioriterar biografisk information och information om översättaren som person (se avsnitt 1.2.2). Detta stöds också av att **Kategori 2: privatliv** (261 st.), som handlar om översättaren som person – som inkluderar drag om hans eller hennes *Egna citat* (79 st.) och *Aktivitet i sällskap/frivilligarbete* (29 st.) – är på fjärde plats. Flera profiler innehåller citat av översättaren, antingen om översättning eller om ett annat ämne. På ett visst sätt har alltså översättarens egen personlighet och röst fått stor uppmärksamhet i profilerna. Översättaren som individ verkar vara ett viktigt ämne i profilerna i SÖL.

Liksom i SKH är **Kategori 6: översättarens status** något som förekommer ofta i SÖL-artiklarna (302 st.). Detta syns särskilt i informationen om *Historisk kontext* (52 st.), *Som översättare* (60 st.) och *Översättarens professionella ställning* (45 st.), vilka talar mer allmänt om översättarens situation och de kvaliteter som gjorde honom eller henne speciell. Överhuvudtaget har nästan varje enskilt drag fått flera belägg. Som i SKH kan detta bero på att profilsribenterna har en förståelse för de utmaningar som hör till en översättares roll i samhället, och har därmed valt att prioritera information om det.

Kategori 8: Övrigt arbete (256 st.) visar ett tydligt fokus på både *Övrigt kreativt arbete* (57 st.) och översättarens *Journalist- eller redaktörsarbete* (58 st.). Som är fallet i SKH är detta förmodligen ett tecken på att översättare som fått en artikel i SÖL har ofta varit författare, poeter och/eller arbetat inom tidningsbranschen. Dessa har varit typiska jobb för översättare på 1800- och 1900-talen.

Kategori 5: Det konkreta översättningsarbetet (248 st.) har tre drag som sticker ut: *Översättningslösningar* (66 st.), *Citat ur översättningar* (63 st.) och *Om verk eller författare* (52 st.). Detta kan tolkas betyda att information om originalverket är viktigt för att etablera vad översättaren hade att arbeta med, lösningar till problem finns till för att

visa hur eventuella utmaningar handlades, och citat ur översättningar har inkluderats för att låta läsaren själv uppskatta dessa lösningar. Allt detta finns till för att informera läsaren om översättandets realiteter.

Kategori 4: uppskattning och kontakter (233 st.) har särskilt många belägg i *Översättningskritik* (88 st.) gentemot *Kontakter* (37 st.) på andra plats i kategorin, vilket visar att kritikers utsagor om översättarens översättningar betonas mycket. På detta vis är reaktionerna på översättarens individuella arbete viktigare än hans eller hennes sociala sida. Översättaren är först och främst en individ.

Kategori 3: utbildning och språk (126 st.) rankas lågt på listan. Precis som i *SKH* kan detta tala för att skribenterna har med avsikt valt ett perspektiv som inte följer en lekmans fördomar om översättare, men detta kan också vara en bild av tiden och dess värderingar. Mest har skribenterna valt att betona översättarnas *Högre utbildning* (38 st.), vilket kunde tolkas att visa ett akademiskt intresse för översättning.

Kategorin som fått allra minst belägg (92 st.) är **Kategori 9: skribentens synlighet**. Jag tolkar att det låga antalet visar att artikelskribenterna har hållit sig i bakgrunden och sällan tagit personlig ställning till översättaren eller generella företeelser. Det kan finnas flera orsaker till detta, men förmodligen är översättarartiklarnas längd en påverkande faktor; en kort och koncis profilartikel kan tänkas ha mindre utrymme för meta-information än en längre profilartikel.

3.2.3 Jämförelse: vad är centralt i en översättarprofil?

Enligt de nio huvudkategorierna har profilskribenterna för både *SKH* (18,3 %) och *SÖL* (16,2 %) uppskattat information i **Kategori 7: översättningar** högt. Även ett enskilt drag gällande översättningar i den här kategorin – *Tilläggsinformation om översättningar* (*SKH* 312 st. eller 6,8 % av alla drag gentemot *SÖL* 129 st. eller 5,9 % av alla drag) förekommer flest gånger i min undersökning.

Profilartiklarna i både i *SKH* (615 st.) och *SÖL* (261 st.) har värderat **Kategori 2: privatliv** relativt högt. Dragen *Historisk kontext* (178 respektive 52), *Som översättare* (150 respektive 60) och *Översättarens professionella ställning* (158 respektive 45) har fått flest belägg i **Kategori 6: översättarens status**. Detta visar att översättarens professionella och individuella roller är viktiga för artikelskribenterna för både *SKH* och *SÖL*,

men också att översättaren är en del av en större bild: jag anser att detta kunde betyda att majoriteten av profilsribenterna instämmer med Pym (1998: 171–172) syn på översättarens privatliv som endast en del av ett bredare socialt sammanhang.

Profilartiklarna i *SKH* och *SÖL* skiljer sig i att informationen i *SÖL* har varit något jämnare än i *SKH*: kategorin med flest belägg i *SÖL* (16,2 %) har 12 procentenheter fler belägg än kategorin med minst (4,2 %); i *SKH* är de motsvarande siffrorna 18,7 % och 3,0 %, alltså 15,7 procentenheter. Eftersom profilartiklarna i *SKH* har betydligt fler belägg (4550 st.) än profilartiklarna i *SÖL* (2181 st.), och analysen omfattar endast en liten del av artiklarna i *SÖL* (33 av 385, eller 8,6 %), kan en del av detta förklaras med att *SKH* är bättre representerad i undersökningen. Det kan dock spekuleras om ”Manusanvisningar för *SÖL*” (*SÖL* [u.å.]) har haft en likriktande effekt på artiklarna.

Bilden som profilartiklarna i både *SKH* och *SÖL* slutligen bygger upp om översättare i allmänhet är att det gäller professionella yrkesmän och -kvinnor som definieras främst genom deras översättningar och ställning i samhället, vilket beror dels på deras sociala och kulturella insatser och dels på faktorer utanför deras kontroll. Trots detta belyses deras personliga livsdetaljer, såsom eventuella resor, äktenskap och åtskilliga livshändelser. Profilartiklarna gör detta genom att ge översättaren en klar röst genom åtskilliga citat både ur översättningar och ur extratextuella källor med översättarnas personliga åsikter om diverse ämnen, såsom litteratur och översättningsarbete. Som många andra deskriptiva studier har även dessa biografiska verk koncentrerat sig på översättarnas publicerade översättningar och informationen om dem. Direkta citat ur översättningar är då ett tydligt sätt att visa detta.

3.3 En närläsning av två profilartiklar

Eftersom spridningen mellan dragen i profilartiklarna är tämligen stor, finns det ingen skild översättarprofil som kan beskrivas som en genomsnittlig representation av varje översättarprofilartikel. I stället har jag valt att kort närläsa artiklarna om Pentti Saarikoski, skriven av Kaisa Koskinen (2007: 503–506), och Gunnar Barklund, skriven av Ingrid Börge (u.å.), eftersom dessa två i min åsikt ger relevant information om de kategorier som syns i enskilda profilartiklar. I synnerhet koncentrerar jag mig på hur **Kategori 6: översättarens status** beskrivs i dessa två profilartiklar; detta gör jag för att min teoretiska

referensram har haft att göra med översättarens synlighet och status, och vill därmed analysera hur profilskribenterna har noterat detta.

3.3.1 *Suomennoskirjallisuuden historia*: Pentti Saarikoski

Pentti Saarikoskis profil (Koskinen 2007) har enligt min undersökning mycket lite information om den verkliga personen Pentti Saarikoski; det förekommer knappt några biografiska detaljer om honom eller information om hans privatliv. Detta syns i den kvantitativa delen av min undersökning (se avsnitt 3.2), som visar att profilartikeln har endast 14 belägg i **Kategori 2: privatliv**, vilket är mindre än det genomsnittliga antalet belägg per profilartikel (19,3). Även Saarikoskis utsagor till allmänheten kan på ett sätt betraktas som opålitliga: Koskinen gör en skillnad mellan Saarikoski som en offentlig figur och Saarikoski som en verklig person (a.a.: 504). Det finns dock rikligt med information i **Kategori 5: det konkreta översättningsarbetet**: till exempel har *Översättningslösningar* 15 belägg gentemot genomsnittet i *SKH*, 4,9 belägg.

Tabell 3: Det konkreta översättningsarbetet: belägg av enskilda drag från Pentti Saarikoskis profil jämfört med belägg av dessa drag i alla profilartiklar i *SKH* totalt

Antalet belägg per artikel /drag	Översättningslösningar	Citat ur översättningar	Paratexter, översättarens kommentarer	Samarbete	Översättningsrutin och -sätt	Översättningsstakt	Översättningsproblem, utmaningar	Översättningsmålgrupp	Användning av andra översättningar som stöd	Verktyg	Om verk eller författare
Pentti Saarikoski	15	28	2	3	0	0	1	0	0	0	2
Totalt (belägg i <i>SKH</i>)	161	176	36	71	30	43	32	25	31	13	77

Bilden som profilen ger om Saarikoski är en egensinnig översättare som ofta skrev om originaltexterna när han översatte dem (a.a.: 504), och som medvetet konstruerade sig en roll i publikens ögon. Saarikoski beskrivs som narr och skådespelare angående den allmänna diskussionen kring litterära översättningar (a.a.: 506). Detta rykte har också påverkat översättningskritiken; Saarikoskis mindre kontroversiella översättningar, såsom *Odysseus* (1964) av James Joyce, som saknar de kontroversiella översättningsvalen som

Saarikoski var känd för, har kritiserats som alltför konventionella (a.a.: 506). Ryktet som en sensationell översättare har då påverkat hur Saarikoskis översättningar har tagits emot.

Kategori 6: Översättarens status har i Saarikoskis profilartikel fått en stor betydelse. Gentemot genomsnittligt 4,5 meningar per profilartikel i *SKH* har sammanlagt 14 meningar beskrivit Saarikoski i hans roll som översättare. Även beläggen om *Översättarens professionella ställning* är fler i Saarikoskis profilartikel än i profilartiklarna i *SKH* i genomsnitt.

Tabell 4: Översättarens status: belägg av enskilda drag från Pentti Saarikoskis profil jämfört med belägg av dessa drag i alla profilartiklar i *SKH* totalt

Antalet belägg per artikel /drag	Som översättare	Översättarens professionella ställning	Livnäring som översättare	Översättning i personligt liv	Om uppdragsgivaren	Jämförelse mellan översättare	Personligt förhållande till översättning	Förhållande mellan översättning och övr. arbete	Jämförelse mellan original och översättning	Historisk kontext	Översättningsstudier	Ekonomisk situation	Social status
Pentti Saarikoski	14	7	2	12	4	3	2	6	1	3	0	0	0
Totalt (belägg i <i>SKH</i>)	150	158	15	36	52	57	89	62	21	178	4	19	11

På metanivån har även själva artikeln ett visst fokus på översättarens status: en mening innehåller en direkt hänvisning till Koskinens akademiska avhandling (2000: 99) och talar om översättarens synlighet på en teoretisk nivå (se avsnitt 2.2.2). På så vis erbjuder själva profilen läsaren en översättningsteoretisk synvinkel och information om översättare, och hjälper till att göra översättaren synlig i den allmänna diskussionen. Enligt profilen är Saarikoski ett exempel på hur en översättare gör sig synlig på alla tre sätt etablerade av Koskinen (a.a.: 99): den textuella synligheten visar sig i graden av ändringar Saarikoski gjorde i sina översättningar jämfört med källtexten; den paratextuella synligheten visar sig i hur Saarikoski skrev förord till och kommentarer om sina översättningar; den extratextuella synligheten visar sig i att Saarikoski brydde sig mycket om översättarens professionella ställning (Koskinen 2007: 506) och diskuterade bland annat översättarnas arbetsförhållanden och tog ställning till översättningskritik.

Saarikoskis översättningar har listats med stor noggrannhet. Hans mer kontroversiella översättningar, såsom *Sieppari ruispellossa* (*The Catcher in the Rye*, J. D. Salinger 1951) får särskilt mycket uppmärksamhet: publikens reaktioner, dess inverkan på den kulturella

diskursen kring översättare samt olika uppfattningar om översättningens kvalitet. Saarikoskis översättningar jämfördes ofta med Otto Manninens översättningar av samma verk (a.a.: 505–506). Saarikoskis *Odysssea* (originalet, *Odýsseia*, tillskrivits Homeros) och *Peer Gynt* (Henrik Ibsen, 1867) blir också jämförda med Manninens översättningar i profilen, men skribenten tar inte ställning till vilkendera som är ”bäst”; däremot anses översättningarna komplettera varandra.

3.3.2 Svenskt översättarlexikon: Gunnar Barklund

Ingrid Börjes artikel om Barklund har färre biografiska detaljer än artiklarna i *SÖL* i genomsnitt (7 mot 9,3 i genomsnitt), men följer för det mesta ”Manusanvisningarna för *SÖL*” (u.å.). Profilarartikeln exemplifierar i flera avseenden en typisk översättarprofilartikel i *SÖL*, såsom min undersökning adekvat kan beskriva dem. **Kategori 2: privatliv** är något som artikeln tar i nära fokus: Barklunds resor och aktiviteter tas upp flera gånger i artikeln. Flest belägg handlar dock om Barklunds egna citat (16 gentemot det genomsnittliga 2,4).

Tabell 5: Privatliv: belägg av enskilda drag från Gunnar Barklunds profil jämfört med belägg av dessa drag i alla profilartiklar i *SÖL* totalt

Antalet belägg per artikel/drag	Eget citat	Åsikt om annat än översättning	Brevväxling	Som person	Aktivitet i sällskap/fri villigarbete	Hobbyer eller intressen	Religion	Resor eller tid utomlands	Personliga problem eller utmaningar	Andra bakgrundsdetaljer	Bakgrundens inverkan på arbete	Hälsa
Gunnar Barklund	16	0	0	0	2	1	0	2	2	0	0	0
Totalt (belägg i <i>SÖL</i>)	79	20	5	26	29	13	4	27	20	12	15	11

Det är värt att notera att artikeln kombinerar denna information med Barklunds översättarambitioner; hans resor beskrivs som en vilja att förstå miljöerna i de verk som han översatte, flera av hans citat handlar om översättningsarbete samt vad han anser om översättning som yrke och om översättarens professionella ställning, och hans intresse för läsning och författande beskrivs som viktiga med tanke på hans översättargärning.

Barklunds personliga konflikt mellan sin militära bakgrund samt sitt deltagande i Finska vinterkriget och sin senare pacifism har också fått mycket utrymme i profilartikeln.

Profilartikeln av Börge ger en bild av Barklund som en litteraturorienterad översättare som tog översättningsarbetet allvarligt. Nio grafiska meningar är uteslutande citat gällande Barklunds åsikt om översättningsarbete och översättarens status. Artikeln talar om Barklunds vilja att visa att man kan försörja sig på översättning om man inte förhåller sig alltför kritiskt mot översättningsuppdrag. På så vis gör skribenten översättarens möjlighet att påverka sitt arbete explicit i profilartikeln, men med fokus på översättarens vilja att jobba enligt översättningsuppdrag, inte enligt sina egna preferenser. Artikeln tar med långa citat om översättarens förhållande till sitt arbete, om vad Barklund ansett att förväntas av en översättare. Barklunds profilartikel innehåller i genomsnitt flera belägg på dragen *Som översättare*, *Översättarens professionella ställning* och *Personligt förhållande till översättning* än en hypotetisk genomsnittlig profilartikel.

Tabell 6: Översättarens status: belägg av enskilda drag från Gunnar Barklunds profil jämfört med belägg av dessa drag i alla profilartiklar i *SÖL* totalt

Antalet belägg per artikel/drag	Som översättare	Översättarens professionella ställning	Livnäring som översättare	Översättning i personligt liv	Om uppdragsgivaren	Jämförelse mellan översättare	Personligt förhållande till översättning	Förhållande mellan översättning och övr. arbete	Jämförelse mellan original och översättning	Historisk kontext	Översättningsstudier	Ekonomisk situation	Social status
Gunnar Barklund	3	4	1	2	2	0	4	0	0	2	0	0	0
Totalt (belägg i <i>SÖL</i>)	60	45	9	17	24	19	21	25	7	52	1	11	11

Barklund var aktiv inom Svenska Översättarförbundet, och hans mål beskrivs som ”att synliggöra översättaren i den litterära offentligheten och för att höja nivån i översättningskritiken.” På så vis presenterar artikeln Barklund som en politisk aktiv som ville påverka inte bara översättarens professionella ställning i samhället, utan också den allmänna diskursen kring översättning. Artikelns bibliografi hänvisar till hans artiklar ”Det är inte bara översättarnas fel” (*Dagens Nyheter* 21.3.1971) och ”Översättarnas fackliga situation” (*Författaren* 3/1976, 4-6). Barklund gör sig synlig på en paratextuell och en extratextuell nivå (Koskinen 2000: 99), men profilartikeln tar inte ställning till huruvida Barklunds översättningar visar textuell synlighet. Däremot anser en av

kritikerna av Barklunds Faulkner-översättningar att hans språk har ”spänst, konkretion, sinnlighet”. Barklund beskrivs även som en tillförlitlig översättare för stora förlag. Dessutom citeras Barklund själv om översättarens roll enligt följande: ”Han måste kunna leva sig in i inte bara den miljö och den tid författaren arbetar med, utan också i författarens sätt att tänka, känna och referera. Han måste ha ett rikt mått av intuition.”¹⁵ Barklund verkar alltså vara ett exempel på en översättare som följer översättningsnormer i själva översättningsarbetet, men som ändå blir synlig på en para- och extratextuell nivå.

3.3.3 Skillnader i profilartiklarna

En tydlig skillnad i hur Pentti Saarikoski och Gunnar Barklund skiljer sig åt enligt informationen i profilartiklarna är i deras översättningsarbete: medan båda har gjort sig synliga på en para- och extratextuell nivå (närmare om para- och extratextuell synlighet, se Koskinen 2000: 99), har Barklund valt att översätta mer enligt översättningsnormer än Saarikoski som har gjort stora ändringar i sina översättningar. Denna skillnad är relevant i diskussionen om översättarens status och om hur översättaren syns i den litterära diskursen; är översättarens textuella synlighet överhuvudtaget en relevant fråga i översättarstudier? Jag diskuterar detta närmare i avsnitt 4.2.2 nedan.

Pentti Saarikoskis profil visar honom som en aktiv översättare med både personliga och mer samhälleliga ambitioner. Anmärkningsvärt är att Saarikoskis sociala ställning är på ett sätt typiskt för profilerna i *SKH*: många av profilerna med likadan fokus på översättarens status (till exempel Kantola 2007b och Kovala 2007) beskriver en översättares möjligheter att påverka sitt arbete. Detta kan bero på flera faktorer: 1) att profilerna i *SKH* fokuserar på översättare som var kända kulturmedverkare och skribenter och som således kunde ha mer inverkan på sitt arbete; 2) att min undersökning handlar om skönlitterära översättare som ofta var högt utbildade med tanke på sin tid, vilket i sin

¹⁵ I detta avseende närmar sig Barklunds åsikt om översättarens roll den som Robinson (2001: 21) beskriver som översättarens ”kanalisering” av originalförfattaren: ”The translator does not speak in his own voice; he speaks in the voice of the original author. The translator does not convey to the target audience her own ideas, meanings, arguments, images; she is a neutral and noncommittal conduit to the target audience of the ideas and meanings of the original author.” Robinson (a.a.: 36–65) utvidgar denna analogi i ett kapitel som jämför översättning med vad teologiskt beskrivs som gudomlig inspiration: på samma sätt som övernaturliga krafter styr en profet, är det originalförfattarens ande som styr översättarens kropp vid översättningsprocessen.

tur kunde tala för en relativt hög social status i allmänhet; 3) att översättare i Finland under tidsperioden ca 1850–1990 har kulturellt haft stor inverkan på sitt arbete.

Å andra sidan finns det profiler i *SKH* som fokuserar på frågor kring översättarens status som betonar hur lite översättare kunde påverka sitt arbete, och hur svåra deras ekonomiska situationer ofta var. Två exempel på denna typs profilartiklar är *Samuli Suomalainen (1850–1907)* (Kivistö och Paloposki 2007) och *Aatto Suppanen (1855–1898)* (Leikola 2007a). Båda artiklarna tar upp relativt många gånger att översättarna hade det ekonomiskt svårt. Men medan Suppanen beskrivs som en flitig översättare för WSOY som sällan tackade nej till översättningsuppdrag (a.a.: 215; observera att Leikola beskriver detta som en del av Suppanens mångsidighet som översättare), har profilartikeln om Samuli Suomalainen också information om hur Suomalainens konservativa värderingar kunde påverka hans översättningsval att utelämna delar av originalverket (a.a.: 209) och att vägra att ta emot översättningsuppdrag (a.a.: 210). Suomalainens profil har då fler belägg i **Kategori 6: översättarens status** (26) än Aatto Suppanens (14), men Suppanen har fler belägg till exempel i **Kategori 1: biografiska detaljer** (20) än Suomalainen (8). Däremot har båda översättarprofilartiklarna en ungefär likadan fokus på **Kategori 7: översättningar** (18 respektive 15). Dessa två profilartiklar visar två sätt att beskriva översättare i *SKH*: genom deras roll som översättare och genom deras individualitet. I synnerhet Aatto Suppanens profilartikel beskriver honom som en tyst och tillförlitlig översättare, en figur som står i stark kontrast med Pentti Saarikoskis mer upproriska personlighet.

Enligt min undersökning beror olikheterna i *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon* främst på två faktorer: 1) längden av artiklar och 2) profilsribenternas olika tematiska val. Översättarprofiltexterna i *Suomennoskirjallisuuden historia* är längre och innehåller fler belägg än artiklarna i *SÖL*; följaktligen finns det flera drag att räkna. Å andra sidan blir de dominanta dragen mer uppenbara. Olikheterna mellan profilerna i *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon* kan ses som tematiska: *Suomennoskirjallisuuden historia* har ett explicit fokus på översättarnas roll i den finska litteraturhistorien. Det är då inte överraskande att översättarens ställning i

samhället och historien får mer uppmärksamhet än de biografiska dragen. Drag om översättarens status, arbete och privatliv kan tänkas vara viktiga i detta sammanhang.

Slutresultatet visar också att artiklarna i *Svenskt översättarlexikon* har en mer homogen struktur än artiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia*. Även detta kan delvis bero på ”Manusanvisningarna för SÖL” (u.å.), som har gett skribenterna en viss struktur att följa i sammanställningen av artiklarna. *Suomennoskirjallisuuden historia* har en mer fri struktur, alltså har skribenterna fått välja synvinkeln tämligen fritt. Dessutom har längden av artiklarna påverkat resultatet: eftersom artiklarna i *Svenskt översättarlexikon* i regel är kortare än profilerna i *Suomennoskirjallisuuden historia*, finns det generellt mindre grafiska meningar – och på så vis färre belägg – i artiklarna på SÖL. Detta möjliggör att skillnaderna i spridningen av antalet drag är mindre än i SKH.

4 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med min avhandling pro gradu har varit att studera översättarprofilartiklar i *Suomennoskirjallisuuden historia* (Riikonen m.fl., red., 2007) och *Svenskt översättarlexikon* (Kleberg [red.] 2005–) och därmed lyfta fram drag som ofta förekommer i dessa texter. Avsikten är att öka medvetenheten om vad som anses viktigt att lyfta fram i biografiska artiklar om översättare. Min undersökning har varit för det mesta materialbaserad innehållsanalys, fast jag också har utnyttjat färdiga frågeformuleringar som har sitt ursprung i tidigare forskning. I den kvantitativa delen av min analys har jag gått igenom mitt material mening för mening och noterat olika drag som förekommit i det. Mina analysresultat har jag presenterat i sammanlagt 9 uppställningar och 6 tabeller och analyserat vad resultaten avslöjar om profilskriventernas syn på översättare.

4.1 Problem och begränsningar

Jag har i avsnitt 1.2.4 skrivit om mina skäl att endast analysera skönlitterära översättare. Trots att detta val och fokus har motiverats med den tidsspecifika naturen av profilartiklarna samt den skönlitterära översättningens betydelse i översättningshistoria, har valet ändå begränsat undersökningen i viss mån. En allmännare syn på översättare i

sin helhet kunde ha gett en mer nyanserad bild av översättarens status och ställning i samhället. Eftersom profilartiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* har koncentrerat sig på översättare med kulturhistorisk relevans (SKH 2007), har fokus varit på individer som redan har varit kända för något annat än översättning, medan ”mindre viktiga” översättare ännu en gång har förbigåtts.

Resultatet av min analys av profilartiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* är mer omfattande än resultatet av min analys av artiklarna i *Svenskt översättarlexikon*. Orsaken är att jag har analyserat nästan varje profil i det förstnämnda, men endast lika många artiklar eller 33 stycken i det sistnämnda, fast det finns hundratals profilartiklar i hela projektet *SÖL* (enligt mina beräkningar 5.10.2017 sammanlagt 385). Resultatet av analysen av *Svenskt översättarlexikon* är således inte representativt för hela projektet, fast den kan ge en liten inblick i vissa trender, såsom mängden av biografisk information.

Å andra sidan finns det tydliga problem med att använda samma system för kategoriseringen och analysen av två verk med så många skillnader i sammanställningen och presentationen av information som profilartiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon*. Profilartiklarna i *Suomennoskirjallisuuden historia* ger all information i själva brödtexten; eventuell extra information finns med i källhänvisningarna. *Svenskt översättarlexikon* däremot är sammanställt på ett sätt som inte lägger lika mycket vikt på brödtexten – till exempel presenteras översättningar och eventuella pris som översättaren vunnit utanför brödtexten, de förra i en spalt bredvid brödtexten och de andra nedanför. Således kan en artikel som helhet innehålla information som inte har presenterats i brödtexten, och därmed inte kan kategoriseras på ett systematiskt sätt.

Den slutliga kategoriseringen har skapats under en lång analysprocess med visst fokus på översättaren som individ och social varelse (se avsnitt 2.2), men ett annat fokus kunde visa helt andra resultat. Till exempel har jag valt att skilja åt belägg som handlar om översättaren som översättare (*Som översättare*) och översättaren som skapare av skriftligt material i allmänhet (*Som skribent*), fast de har flera likheter i hur översättaren hanterade språk och skrivande. Ett annat fokus kunde ge mer information om översättaren som skapare av text i allmänhet. På ett likadant sätt kunde en kategorisering som samlar ihop översättarens samtliga egna citat oavsett fokus ge mer information om hur mycket utrymme profilsribenterna har gett åt översättarens personliga ord och åsikter, och en

kategorisering som samlar ihop alla belägg om översättarens problem, vare sig ekonomiska, hälsorelaterade eller studierelaterade problem skulle ge mer information om hur mycket vikt har lagts på översättarens utmaningar i livet. Dessa är dock oväsentliga med tanke på mitt arbete. Jag har slutligen presenterat mina forskningsprinciper utförligt och utfört min analys på ett logiskt och konsekvent sätt som skulle leda till likadana resultat i en ny analys.

4.2 Slutsatser

4.2.1 Biografisk forskning kring översättare

Enligt min analys prioriterar de flesta översättarprofilerna i mitt material översättningar och information om dem, såsom när de publicerades och av vilken utgivare. Citat ur dessa översättningar har inkluderats ofta för att illustrera översättarens arbete och lösningar, och på så vis kan detta fokus ses som något som bidrar till att öka medvetenheten om vad översättningsarbete egentligen innebär. Relaterad till detta är även den kritik som översättningarna fått, åt vilken ofta ägnas flera belägg i en profilartikel. Mindre viktigt är generell information om översättarens övriga arbete, det vill säga hans eller hennes yrke eller kreativt arbete, såsom poesi och författarskap. Fast detta arbete har åtminstone hänvisats till i de flesta artiklarna för kompletterings skull, har profilskriventerna koncentrerat sig på översättningarna.

Det var tämligen överraskande för mig att översättarens språkkunskaper betonades lite i profilerna med tanke på att språk till exempel enligt Sorvali (1996: 20, se avsnitt 2.3 ovan) ofta anses vara viktiga för översättare. Trots att enskilda profilartiklar ger mycket vikt åt översättarens språkkunskaper (se till exempel Niemi 2007a), finns det flera profiler som inte har ett enda belägg om översättarens språk. Förmodligen har fokus varit på översättarens andra egenskaper.

Trots dessa likheter har *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon* också olika betoningar. Dessa olikheter kan delvis förklaras med att profilskriventerna för SÖL har anvisningar för hur en artikel sammanställs (SÖL [u.å.]), och profilskriventerna för SKH har fått relativt fria händer (SKH 2007). Översättarprofilerna i SKH prioriterar information om översättarens status och ger även ofta information om

översättarens konkreta översättningsarbete. Artiklarna i *SÖL* ger mer konsekvent biografisk information om översättaren. Olika sätt att undersöka översättare och sammanställa biografiska översättarprofiler leder då till olika fokus. Mitt material visar att översättarens specifika roll som översättare oftast har blivit fokus i de profiler där skribenterna har fått fria händer. Detta kan tolkas på flera olika sätt. Det kan betyda att en stor del av profilskrivarna som har valts enligt deras expertis på ett visst område (Paloposki 2017) har föredragit att betona översättarens status i samhället, men även gett stor vikt på deras översättningar. Mer allmänt betyder detta att översättare analyseras främst genom deras översättningsarbete och genom deras status i samhället, vilket kan uppskattas vara ett naturligt fokus med tanke på ämnet. Det är förväntat att artiklar som har ett specifikt syfte att presentera biografisk information om översättare (*SÖL* [u.å.]) betonar översättarnas biografiska information, men även profilerna för *SÖL* värderar information om översättningar och översättarens status högt. Dessa två områden verkar då uppstå naturligt när man skriver biografiska artiklar om översättare.

4.2.2 Översättarens status

Min avhandling och det teoretiska materialet har fokuserat på översättarens status i samhället, så det har varit naturligt att utforska hur detta har uppmärksammats i profilartiklarna. Hur en individuell översättare kan påverka sitt arbete samt hur översättarna ses på i samhället är två relaterade men separata frågor om översättarens status. En slutsats är att när översättarens status analyseras utförligt i vissa historiska och biografiska verk, är det mer typiskt att fokus står på det positiva än på det negativa, på det som översättaren kunde påverka. Översättare presenteras då som en grupp aktiva kulturskapare och aktiva medverkare i att höja översättarens status i samhället. Då fokus är på det negativa, till exempel på hur översättaren föga kunde påverka sitt arbete, hänvisas det ofta till översättarnas ekonomiska situation, hälsa eller andra personliga problem. I dessa sammanhang är det tematiska mer på översättare som tragiska individer som ändå lyckats med att producera en mängd viktiga översättningar med tanke på den litterära världen.

Det individuella kan inte heller hållas skilt från det sociala när det gäller översättare, eftersom flera individuella beskrivningar visar en tendens som överensstämmer med

bilden om översättaren i denna undersökning. Som Pym (1998: 160–161) skriver, är det den individuella, materiella översättaren, inte den abstrakta sociala entiteten, som går ut och påverkar samhället. Den sociala entiteten kan inte finnas till utan individerna. Därför kan det också argumenteras att det är översättarna själva som har en inverkan på samhället, och kan ändra och har ändrat den dominanta synen på översättarnas status. Å andra sidan har varje översättare inte nått en status där de kan välja att aktivt medverka i att höja översättarens status; den individuella översättaren kan sällan ha en stor inverkan på sitt arbete eller välja sina översättningsuppdrag. I en mer modern kontext, 1990-talet, och vad gäller i synnerhet facköversättare, visar Sorvalis (1996: 107) undersökning att 45,0 % av de intervjuade översättarna, en stor majoritet, säger sig ha tackat nej till översättningsuppdrag ibland (”joskus”), medan 20,0 % gjort det väldigt sällan (”erittäin harvoin”) och 25,0 % tar emot alla uppdrag. Endast 10 % av översättare säger att de relativt ofta (”aika usein”) säger nej till översättningsuppdrag. Dessutom beror en stor del av de vägrande svaren på brist på tid (a.a.: 108), vilket visar att valet av översättningar inte alltid har med personliga preferenser eller ekonomiskt oberoende att göra. Sorvali (ibid.) påpekar att det finns en tendens att tro att en vägran att ta emot översättningsuppdrag talar för att översättaren inte är kompetent, trots att en medvetenhet om ens egna gränser snarare är ett bevis på kompetens och etik.

I avsnitt 3.3.3 har jag ställt frågan om huruvida översättarens textuella synlighet (Koskinen 2000: 99) har relevans när det gäller översättarstudier. Som Chesterman (2009: 15–16) skriver, tar textbaserade studier inte översättaren som sitt primära fokus och kan såvida inte ses som en del av översättarstudier, fast de kan eventuellt avslöja ett eller annat om översättaren. Trots att svaret i ljuset av Chestermans definition verkar någorlunda obestritt, anser jag ändå att frågan är värd att studeras närmare, eftersom översättarens synlighet uppfattas vanligtvis genom hans eller hennes synlighet i översättningar: bland annat Venutis *The Translator's Invisibility* (1995) syftar främst på översättningsstrategi. I synnerhet postkolonialistiska översättningsteorier (Snell-Hornby 2006: 47–67) diskuterar frågan om översättarnas ideologiska ansvar: gör översättaren som inte tar i akt det politiska och ideologiska i originaltexten när han eller hon gör sina översättningsstrategiska val ett politiskt och ideologiskt val att skydda *status quo*? Detta tangerar översättarens synlighet och på så vis kan uppfattas som en del av översättarstudier. Detta synsätt avslöjar dock en problematisk inställning till översättning: översättarna analyseras

främst genom deras översättningsarbete och översättningar. Översättningsnormer och huruvida översättaren avviker från dem är ett informativt men tämligen normativt sätt att se på översättare. Översättare kan även göra sig synliga på en para- och extratextuell nivå (Koskinen 2000), vilka kan ses som mer sociologiska sätt att se på översättare. I synnerhet kan den extratextuella nivån, översättarens synlighet i den allmänna diskursen, ses som en del av översättarstudier.

Både *Suomennoskirjallisuuden historia* och *Svenskt översättarlexikon* innehåller en mängd information om litterära översättare och har fäst uppmärksamhet på individerna bakom översättningar. Dessa profilartiklar utgår från att översättare i själva verket har haft en stor inverkan på kultur: som Venuti (2004: 498–499) skriver, är översättarna nyckelaktörer i en utopisk, global kultur. Det är viktigt att projekt och verk som dessa finns till för att rikta uppmärksamhet på översättare: översättarens status kan direkt påverka översättarnas liv, till exempel vad gäller lönen för översättningsuppdrag (Sorvali 1996: 104). I detta avseende kan en historisk undersökning av översättare vara en normbrytande gärning: Pym (1998) skriver om förändringens (*change*) roll i historisk forskning.¹⁶ Enligt Pym (a.a.: 111) åsikt är fokus på det normbrytande något som väcker frågan om maktförhållanden, och fokus på det som står i enlighet med normer oundvikligt bidrar till social homogenitet. Enligt Pym (ibid.) verkar en förändring som abnormitet när man undersöker den ur ett normperspektiv; å andra sidan är brist på förändring ett tecken på falsk medvetenhet när man ser på den ur ett normbrytande perspektiv.

4.3 Uppslag för fortsatt forskning

Min studie är ett bidrag till analysen av biografiska projekt om översättare, men den är endast en liten del på ett brett studiefält som beskriver och analyserar översättare i sociala sammanhang, och för tillfället finns det inte mycket forskning om hur biografiska verk och projekt ser på översättaren. Vidare undersökning i översättarprofilartiklar behövs.

¹⁶ Pym (1998: 109–110) argumenterar att studier som handlar om historiska texter är historiska endast såvida de förklarar eller kan förstås ha ett förhållande till en historisk förändringsprocess; till exempel är en analys om förekomsten av ordet "that" i översättningar gentemot icke-översättningar inte historisk undersökning i sig, men en undersökning om antalet *vers libre*-översättningar i slutet av 1800-talet är historiskt eftersom den uppmärksammar tidsperioden och versförändringar som då skedde. Pym (a.a.: 110) kopplar förändringens koncept till normteorin, och förklarar att en så kallad oacceptabel förändring i normer blir patologiserad. Enligt Pym (ibid.) åsidosätter normteoretikerna maktförhållanden och frågan om vem som egentligen etablerar normerna.

Min undersökning kan fungera som en utgångspunkt eller ett stöd för framtida studier om till exempel andra översättarprofiler; en fullständig analys av *Svenskt översättarlexikon* eller dess varianter i andra länder (se avsnitt 1.2.2) skulle ge en mer fullbordad översikt över biografiska projekt som dessa. Å andra sidan kan min avhandling användas i ytterligare undersökningar om översättarens status och hur den behandlas i artiklar om översättare: hur har till exempel översättarens möjlighet att välja sina egna översättningar och påverka sina arbetsomständigheter beaktats? Hur är det med moderna översättare och översättare av facktexter och facklitteratur?

Kategoriseringar som tillämpar något annat granskningssätt kunde avslöja teman som inte behandlats i den här avhandlingen och ge insikt om ett visst tema: till exempel kunde undersökning i översättarprofiler kombineras med genusstudier i syfte att studera huruvida kvinnliga och manliga översättare behandlas på olika sätt, eller om artikelskribenternas kön har påverkat av artikelns fokus.¹⁷ En studie om hur ofta översättarens språk eller hans eller hennes intresse för språk tas upp i jämförelse med andra egenskaper en översättare kan behöva kunde kasta ljus på huruvida översättning förknippas mer med språkkunskaper eller med någon annan färdighet.

Även andra översättarsociologiska frågor kunde behandlas utförligare. Min undersökning visar att översättare ofta behandlas ur ett perspektiv som betonar deras inverkan på kultur, deras briljanta kunskaper i språk och deras produktivitet, eller deras personliga svårigheter som kanske förhindrade dem från att bli mer berömda än de är. Detta var att förvänta i det avseendet att översättare ofta är osynliga, och en artikel som erbjuder ett tillfälle att visa deras egenskaper och kulturella betydelse naturligtvis gör det. Frågan är om endast exceptionella individer ska få plats i historien? Detta är dock inte endast en fråga om översättare, utan om historiska studier i sig. Ett alternativ för fortsatt forskning är att fokusera på mindre kända översättare. Hur påverkas en översättarprofil av att översättaren inte är känd för något annat än översättning, och att dessa översättningar kanske inte är så kända som till exempel Pentti Saarikoskis *Sieppari ruispellossa*? Har profiler som exklusivt handlar om översättare av facklitteratur ett annat fokus än

¹⁷ J. P. Roos (1987: 62–63) konstaterar att självbiografiska verk av män och kvinnor skiljer sig åt väldigt mycket, bl.a. vad gäller skildringen av familjeliv. Enligt Roos brukar män skriva biografiska verk ur ett perspektiv som betonar deras personliga prestationer, medan kvinnor har ett mer personligt och socialt tillvägagångssätt. Om detta stämmer också vid biografiska verk som andra har skrivit om personen, eller om skribenternas kön har påverkat detta kan spekuleras. (Roos, J. P. 1987: *Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.)

skönlitterära översättare? Hur är det med tolkar, som inte skapar skriftliga dokument, men vars verk bör analyseras med andra medel, som inspelningar eller intervjuer? Och slutligen: hur är det med moderna översättarprofiler av levande översättare?

KÄLLFÖRTECKNING

A. Undersökningsmaterial

SKH

- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2007: Kaarina Helakisa (1946–1998). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 2. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 507–508.
- Hökkä, Tuula 2007: Eeva-Liisa Manner (1921–1995). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 2. SKST 1084 och 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 488–492.
- Jänis, Marja 2007: Juhani Konkka (1904–1970). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 2. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 473–476.
- Kantola, Janna 2007a: Tyyni Tuulio (1892–1991). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 595–597.
- 2007b: Yrjö Jylhä (1903–1956). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 2. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 467–469.
- Kivistö, Sari 2007a: Antti Tuokko (1835–1896). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 193–196.
- 2007b: Eino Leino (1878–1926). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 225–229.
- 2007c: G. E. Eurén (1818–1872). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 189–192.
- 2007d: Helmi Krohn (1871–1967) ja Aune Krohn (1881–1967). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 217–220.
- 2007e: Otto Manninen (1872–1950). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 220–225.
- Kivistö, Sari & Outi Paloposki 2007: Samuli Suomalainen (1850–1907). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia* 1. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 207–211.

- Koskinen, Kaisa 2007: Pentti Saarikoski (1937–1983). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 503–506.
- Kovala, Urpo 2007: J. A. Hollo (1885–1967). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 587–591.
- Kujamäki, Pekka 2007a: Aarno Peromies (vuoteen 1936 Peronius) (1926–1968). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 492–496.
- 2007b: Lauri Hirvensalo (1892–1965). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 591–595.
- Lahdelma, Tuomo 2007a: Antti Jalava (1846–1909). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 197–200.
- 2007b: Toivo Lyy (1898–1976). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 462–466.
- Laitinen, Kai 2007: Tuomas Anhava (1927–2001). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 497–502.
- Laitinen, Kai & H. K. Riikonen 2007: Aale Tynni (1913–1997). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 480–484.
- Leikola, Anto 2007a: Aatto Suppanen (1855–1898). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 214–216.
- 2007b: I.K. Inha (1865–1930). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 574–576.
- Majamaa, Raija 2007: Elias Lönnrot (1802–1884). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 186–189.
- Muhonen, Jaana 2007: Joel Lehtonen (1881–1934). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 584–586.
- Niemi, Juhani 2007a: Valfrid Hedman (1872–1939). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 576–578.
- 2007b: Väinö Hämeen-Anttila (1878–1942). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 582–583.
- Oittinen, Riitta 2007: Anni Swan (1875–1958). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 578–581.

- Riikonen, H. K. 2007a: Elina Vaara (1903–1980). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 469–472.
- 2007b: Kaarlo Koskimies (Forsman) (1851–1918). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 211–214.
- 2007c: Waldemar Churberg (1848–1924). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 205–207.
- Rissanen, Matti 2007: Paavo Cajander (1846–1924). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 201–205.
- Sorvali, Irma 2007: Eila Pennanen (1916–1994). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 484–487.
- Vanharanta, Taina 2007: Elvi Sinervo (1912–1986). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKST 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 476–479.

SÖL

- Aronell, Ella [u.å.]: Harald Jernström, 1882–1946.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Harald_Jernstr%C3%B6m [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]:b: Henning Söderhjelm, 1888–1967.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Henning_S%C3%B6derhjelm [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]:c: Holger Nohrström, 1885–1939.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Holger_Nohrstr%C3%B6m [hämtat 27.9.2017].
- Aronell, Ella & Stefan Mählqvist [u.å.]: Runar Schildt, 1888–1925.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Runar_Schildt [hämtat 27.9.2017].
- Bjelobaba, Sonja [u.å.]: Johan Ludvig Runeberg, 1804–1877.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Johan_Ludvig_Runeberg [hämtat 27.9.2017].
- Börge, Ingrid [u.å.]: Gunnar Barklund, 1914–1977.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Gunnar_Barklund [hämtat 27.9.2017].
- Ek, Thomas [u.å.]: Jarl Hemmer, 1893–1944.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Jarl_Hemmer [hämtat 27.9.2017].
- Furuland, Gunnel [u.å.]: Aurora von Qvanten, 1816–1907.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Aurora_von_Qvanten [hämtat 27.9.2017].
- Granqvist, Raoul J. [u.å.]: Anna Bondestam, 1907–1995.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Anna_Bondestam [hämtat 27.9.2017].
- Hedvall, Yvonne Olrog [u.å.]: Harry Järv, 1921–2009.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Harry_J%C3%A4rv [hämtat 27.9.2017].
- Hellman, Ben [u.å.]: Hjalmar Dahl, 1891–1960.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Hjalmar_Dahl [hämtat 27.9.2017].

- [u.å.]b: Olga Aspelin, 1846–1910.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Olga_Aspelin [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]c: Rafael Lindqvist, 1867–1952.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Rafael_Lindqvist [hämtat 27.9.2017].
- Holmström, Roger [u.å.]: Hagar Olsson, 1893–1978.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Hagar_Olsson [hämtat 27.9.2017].
- Håkanson, Nils [u.å.]a: Björn Collinder, 1894–1983.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Bj%C3%B6rn_Collinder [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]b: Otto Adolf Meurman, 1817–1850.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Otto_Adolf_Meurman [hämtat 27.9.2017].
- Johansson, Stefan & Staffan Vahlquist [u.å.]: Sigrid Elmblad, 1860–1926.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Sigrid_Elmblad [hämtat 27.9.2017].
- Jonsson, Ida [u.å.]: Emilie Kullman, 1856–1935.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Emilie_Kullman [hämtat 27.9.2017].
- Larsson, Mats [u.å.]: Erik Frisk, 1897–1970.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Erik_Frisk [hämtat 27.9.2017].
- Laurits, Filip [u.å.]: Alex Milits, 1932–2012.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Alex_Milits [hämtat 27.9.2017].
- Mattson, Per-Olof [u.å.]: Eyvind Johnson, 1900–1976.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Eyvind_Johnson [hämtat 27.9.2017].
- Mählqvist, Stefan [u.å.]a: Arne Lönnbeck, 1888–1954.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Arne_L%C3%B6nnbeck [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]b: Nino Runeberg, 1874–1934.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Nino_Runeberg [hämtat 27.9.2017].
- Riikonen, H.K. [u.å.]a: Joel Rundt, 1879–1971.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Joel_Rundt [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]b: Karin Mandelstam, 1908–1982.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Karin_Mandelstam [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]c: Ulla Hornborg, 1910–2000.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Ulla_Hornborg [hämtat 27.9.2017].
- Risberg, Åsa [u.å.]: Brita Edfelt, 1908–2006.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Brita_Edfelt [hämtat 27.9.2017].
- Ryberg, Anders [u.å.]: Cilla Johnson, 1911–2002.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Cilla_Johnson [hämtat 27.9.2017].
- Soutkari, Martti [u.å.]: Bo Carpelan, 1926–2011.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Bo_Carpelan [hämtat 27.9.2017].
- Stam, Per [u.å.]: Ralf Parland, 1914–1995.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Ralf_Parland [hämtat 27.9.2017].
- Åkerström, Ulla [u.å.]: Aline Pipping, 1863–1963.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Aline_Pipping [hämtat 27.9.2017].
- Zilliacus, Clas [u.å.]a: Elmer Diktonius, 1896–1961.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Elmer_Diktonius [hämtat 27.9.2017].
- [u.å.]b: Lorenz von Numers, 1913–1994.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Lorenz_von_Numers [hämtat 27.9.2017].

B. Litteratur

- Agorni, Mirella 2007: Locating systems and individuals in translation studies. I: Michaela Wolf & Alexandra Fukari (red.), *Constructing a sociology of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing & Philadelphia: John Benjamins North America. 123–134.
- Bäcker, Iris, Julia Boguna & Aleksey Tashinskiy (red.) 2013–: *Germersheimer Übersetzerlexikon*. <http://www.uelex.de> [hämtat 14.9.2017].
- Chatman, Seymour 1978: *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca & London.
- Chesterman, Andrew 2000: A Causal Model for Translation Studies. I: Maeve Olohan (red.), *Intercultural Faultlines*. Manchester: St. Jerome Publishing. 15–27.
- 2007: Bridge concepts in translation sociology. I: Michaela Wolf & Alexandra Fukari (red.), *Constructing a sociology of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing & Philadelphia: John Benjamins North America. 171–183.
- 2009: The Name and Nature of Translator Studies. *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 42-2009. 13–22.
- Delisle, Jean (red.) 1999: *Portraits de traducteurs*. Collection Regards sur la traduction & Collection Traductologie. Ottawa: Presses de l'Université d'Ottawa.
- (red.) 2002: *Portraits de traductrices*. Collection Regards sur la traduction & Collection Traductologie. Ottawa & Arras: Presses de l'Université d'Ottawa & Artois Presses Université.
- Delisle, Jean & Judith Woodsworth (red.) [1995] 2012: *Translators through History*. Förnyade upplagan. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Devy, Ganesh 1999: Translation and Literary History. An Indian View. I: Susan Bassnett & Harish Trivedi (red.), *Post-colonial Translation. Theory and Practice*. London & New York: Routledge. 182–188.
- Eskola, Jari [2001] 2010: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. I: Juhani Aaltola och Raine Valli (red.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Tredje förnyade och kompletterade upplagan. Jyväskylä: PS-kustannus. 179–203.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta [1998] 2001: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Femte upplagan. Tammerfors: Vastapaino.
- Franzon, Johan [u.å]: Alf Robertson, 1941–2008.
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Alf_Robertson [hämtat 31.10.2017].
- [u.å]b: Anita Halldén, 1887–1970
http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Anita_Halld%C3%A9n [hämtat 31.10.2017].
- [u.å]c: Schlageröversättning
<http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Schlager%C3%B6vers%C3%A4ttning> [hämtat 31.10.2017].
- Genette, Gérard 1997: *Paratexts. Thresholds of interpretation*. Cambridge & New York, NY, USA: Cambridge University Press.
- Gullin, Christina 1998: *Översättarens röst. En studie i den skönlitterära översättarens roll med utgångspunkt i översättningar av Else Lundgren och Caj Lundgren*. [Akademisk avhandling.] Lund: Lund University Press.

- Haavikko, Ritva 1987: Kirjailijain haastattelukysymyksiä. I: Ritva Haavikko & Kaarina Sala, *Kirjailijahaastattelut*. Tietolipas 103. Helsingfors: SKS Finska Litteratursällskapet. 168–193.
- Haavikko, Ritva & Kaarina Sala 1987: *Kirjailijahaastattelut*. Tietolipas 103. Helsingfors: SKS Finska Litteratursällskapet.
- Hartama-Heinonen, Ritva 1995: Translators' prefaces – A key to the translation? I: *Folia Translatologica. International Series of Translation Studies. Vol. 4, Papers in translation studies Prague – Kouvola*. Prague: Charles University. 33–42.
- Hastrup, Rasmus & Morten Visby (red.) 2012–: *Dansk oversætterlexikon*. <http://danskoversaetterleksikon.dk/> [hämtat 14.9.2017].
- Hermans, Theo 2007: Translation, irritation and resonance. I: Michaela Wolf & Alexandra Fukari (red.), *Constructing a sociology of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing & Philadelphia: John Benjamins North America. 57–75.
- Kapari-Jatta, Jaana 2008: *Pollomuhku ja Posityyhtynen*. Helsingfors: Tammi.
- Kiviniemi, Kari [2001] 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. I: Juhani Aaltola och Raine Valli (red.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Tredje förnyade och kompletterade upplagan. Jyväskylä: PS-kustannus. 70–85.
- Kivistö, Sari & H. K. Riikonen 2007: Käännöstoiminta työväenliikkeen piirissä. I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKST 1084. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 349–356.
- Kleberg, Lars (red.) 2005–: *Svenskt översättarlexikon*. www.oversattarlexikon.se [hämtat 7.4.2017].
- 2008: Behövs en svensk översättningshistoria? I: Lars Kleberg (red.), *Konsten att översätta. Föreläsningar vid Södertörns högskolas litterära översättarseminarium 1998–2008*. Huddinge: Litterära översättarseminariet, Södertörns högskola. 17–36.
- [u.å.]: *Om Svenskt översättarlexikon*. http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Om_Svenskt_%c3%b6vers%c3%a4ttarlexikon [hämtat 7.4.2017].
- Koskinen, Kaisa 2000: *Beyond Ambivalence. Postmodernity and the Ethics of Translation*. Acta Universitatis Tamperensis 774. [Akademisk avhandling.] Tammerfors: Tammerfors universitet.
- Kujamäki, Pekka 2007c: Lea Karvonen (nimimerkki). I: H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. 2007: SKST 1084 och 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 509–511.
- Kukkonen, Pirjo 2010: Det översättande jaget: *homo significans – homo interpres*. I: Ritva Hartama-Heinonen & Pirjo Kukkonen (red.), *Kiasm*. Acta Translatologica Helsingiensia (ATH) Vol 1. Helsingfors: Helsingfors universitet, Nordica, svensk översättning. 99–121. Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24326/ATH%20vol%201%20art%209%20Kukkonen.pdf?sequence=1> [hämtat 3.2.2017.]
- Laitinen, Kai 2000: Över språkgränsen. I: Claus Zilliacus (red.), *Finlands svenska litteraturhistoria. Andra delen: 1900-talet; Uppslagsdel*. Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors: Bokförlaget Atlantis. 386–397.
- Leandoer, Kristoffer 2008: Den andra litteraturhistorien. I: Lars Kleberg (red.), *Konsten att översätta. Föreläsningar vid Södertörns högskolas litterära översättarseminarium 1998–2008*. Huddinge: Litterära översättarseminariet, Södertörns högskola. 95–104.

- Lefevere, André (red.) 1992: *Translation/History/Culture. A Sourcebook*. London & New York: Routledge.
- Lembke, Jonas 2006: *Svenskt översättarlexikon. Rapport om ett nytt projekt*. http://www.oversattarlexikon.se/filer/oversattarlexikon_rapport_2006.pdf [hämtat 7.4.2017].
- LIBRIS [u.å] = Kungliga bibliotekets nationella söktjänst, libris.kb.se/
- Lindqvist, Yvonne 2002: *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. [Akademisk avhandling.] Stockholm studies in Scandinavian philology. New series. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Munday, Jeremy 2014: Using primary sources to produce a microhistory of translation and translators: theoretical and methodological concerns. *Translator: Studies in Intercultural Communication* 20 (1). 64–80. Tillgänglig: <https://core.ac.uk/download/pdf/30269911.pdf> [hämtat 18.9.2017.]
- Paloposki, Outi 2001: Originality and the defence of translation. Ursprungligen publicerat i *The Translator* 7:1. 71–89. Copyright St. Jerome Publishing. Ompublicerats i Paloposkis avhandling (2002).
- 2002: *Variation in Translation. Literary translation into Finnish 1809–1850*. [Akademisk avhandling.] Helsingfors: Helsingfors universitet.
- 2009: Limits of freedom: Agency, choice and constraints in the work of the translator. I: J. Milton & P. Bandia (red.), *Agents of Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Co & John Benjamins North America. 189–208.
- Paloposki, Outi & H. K. Riikonen (red.) 2013: *Suomennetun tietokirjallisuuden historia: 1800-luvulta 2000-luvulle*. SKST 1289. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet.
- Paloposki, Outi & Riitta Oittinen 2000: The Domesticated Foreign. I: Andrew Chesterman, Natividad Gallardo San Salvador & Yves Gambier (red.), *Translation in Context*. Amsterdam, John Benjamins Publishing. 373–390.
- Pym, Anthony [1992] 2010: *Translation and Text Transfer. An Essay on the Principles of Intercultural Communication*. Frankfurt am Main: Peter Lang. Reviderad version tillgänglig på: http://usuaris.tinet.cat/apym/publications/TTT_2010.pdf [hämtat 10.7.2017]
- 1998: *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer 1984: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Linguistische Arbeiten. Tübingen: Niemeyer.
- Riikonen, H. K. 2012: J. L. Runebergista Th. Warburtoniin: ruotsinnosten historia Suomessa. I: Peter Holmberg (red.), *Sphinx årsbok 2011–2012*. Helsingfors: Societas Scientiarum Fennica. 121–134.
- Riikonen, H. K., Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.) 2007: *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2*. SKST 1084 och 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet.
- Rikman, Kristiina (red.) 2005: *Suom. huom. Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsingfors: WSOY.
- SAG1 1999 = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg, Erik Anderson & Lisa Christensen (red.) 1999. *Svenska akademiens grammatik 1*. Norstedts ordbok. Första upplagan. Stockholm: Svenska Akademien.
- Saukkonen, Pauli 1984: *Mistä tyylä syntyy*. Borgå: WSOY.
- Schiavi, Giuliana 1993: There is Always a Teller in a Tale, *Target* 8:1. s. 1–21.
- Seikkula, Suvi 2015: Oman työn arvostus koetaan hyväksi mutta alan arvostus huonoksi, *Kajawa* nättidskrift 7.8.2015. <http://www.kaj.fi/kajawa->

- lehti/sorvin_aaressa/oman_tyon_arvostus_koetaan_hyvaksi_mutta_alan_arvostus_huonoksi.2326.news?1641_o=16 [hämtat 31.10.2017].
- SKH 2007 = Toimitusperiaatteista. I: Riikonen, H. K., Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.), *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2*. SKST 1084 och 1112. Helsingfors: SKS Finska litteratursällskapet. 12.
- SKS [u.å.] = Kirjallisuuden ja kulttuurihistorian äänitekoelma.
<http://www.finlit.fi/fi/arkisto-ja-kirjastopalvelut/kokoelmat-ja-tiedonlahteet/kirjallisuus-ja-kulttuurihistorialliset-3#.WV9QFCxILIU> [hämtat 5.10.2017].
- SKTL 2017: Kartoitamme kääntäjien ja tulkkien tulotasoa.
<https://www.sktl.fi/?x18668=1324364> [hämtat 31.10.2017].
- Snell-Hornby, Mary 2006: *Turns of translation studies. New paradigms or shifting viewpoints?* Benjamins translation library. Volume 66. Amsterdam: Benjamins.
- Sorvali, Irma 1996: *Unohdettu kääntäjä*. Oulu: Pohjoinen.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Sjätte förnyade upplagan. Helsingfors: Tammi.
- Venuti, Lawrence 1995: *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London: Routledge.
- 2004: Translation, community, utopia. I: Lawrence Venuti (red.), *The Translation Studies Reader*. Andra upplagan. New York: Routledge. 482–502.
- Warburton, Thomas 2003: *Efter 30 000 sidor. Från en översättares bord*. Helsingfors: Söderström.
- Williams, Jenny & Andrew Chesterman 2002: *The Map. A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Amsterdam: St. Jerome Publishing.
- Wollin, Lars 1998: Från Heliga Birgitta till Barbara Cartland. Kring den svenska översättningens språkhistoria. I: Lars Kleberg (red.), *Med andra ord. Texter om litterär översättning*. Stockholm: Natur och kultur. 62–91.
- 2009: Från sju bröder till kollektivt självmord. Något om finska romaner i svensk språkdräkt. I: Kirsten M. Berg, Kaj Borg, Eva Ingman, Minna Sandelin & Anne-Maj Åberg (red.), *En färd i språket. Festskrift till Marketta Sundman*. Åbo: Åbo universitet. 190–207.

C. Övriga källor

- Franzon, Johan 2016: Ett samtal med Johan Franzon 1.12.2016.
- Håkanson, Nils 2017: Ett e-postmeddelande till Kim Vainiomäki 25.11.2016.
- Paloposki, Outi 2017: Ett e-postmeddelande till Kim Vainiomäki 16.3.2017.
- SÖL [u.å.]: Manusanvisningar för SÖL, bilaga till e-postmeddelande (Håkanson 2017).